

Van alluviale klei tot baksteen

Archeologische aanwijzingen voor “veldbrandovens” in de 19de eeuw aan de Hoogstraat en Abeelstraat te Ronse (prov. Oost-Vlaanderen)

ARCHEOLOGIENOTA

ABO Archeologische Rapporten 776

Rapport opgemaakt door: Tine Van denhaute, Pedro Pype en Irene Jansen

Derbystraat 51
9051 Gent

december 2018

Dossiernr. 24379.R.01

Projectcode OE: 2018H298 /
2018L79

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief te Ronse ter hoogte van de Hoogstraat en Abeelstraat (prov. Oost-Vlaanderen).

Auteur

Tine Van denhaute, Pedro Pype en Irene Jansen

Projectnummer

- 24379 (intern)
- 2018H298 en 2018L79 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, december 2018

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 776

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	31/08/2018	Interne draft
v1	29/11/2018	Externe draft / definitieve versie
v2	07/12/2018	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Pedro Pype
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
General Director	Patrick Hambach

Inhoud

1	Deel 1: Inleiding.....	9
	1.1 Thesaurus.....	9
	1.2 Administratieve gegevens.....	9
	1.3 Doel van het onderzoek.....	9
	1.4 Aanleiding van het onderzoek.....	10
	1.5 Afbakening studiegebied.....	10
	1.6 Onderzoeksstrategie.....	13
2	Aard van de bedreiging.....	13
	2.1 Huidige situatie.....	13
	2.2 Toekomstige situatie.....	14
3	Assessmentrapport: Landschappelijke analyse.....	15
	3.1 Topografische situering.....	15
	3.2 Hoogteverloop.....	16
	3.3 Bodemkundige situering.....	20
4	Assessmentrapport: archeologische voorkennis.....	27
	4.1 Historische situering.....	27
	4.2 Inventarissen onroerend erfgoed.....	31
	4.3 Cartografische bronnen.....	40
	4.4 Recente landschapsveranderingen.....	49
5	Besluit bureaustudie.....	52
	5.1 Interpretatie en datering.....	52
	5.2 Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering.....	52
6	Deel 2: Resultaten proefsleuven.....	54
	6.1 Onderzoekopdracht en onderzoeksvragen.....	54
	6.2 Beschrijving methoden en technieken.....	56
	6.3 Observaties en registratie van vondsten.....	59
	6.4 Observaties en registratie van stalen.....	59
	6.5 Conservatie-assesement.....	59
	6.6 Werkput 1.....	60

6.7	Werkput 2	63
6.8	Werkput 3	80
6.9	Werkput 4	82
6.10	Assessment van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren 85	
6.11	Kennisvermeerdering en waardering	85
7	Interpretatie van de archeologische site	86
7.1	Assessment van het onderzochte gebied	86
7.2	Datering en interpretatie	87
7.3	Beantwoording van de onderzoeksvragen	87
8	Besluit	89
9	Kwaliteitscontrole en ondertekening	90
10	Bibliografie	91
11	Bijlagen	93
11.1	Sporenlijst	93
11.2	Fotolijst	93
11.3	Vondstenlijst	93
11.4	Monsterlijst	93

Lijst van figuren

Figuur 1: Het studiegebied aangeduid op de GRB basiskaart (Geopunt 2018).....	11
Figuur 2: Kadasterplan met indicatie van het studiegebied (CadGis 2018).....	12
Figuur 3: Het studiegebied aangeduid op orthofoto (middenschalige winteropnamen, kleur, 2017) (Geopunt 2018)	13
Figuur 4: De verschillende zones binnen het studiegebied (Geopunt 2018)	14
Figuur 5: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018).....	15
Figuur 6: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018).....	16
Figuur 7: Hillshade (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	17
Figuur 8: Weergave van de genomen hoogteprofielen binnen het studiegebied (Geopunt 2018)	18
Figuur 9: Profiellijn noord-zuid (Geopunt 2018)	18
Figuur 10: Profiellijn west-oost (Geopunt 2018)	19
Figuur 11: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	20
Figuur 12: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	21
Figuur 13: Quartairgeologische sequentie type 2 (Geopunt 2018).....	22
Figuur 14: Quartairgeologische sequentie type 3a (Geopunt 2018)	22
Figuur 15: Quartairgeologische sequentie type 3 (Geopunt 2018).....	23
Figuur 16: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	24
Figuur 17: Bodemerosiekaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	25
Figuur 18: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het studiegebied in het blauw (Geopunt 2018)	26
Figuur 19: Tabel met geraadpleegde bronnen.....	27
Figuur 20: 'Caerte figuratief der stede ende vryhede van Ronsse' met aanduiding van het studiegebied in het rood (Stad Ronse 2018)	29
Figuur 21: Weergave van de locaties van het bouwkundig erfgoed binnen een straal van 100m rond het studiegebied (Geoportaal 2018)	31
Figuur 22: Tabel met de locatie van het bouwkundig erfgoed in de regio	32

Figuur 23: Beschermden monumenten binnen een straal van 250m rond het studiegebied (Geoportaal 2018)	32
Figuur 24: Beschermden stadsgezichten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)	33
Figuur 25: Het studiegebied binnen de vastgestelde archeologische zone van Ronse (Geopunt 2018)	34
Figuur 26: Alle CAI-meldingen binnen een straal van 1km	35
Figuur 27: overzichtstabel CAI	36
Figuur 28: Bekrchtigde archeologienota's en nota's in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)	38
Figuur 29: Indicatieve aanduiding van het studiegebied (rood) op de figuratieve kaart van Ronse uit 1684 (Wikimedia Commons 2018)	40
Figuur 30: Het studiegebied aangeduid op de Villaretkaart (Geopunt 2018)	41
Figuur 31: Detail van het studiegebied op de Villaretkaart (Geopunt 2018)	42
Figuur 32: Ferrariskaart met aanduiding van onderzoeksgebied (Geopunt 2018)	43
Figuur 33: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van onderzoeksgebied (Geopunt 2018)	44
Figuur 34: Vandermaelenkaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	45
Figuur 35: Het studiegebied aangeduid op de Poppkaart (Geopunt 2018)	46
Figuur 36: Het studiegebied op de stafkaart van België uit 1873 (Cartesius 2018)	47
Figuur 37: Het studiegebied op de stafkaart van België (1939) (Cartesius 2018)	48
Figuur 38: Orthofotomozaïek (grootschalige zomeropnamen, zwart-wit 1971) met aanduiding studiegebied (Geopunt 2018)	49
Figuur 39: Orthofotomozaïek (grootschalige zomeropnamen, kleur, 1979-1990) met aanduiding studiegebied (Geopunt 2018)	50
Figuur 40: Orthofotomozaïek (grootschalige zomeropnamen, kleur, meest recent) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	51
Figuur 41: Inplantingsplan met aanduiding van de geplande proefsleuven (ABO nv 2018)	57
Figuur 42: Algemeen sleuvenplan op GRB met aanduiding van Werkput 1 tot 4 en de bodemkundige profielen (ABO nv 2018)	57
Figuur 43: Algemeen sleuvenplan op GRB met aanduiding van Werkput 1 tot 4 met de TAW-waardes (ABO nv 2018)	58
Figuur 44: Algemeen sleuvenplan op orthofoto met aanduiding van Werkput 1 tot 4 en de bodemkundige profielen (ABO nv 2018)	58
Figuur 45: Algemeen zicht op Werkput 1 gezien vanaf de Abeelstraat (ABO nv 2018)	60

Figuur 46: Profiel 1.1 in Werkput 1 (ABO nv 2018).....	62
Figuur 47: Tekening van Profiel 1.1 in Werkput 1 (ABO nv 2018).....	63
Figuur 48: Algemeen grondplan van Werkput 2 met aanduiding van de profielen en aangetroffen sporen (ABO nv 2018)	64
Figuur 49: Algemeen zicht op Werkput 2 gezien vanuit het westen (ABO nv 2018).....	65
Figuur 50: Profiel 2.1 in Werkput 2 (ABO nv 2018).....	66
Figuur 51: Tekening van Profiel 2.1 in Werkput 2 (ABO nv 2018).....	66
Figuur 52: Profiel 2.2 in Werkput 2 (ABO nv 2018).....	67
Figuur 53: Tekening van Profiel 2.2 in Werkput 2 (ABO nv 2018).....	67
Figuur 54: Algemeen zicht op ovenstructuur spoor 2.1 in Werkput 2 (ABO nv 2018).....	69
Figuur 55: Algemeen zicht op ovenstructuur spoor 2.2 in Werkput 2 (ABO nv 2018).....	70
Figuur 56: Doorsnede van de "vloer" van ovenstructuur spoor 2.2 (ABO nv 2018).....	71
Figuur 57: Ovenstructuur spoor 2.3 doorsneden door recente kelderstructuur (ABO nv 2018) ...	71
Figuur 58: Ovenstructuur spoor 2.4 doorsneden door recente funderingsmuren (ABO nv 2018)	72
Figuur 59: Kijkvenster ter hoogte van oven spoor 2.2 (ABO nv 2018)	73
Figuur 60: Onderbakken bakstenen uit oven spoor 2.2 (rechts) en "staal" baksteen uit aanwezige muurpartij in het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied (links) (ABO nv 2018).....	73
Figuur 61: Algemeen sleuvenplan met aanduiding van de bewaarde muurpartijen (rood kader) met baksteentype aangetroffen uit veldoven spoor 1-4 in Werkput 2 (ABO nv 2018)	74
Figuur 62: Muurpartij in het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied (ABO nv 2018)	75
Figuur 63: Muurpartij in het noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied (ABO nv 2018)....	75
Figuur 64: Briqueterie de la Cruche (Bron: https://ronse-door-de- eeuwen.webnode.be/steenbakkerijen-van-lagache-dumont-1899-1901/).....	77
Figuur 65: Een van de steenbakkerijen van Lagache rond 1925 (Bron: https://ronse-door-de- eeuwen.webnode.be/steenbakkerijen-van-lagache-dumont-1899-1901/).....	78
Figuur 66: "Belemen" van een veldoven in Ronse of omgeving (Bron: Decrits 1997, p. 9).....	79
Figuur 67: Algemeen sleuvenplan met aanduiding van werkput 1-4 (ABO nv 2018)	80
Figuur 68: Algemeen zicht op Werkput 3 gezien vanuit het zuiden (ABO nv 2018).....	81
Figuur 69: Profiel 3.1 in Werkput 3 (ABO nv 2018)	82
Figuur 70: Algemeen zicht op Werkput 4 gezien vanuit het zuiden (ABO nv 2018)	83
Figuur 71: Profiel 4.1 in werkput 4 (ABO nv 2018).....	84
Figuur 72: Tekening van Profiel 4.1 in werkput 4 (ABO nv 2018)	85

1 DEEL 1: INLEIDING

1.1 THESAURUS

Ronse, archeologische zone, Hoogstraat, Abeelstraat, veldovens, steenbakkerij

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2018H298/2018L79
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres studiegebied	
- Straat + nr.:	Hoogstraat 2-4
- Postcode:	9600
- Fusiegemeente:	Ronse
- Land:	België
Lambertcoördinaten X/Y 1972 (EPSG:31370)	N: 95703,2256/159773,9232 W: 95652,8398/159698,6485 Z: 95656,0061/159683,9183 O: 95738,0551/159721,6999
Kadaster	
- Gemeente:	Ronse
- Afdeling:	3
- Sectie:	E
- Percelen:	446b, 449f, 445d, 455f en 460g
Onderzoekstermijn	September 2018
Thesaurus	Bureauonderzoek, Ronse, archeologische zone, stadscontext, Hoogstraat, Abeelstraat

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in welke mate het archeologisch bodemarchief bedreigd wordt door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan

wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op eventueel aanwezige archeologische resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen aangeleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek; in situ bewaring of vrijgave van het terrein.

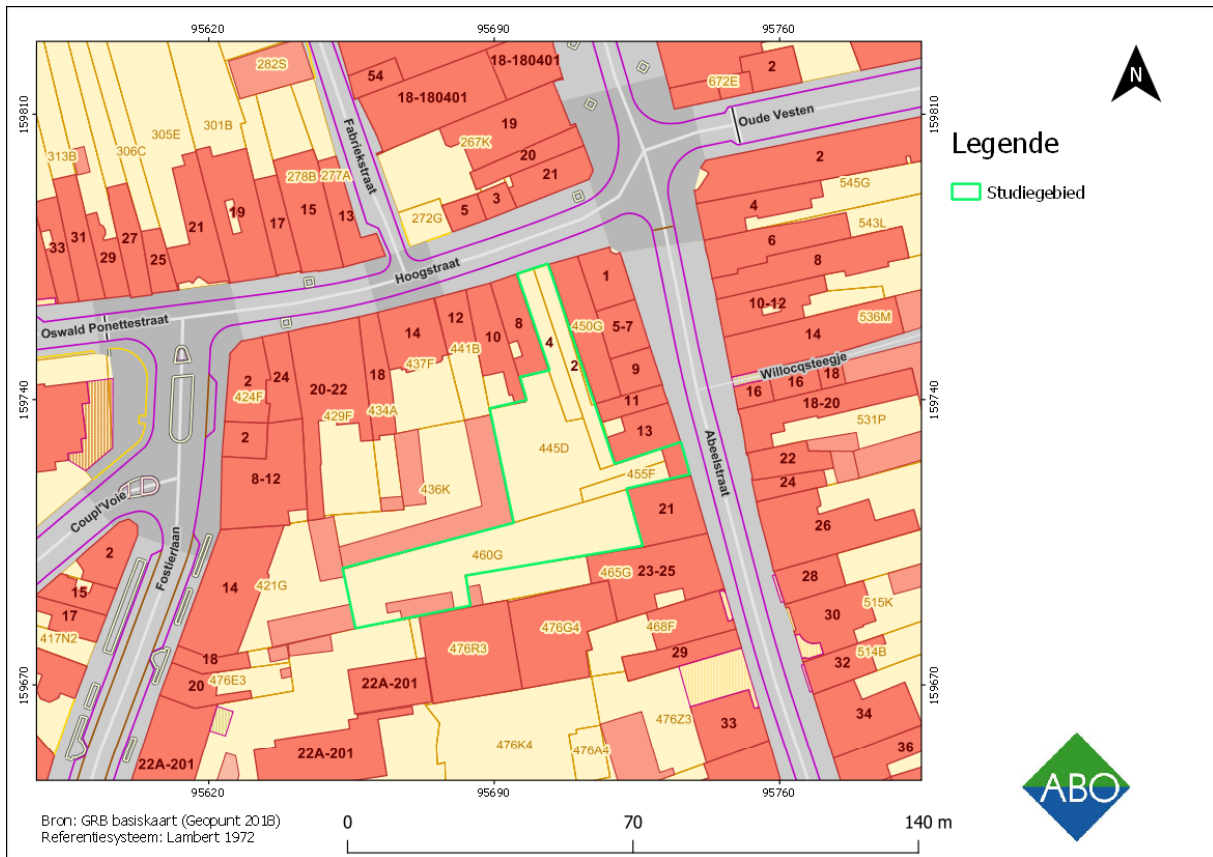
1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de aanvraag van een verkavelingsvergunning te Ronse ter hoogte van de Hoogstraat 2-4 en de Abeelstraat 17.

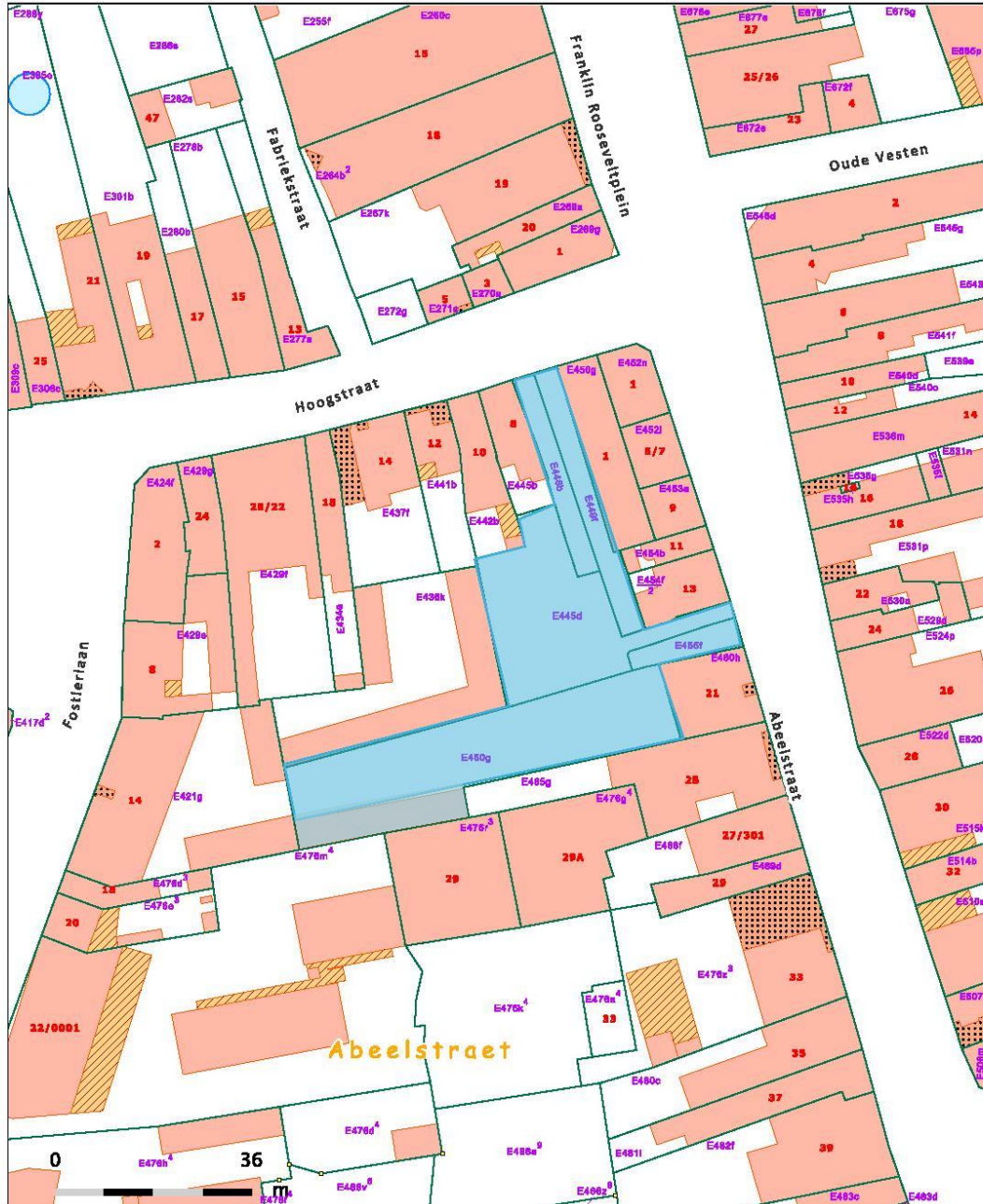
Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de grens van 300m² overschrijdt (ca. 2.239m²) en de ingreep in de bodem de grens van 100m² overschrijdt (ca. 885m²) binnen een archeologische zone, moet er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art.5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van bureauonderzoek.

1.5 AFBAKENING STUDIEGEBIED

Het studiegebied is gelegen in de stad Ronse en beslaat de percelen 446b, 449f, 445d, 455f en 460g. Bij percelen 449f, 445d en 460g gaat het om open ruimte aan de binnenkant van een woonblok, gelegen langs de Hoogstraat en Abeelstraat. Perceel 455f is gelegen langs de Abeelstraat tussen huisnummers 13 en 21 (huisnummer 17). Perceel 446 is gelegen langs de Hoogstraat 4-6. Figuur 1 duidt het studiegebied aan op de GRB basiskaart, figuur 2 geeft een weergave van het studiegebied op de kadasterkaart.

Figuur 1: Het studiegebied aangeduid op de GRB basiskaart (Geopunt 2018)

© 31/08/2018 - De AAPD is de auteur van het kadastraal percelenplan en de producent van de databank waarin deze gegevens zijn opgenomen en geniet de intellectuele eigendomsrechten opgenomen in de Auteurswet en de Databankenwet. Vanaf 01/01/2018 worden de gebouwen op het kadastraal percelenplan geleidelijk vervangen door een dataset beheerd door de gewesten. De AAPD zal dan niet langer verantwoordelijk zijn voor de voorstelling van de gebouwen op het kadastraal percelenplan.

Figuur 2: Kadasterplan met indicatie van het studiegebied (CadGis 2018)

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

In deel 1 wordt de bureaustudie uitgewerkt (hfst. 1-5). Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hst. 3). Hiertoe werden zowel cartografische als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geven inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hst. 4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van deze werken te bepalen en een advies te formuleren.

Deel 2 omvat de resultaten van het proefsleuvenonderzoek binnen het kader van deze nota (hfst. 6). Toestemming voor het uitvoeren van de sleuven werd verkregen via **melding 549**.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

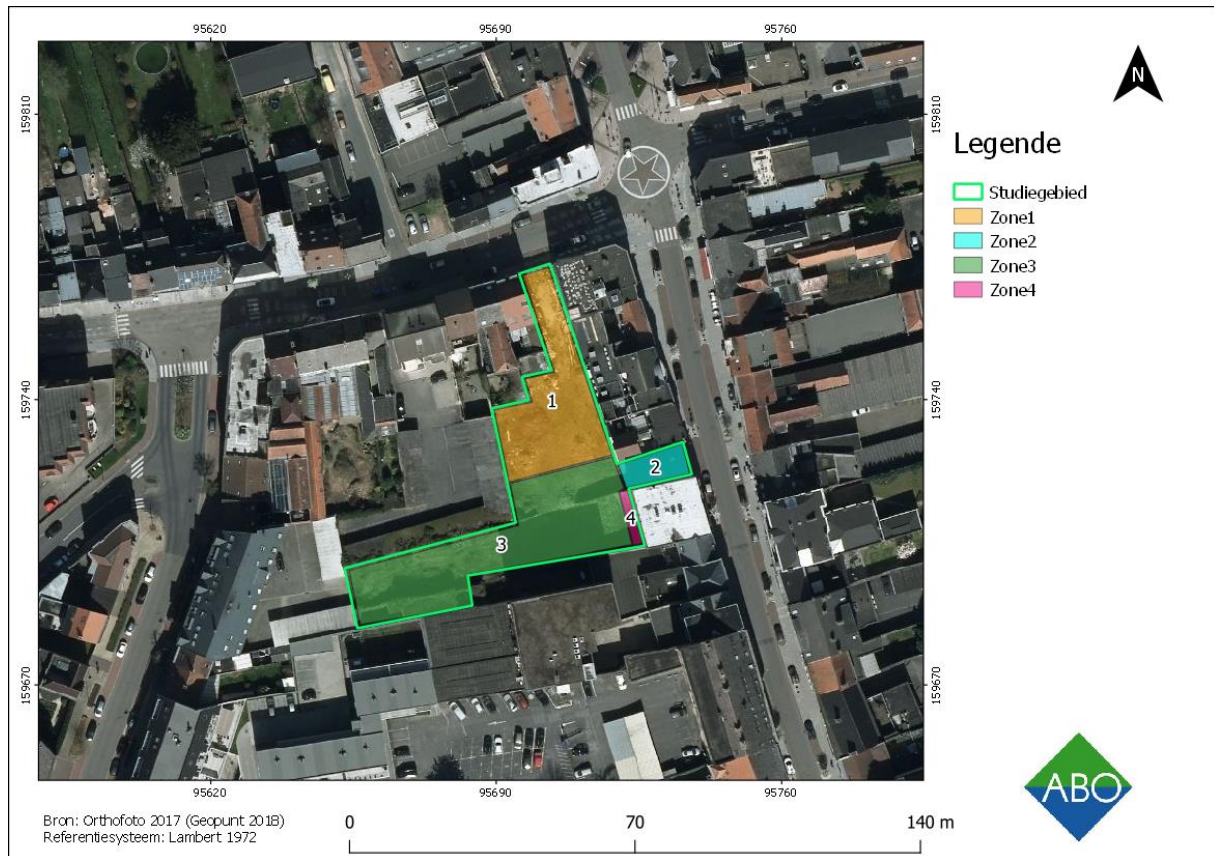
2.1 HUIDIGE SITUATIE

Figuur 3: Het studiegebied aangeduid op orthofoto (middenschalige winteropnamen, kleur, 2017) (Geopunt 2018)

Het studiegebied bevindt zich grotendeels aan de binnenkant van een huizenblok met twee doorgangen naar de straat: in het noorden naar de Hoogstraat en in het oosten naar de Abeelstraat. Het terrein is momenteel volledig braakliggend.

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

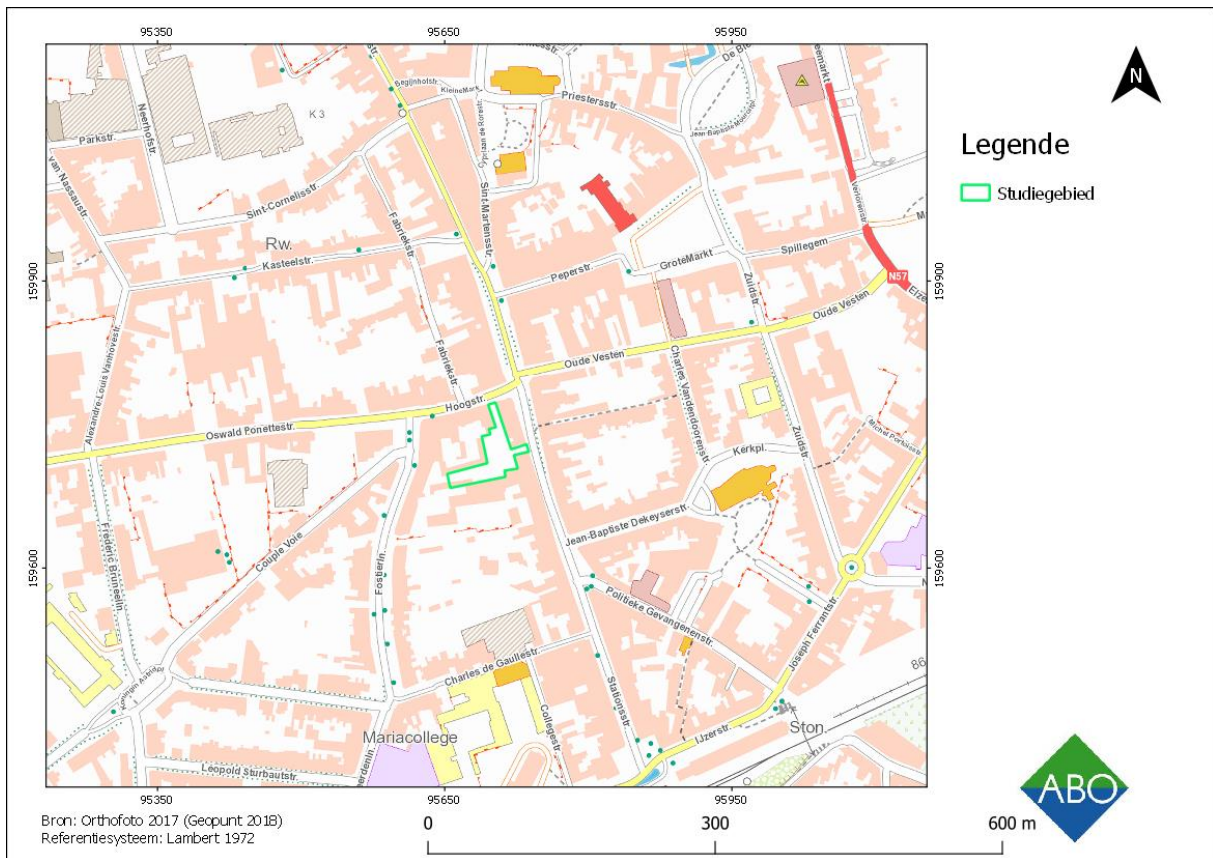

Figuur 4: De verschillende zones binnen het studiegebied (Geopunt 2018)

Na de verkaveling zal het terrein in vier zones opgedeeld worden (cf. figuur 4). Deze zones zullen apart van elkaar verkocht worden. De toekomstige invulling van het terrein is voor geen van deze zones gekend, daarom zal er voor het gehele terrein uitgegaan worden van een maximale versterking van de bodem.

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

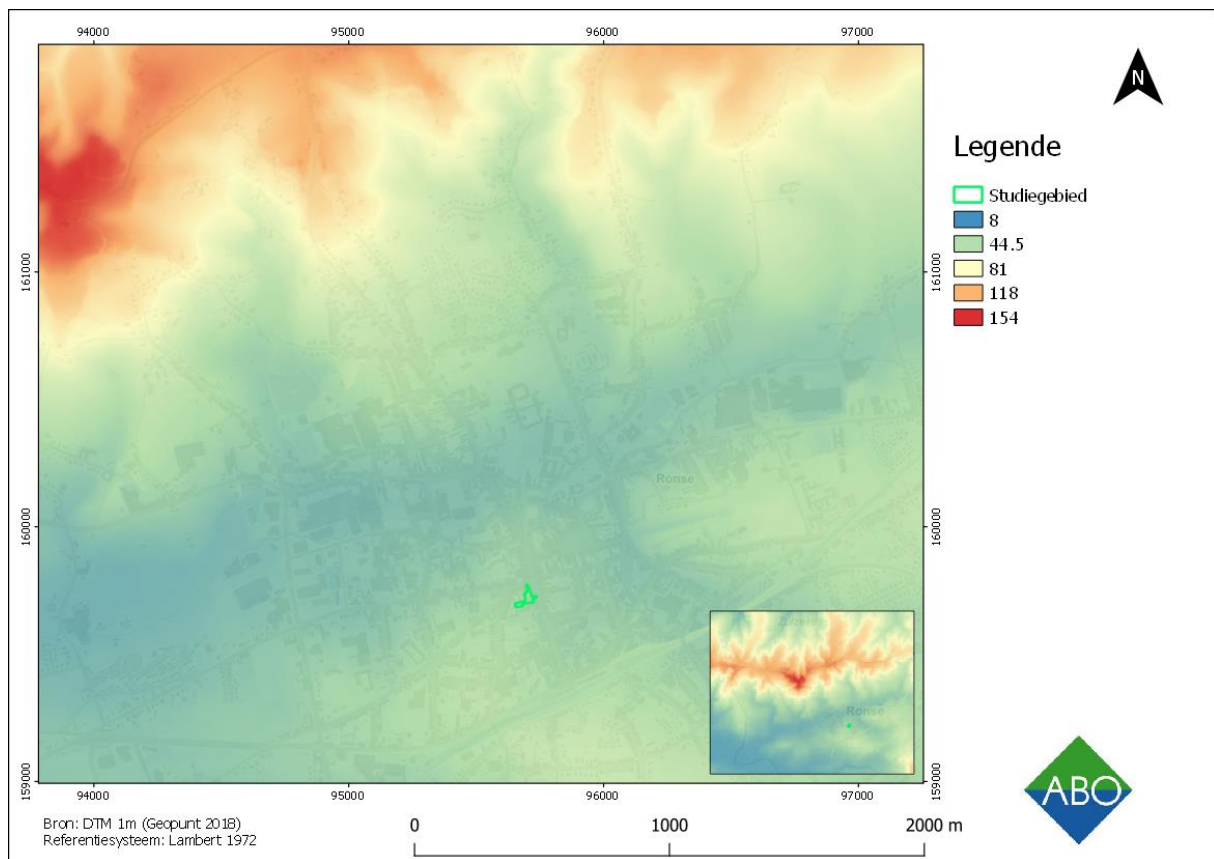
3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

Figuur 5: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

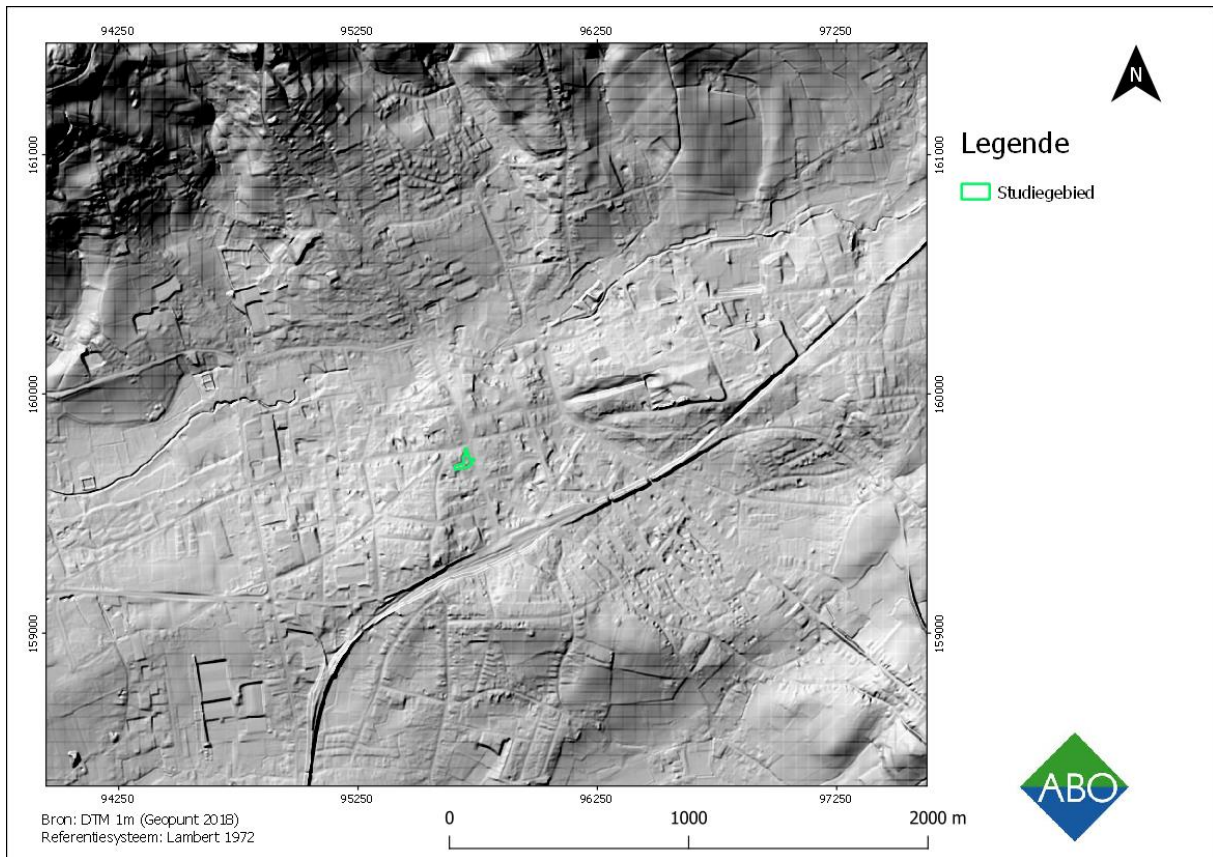
Op de topografische kaart zien we dat het studiegebied zich in het zuiden van de stadskern van Ronse bevindt. Deze stad is gelegen aan de zuidelijke rand van de Vlaamse Ardennen. Net ten noorden van het studiegebied bevindt zich de N48, in dit gedeelte aangeduid als de Hoogstraat. Ten noordoosten van het studiegebied bevindt zich een kerk. Net ten oosten van het studiegebied bevindt zich de Abeelstraat, met iets verder ten oosten van deze straat nog een kerk. Ten westen van het studiegebied bevindt zich de Fostierlaan. Het station bevindt zich op 350m ten zuiden van het studiegebied.

3.2 HOOGTEVERLOOP

Figuur 6: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Op de hoogtekaart is te zien dat het studiegebied zich aan de voet van een kleine ophoging in het landschap bevindt. Het grootste gedeelte van de binnenstad van Ronse is gelegen binnen de alluviale vlakte van de Molenbeek, een zijstroom van de Ronne. Ten noorden van de stad bevindt zich een heuvellandschap met o.a. de Hotond-, Kruis- en Muziekberg.

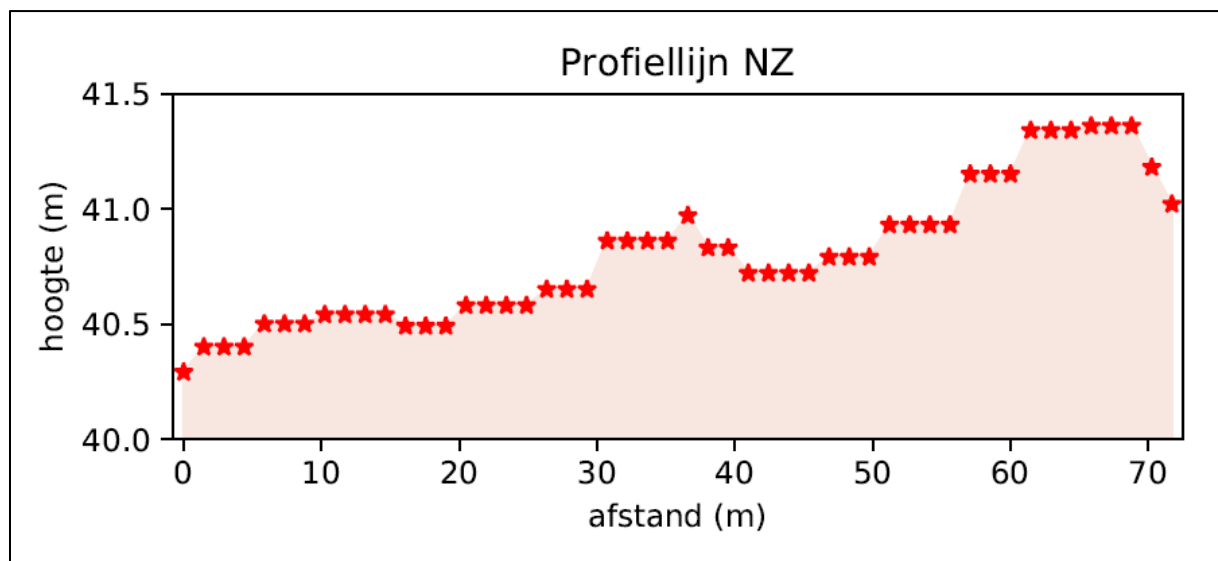

Figuur 7: Hillshade (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Op de genomen hillshade is mooi te zien dat het grootste gedeelte van de stad Ronse zich op een lager punt in het landschap bevindt. De lichte ophogingen naar het zuiden toe zijn ook mooi zichtbaar op deze kaart. Het heuvellandschap in het noorden valt eveneens goed waar te nemen. Het treinspoor is zichtbaar als een verhoogde lijn in het landschap ten zuiden van het studiegebied. De spoorlijn buigt dan verder af richting het zuiden.

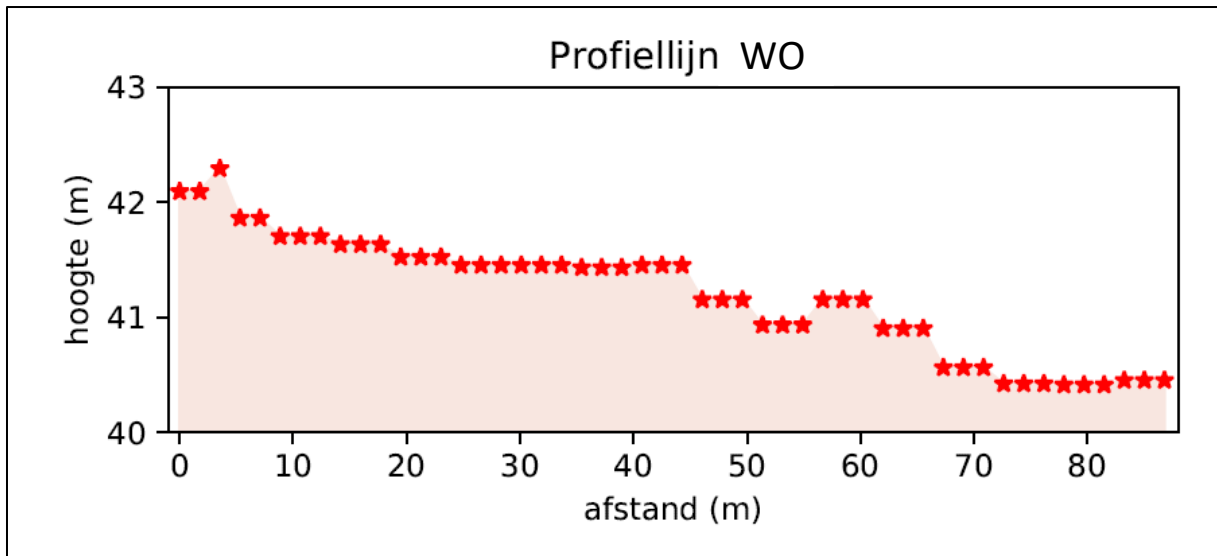

Figuur 8: Weergave van de genomen hoogteprofielen binnen het studiegebied (Geopunt 2018)

Figuur 9: Profiellijn noord-zuid (Geopunt 2018)

Op de profiellijn noord-zuid zien we dat het verschil tussen het hoogste en laagste punt ca. 1m bedraagt. Het terrein stijgt geleidelijk aan naar het zuiden toe. De trapsgewijze punten duiden erop dat het terrein in het verleden reeds genivelleerd werd.

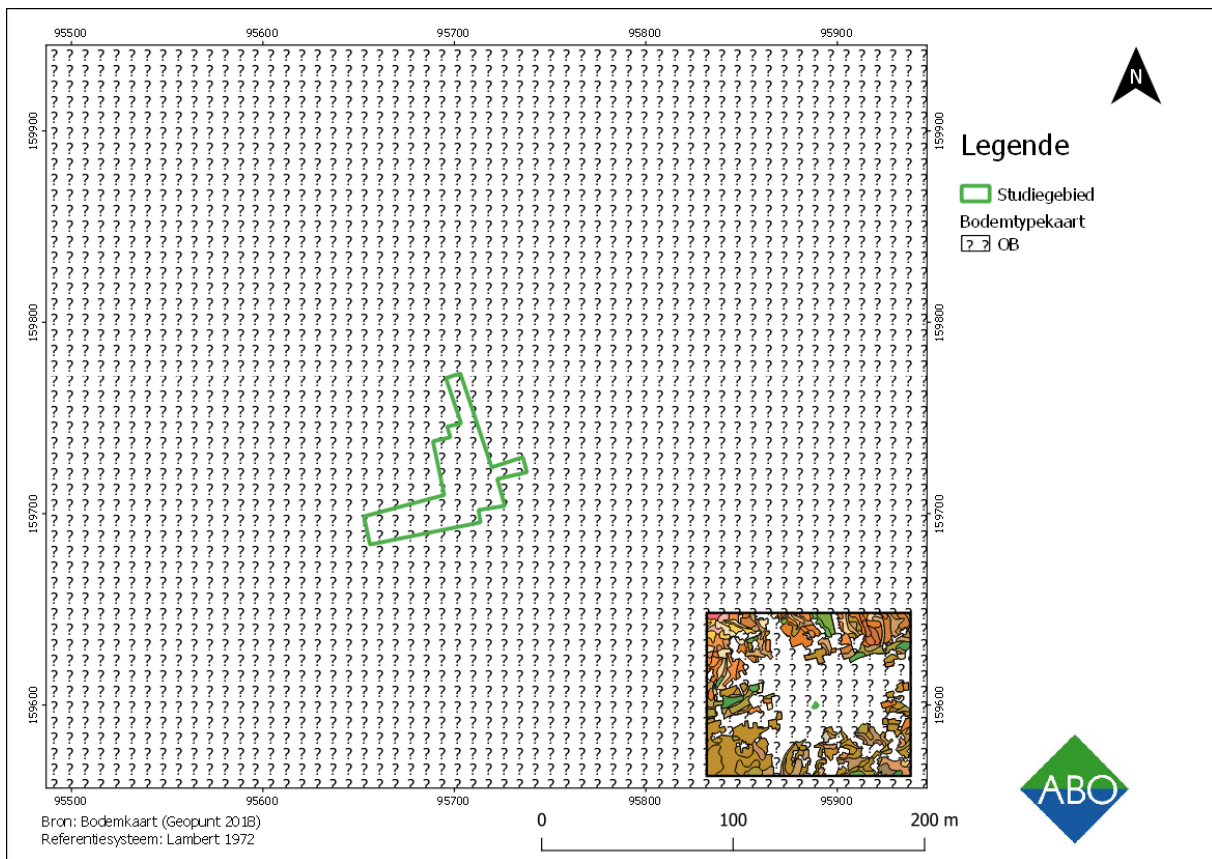

Figuur 10: Profiellijn west-oost (Geopunt 2018)

Op de profiellijn van west naar oost zien we dat het terrein lichtjes daalt richting het oosten. Het verschil tussen het hoogste en laagste punt bedraagt ongeveer 1,75m. De trapsgewijze, lineaire rangschikking van de punten duidt opnieuw op nivellering van het terrein.

3.3 BODEMKUNDIGE SITUERING

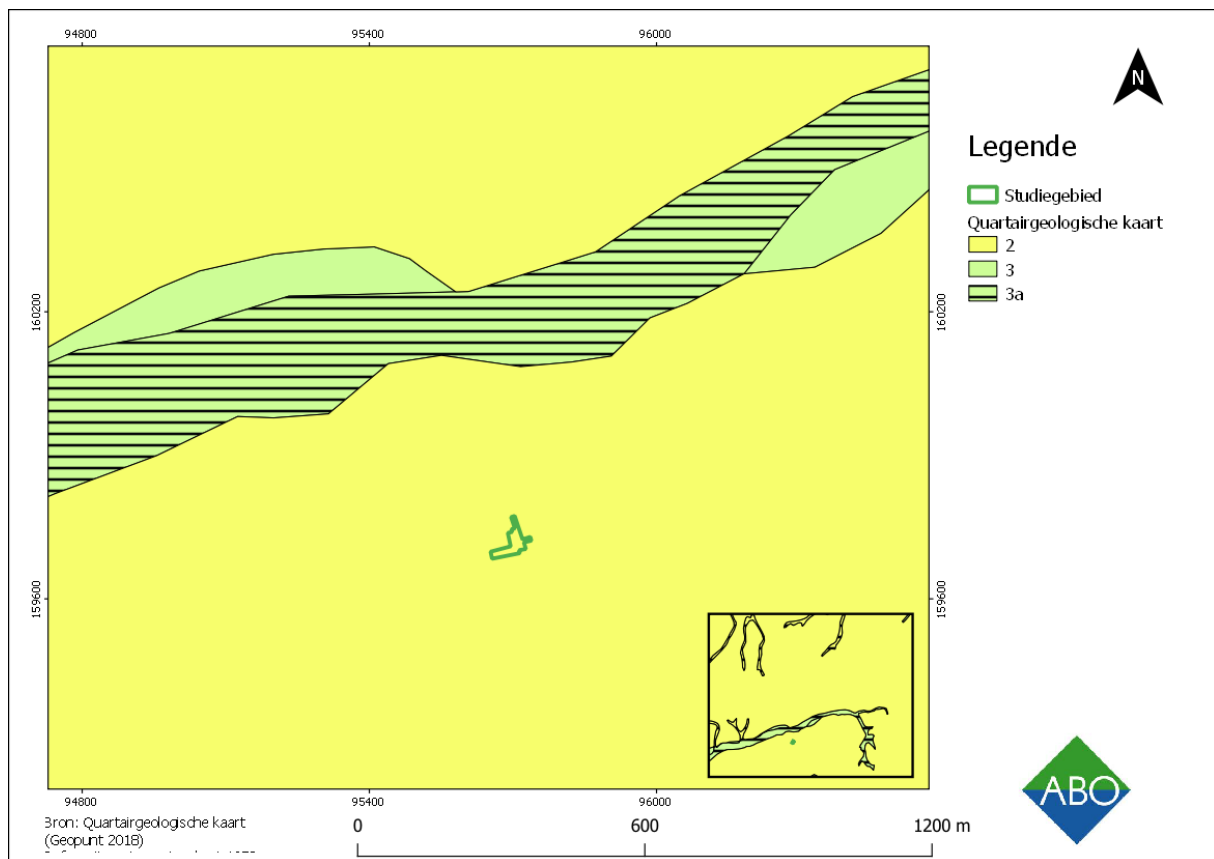
3.3.1 BODEMKAARTEN

Figuur 11: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Op de bodemkaart zien we dat het studiegebied en de ruime omgeving als bodemtype **OB** geklasseerd zijn. Het gaat hier dan om een bodemtype dat door menselijke ingrepen gewijzigd werd, hierdoor kon het oorspronkelijke bodemtype niet meer achterhaald worden. Dit bodemtype valt geheel binnen de lijn der verwachtingen, gezien de ligging van het studiegebied binnen een stad.

3.3.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

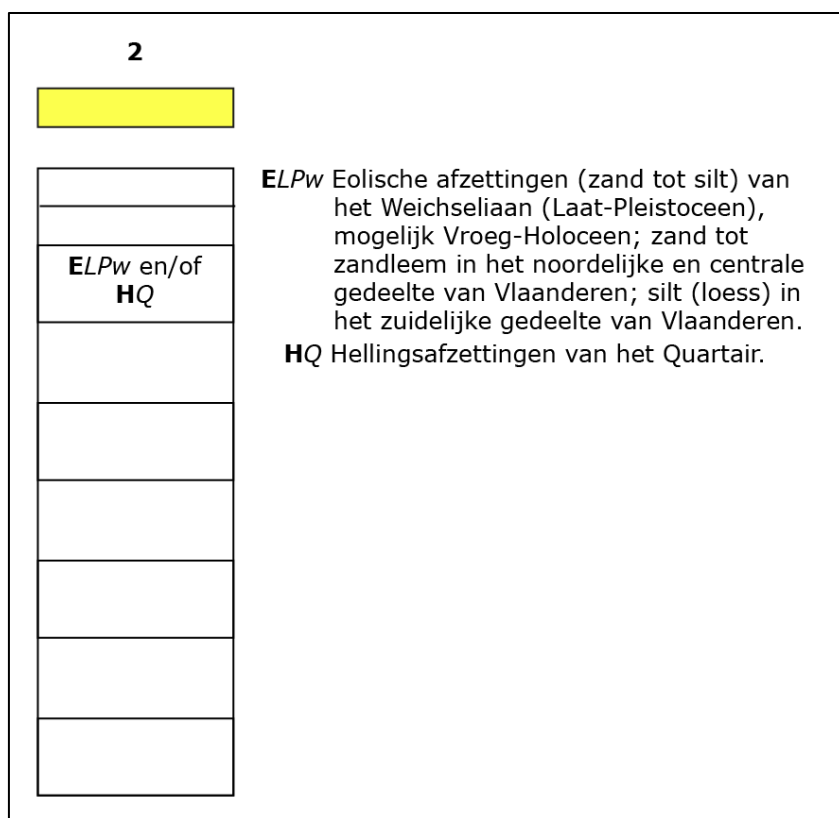

Figuur 12: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

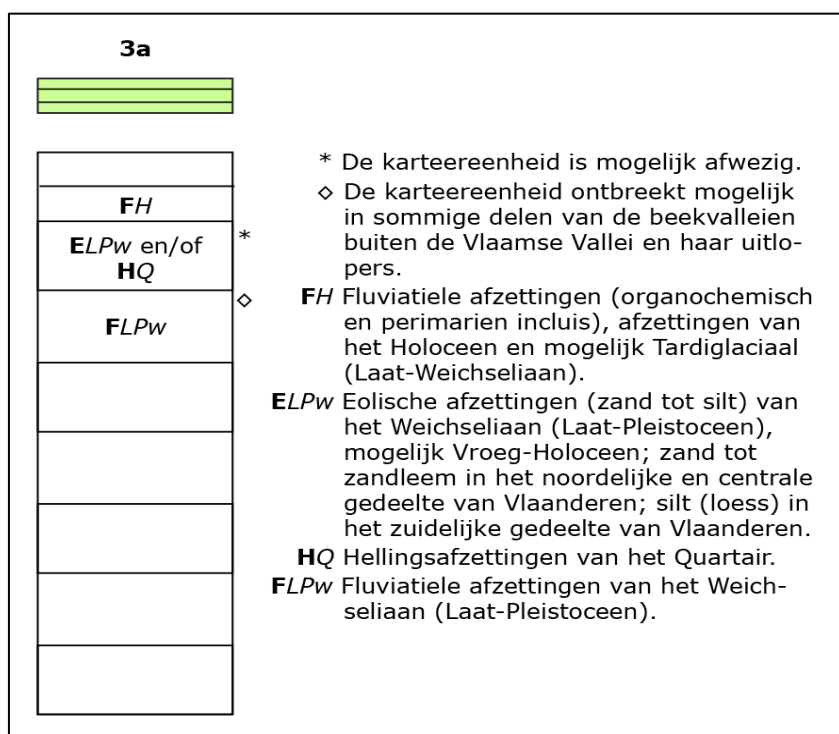
Op de Quartairgeologische kaart is het studiegebied geklasseerd als type 2. Het gaat hier om eolische afzettingen van silt uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of eventueel Vroeg-Holoceen. Bijkomend kunnen er hellingafzettingen uit het Quartair voorkomen.

Ten noorden van het studiegebied bevindt zich type 3a.. De bovenste laag is een fluviatiele afzettingslaag uit het Holoceen of mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan). Er bestaat een kans dat de onderste twee lagen ontbreken. Deze laag komt overeen met de alluviale vlakte van de beekvallei.

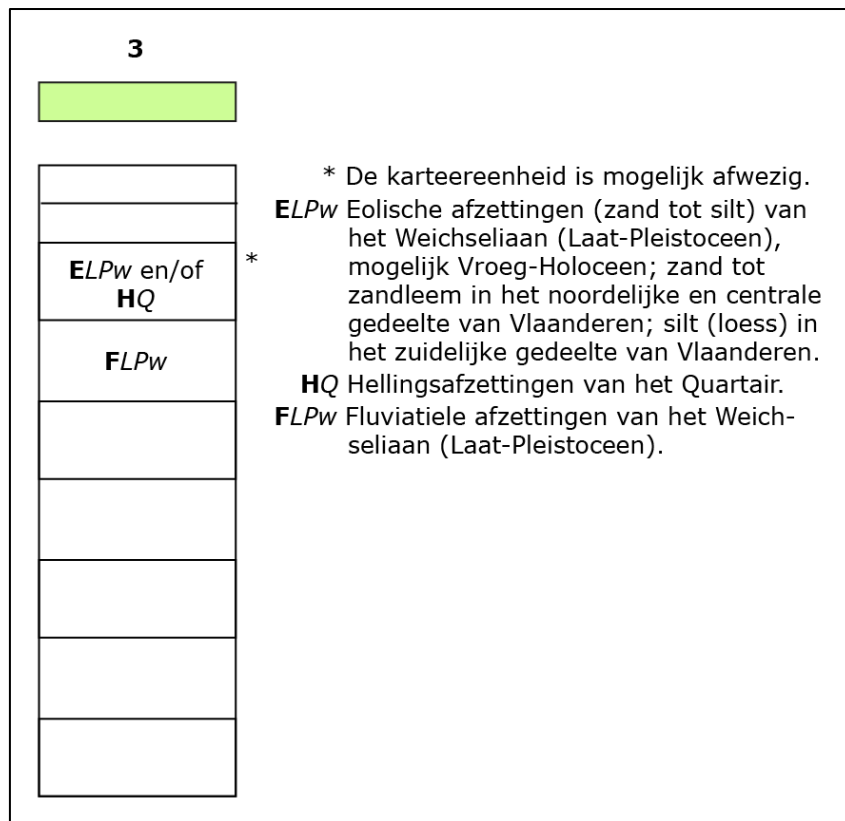
Langsheen de randen van type 3a bevindt zich type 3. Dit type bestaat eveneens uit een fluviatiele afzettingslaag uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) met daarboven eolische afzettingen van silt afkomstig uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of vroeg- Holoceen al dan niet in combinatie met hellingafzettingen uit het Quartair. De bovenste karteereenheid is mogelijk afwezig. Dit type komt overeen met de sedimentafzettingslaag langsheen de Molenbeek.

Figuur 13: Quartairgeologische sequentie type 2 (Geopunt 2018)

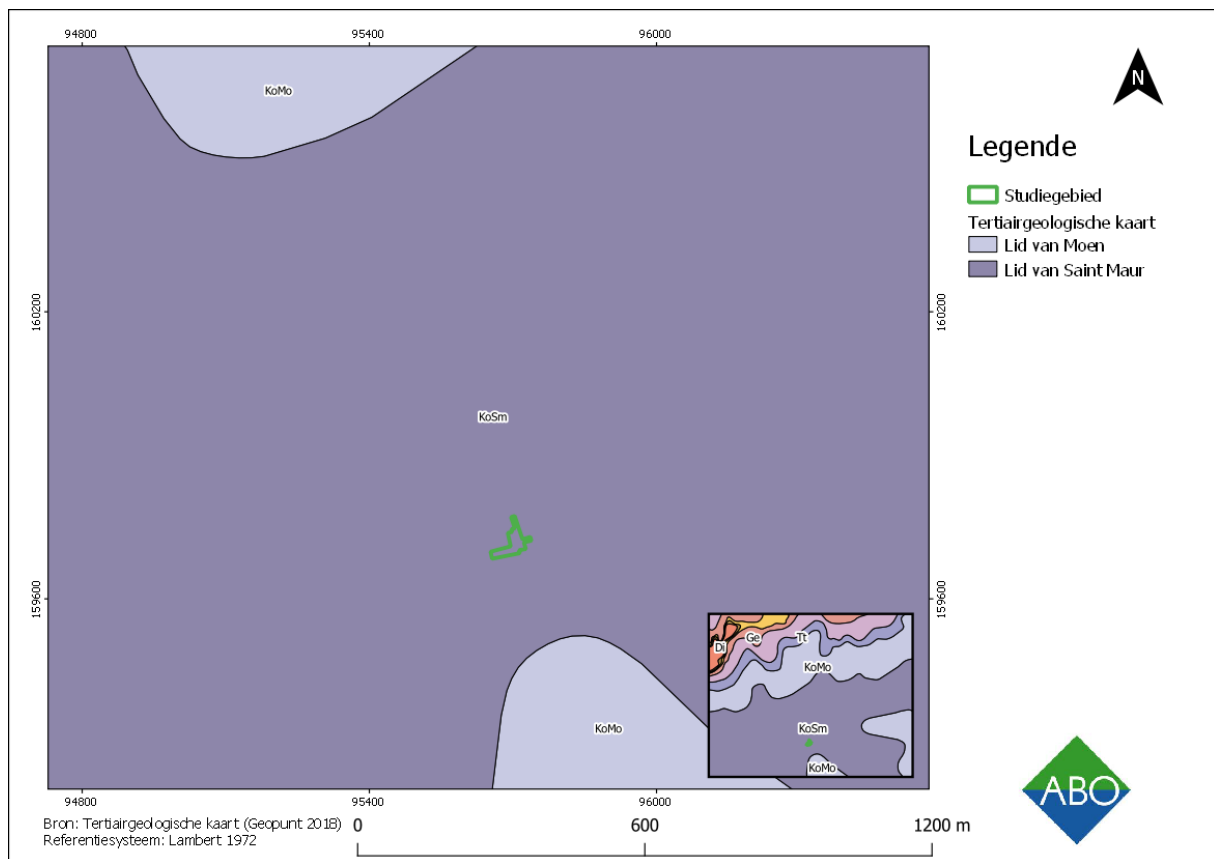

Figuur 14: Quartairgeologische sequentie type 3a (Geopunt 2018)

Figuur 15: Quartairgeologische sequentie type 3 (Geopunt 2018)

3.3.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART

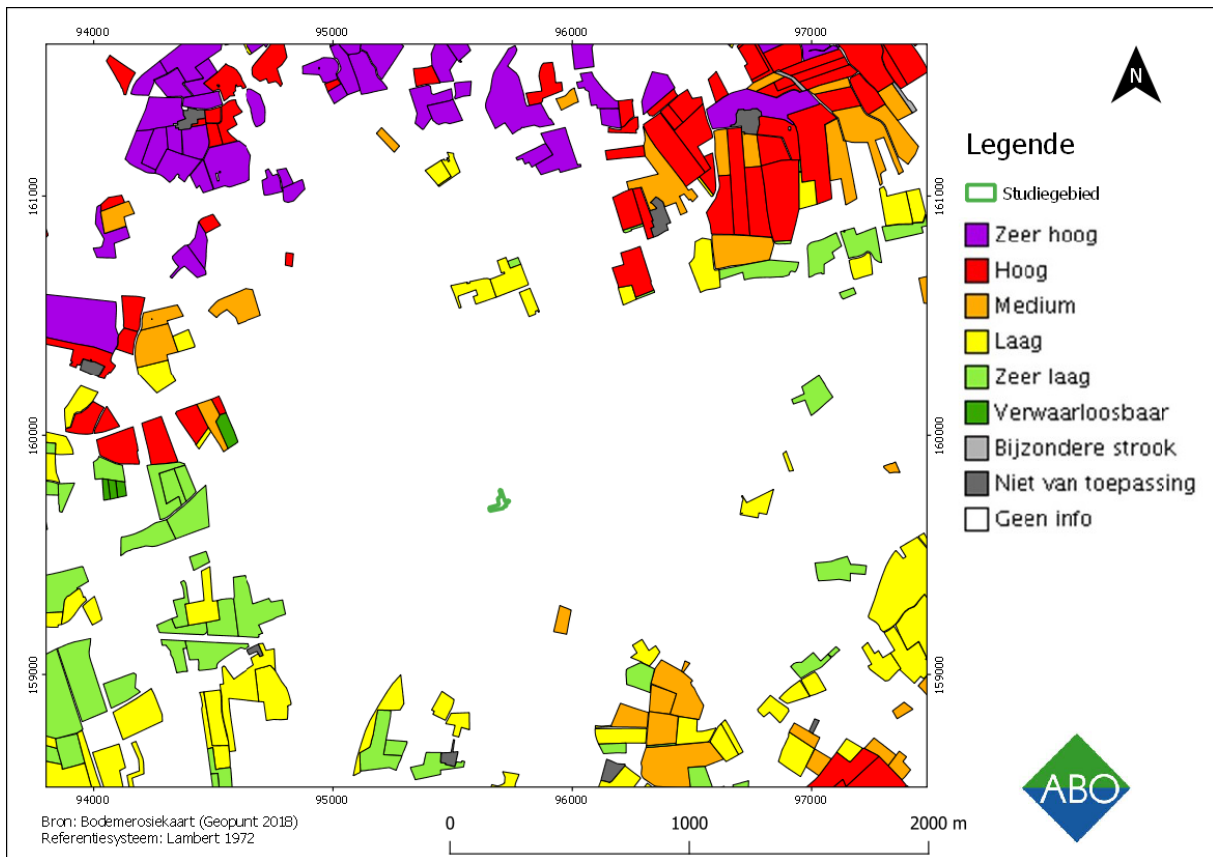

Figuur 16: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Het studiegebied is onderverdeeld binnen de formatie van Kortrijk, lid van Saint-Maur. Het gaat hier om een marien type dat grotendeels uit fijnsiltige klei bestaat met enkele dunne tussenlagen van grovere silthoudende klei of kleilig, zeer fijn silt.

Ten noorden en zuiden van het studiegebied bevindt zich de formatie van Kortrijk, lid van Moen. Het gaat hier om een heterogene, siltige tot zandige mariene afzettingen. Het lid van Moen kan veldsteen of Zandbergse steen bevatten. Deze laatste werd vaak als bouwsteen toegepast in de streek van Zuidoost-Vlaanderen, waar het studiegebied zich bevindt.

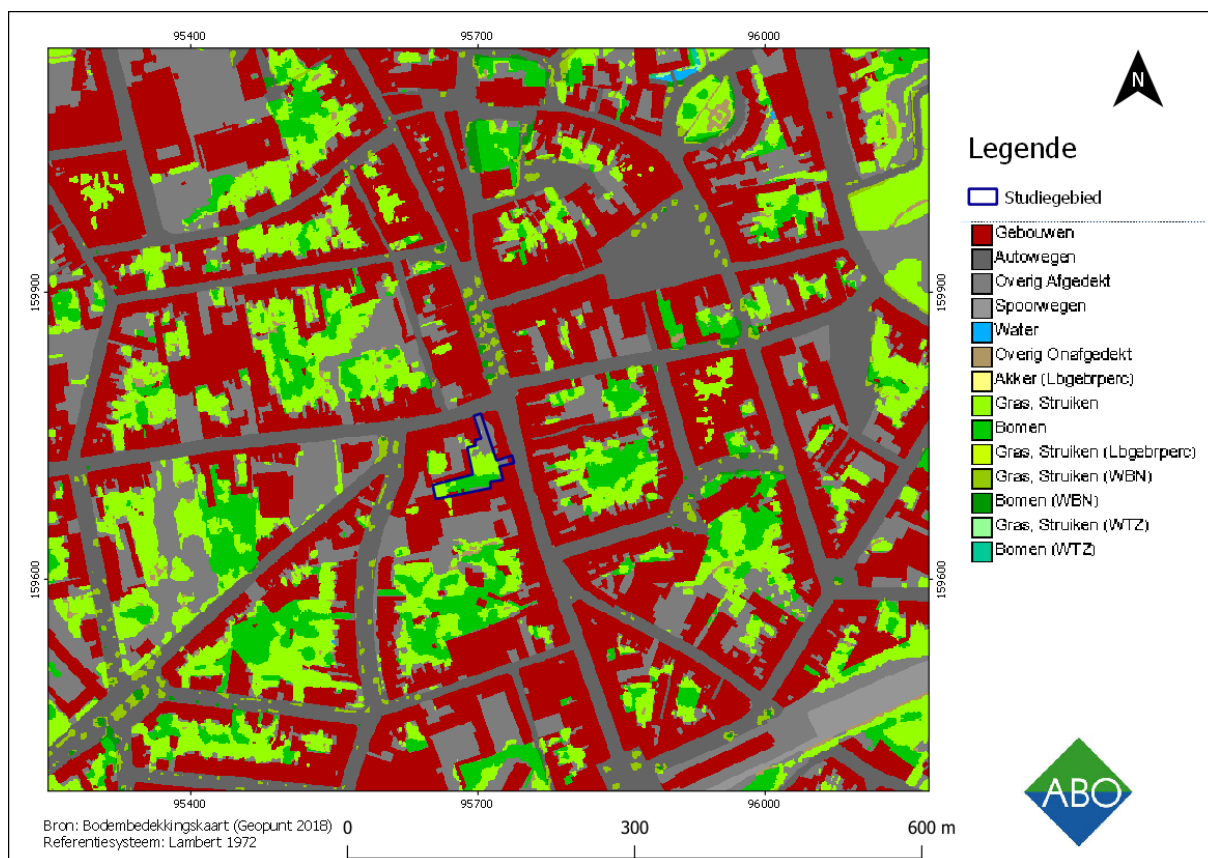
3.3.4 BODEMEROSIEKAART

Figuur 17: Bodemerosiekaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Op de bodemerosiekaart is er voor het studiegebied en de ruime regio errond geen informatie met betrekking tot de bodemerosie. Gezien het studiegebied zich binnen de stad Ronse bevindt, in een dichtbebouwd gebied, zal de bodemerosie zeer laag zijn. Op enkele kilometers ten noorden van het studiegebied is de bodemerosie hoog tot zeer hoog, wat normaal is voor het heuvellandschap binnen dat gebied. Enkele kilometers ten zuiden van het studiegebied, waar een lichte stijging in het landschap merkbaar is, varieert de bodemerosie van zeer laag tot medium.

3.3.5 BODEMBEDEKKINGSKAART

Figuur 18: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het studiegebied in het blauw (Geopunt 2018)

Op de bodembedekkingskaart zien we dat het studiegebied zich binnen een zone met gras, struiken en bomen bevindt aan de binnenkant van een woonblok. In de omgeving bevinden zich voornamelijk wegen, gebouwen en gelijkaardige groenzones binnen een woonblok. Het studiegebied bevindt zich dus in een typerende omgeving voor een stad.

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 4 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris bouwkundig erfgoed en beschermde monumenten	Relevant, cf. 4.2.1/ cf. 4.2.2
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Relevant, cf. 4.2.3
Centraal Archeologisch Inventaris (CAI)	Relevant, cf. 4.2.4
Inventaris historische stadskern	Relevant, cf. 4.2.4
Inventaris historische landschappen (landschapsatlas)	Niet relevant
Wereldoorlog relictten	Geen relictten in de buurt (<1km)
Inventaris relictten en ankerplaatsen	Niet relevant
Cartografische bronnen	
Fricxkaart (ca. 1745)	Relevant, cf. 4.3.1
Ferrariskaart (ca. 1771-1778)	Relevant, cf. 4.3.2
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.3.3
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.3.4
Popp kaarten (1842-1879)	Relevant, cf. 4.3.5
Stafkaart van België (1873)	Relevant, cf. 4.3.6
Stafkaart van België (1939)	Relevant, cf. 4.3.7
Recente orthofoto's (1971, 1979-1990,2017)	Relevant, cf. 4.4

Figuur 19: Tabel met geraadpleegde bronnen

4.1 HISTORISCHE SITUERING

Ronse duikt in de 9de eeuw voor het eerst op in de geschreven bronnen als 'Rothnace'. Deze naam wijst op een Keltische oorsprong en betekent 'nederzetting aan de Ronne'. Ronse ligt eigenlijk in de vallei van de Molenbeek die pas ongeveer 5km ten westen van de stad in de Ronne uitvloeit (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017).

Het historisch centrum van Ronse bestaat uit drie eenheden: 'De Vrijheid', de handelsnederzetting en het grafelijk kasteel.

'De Vrijheid' zou teruggaan op een 'cella', een kleine religieuze nederzetting uit de 7de eeuw. Dit gebied zou zich dan verder ontwikkelen tot een gekend bedevaartsoord. Vanaf de 10de eeuw is er sprake van

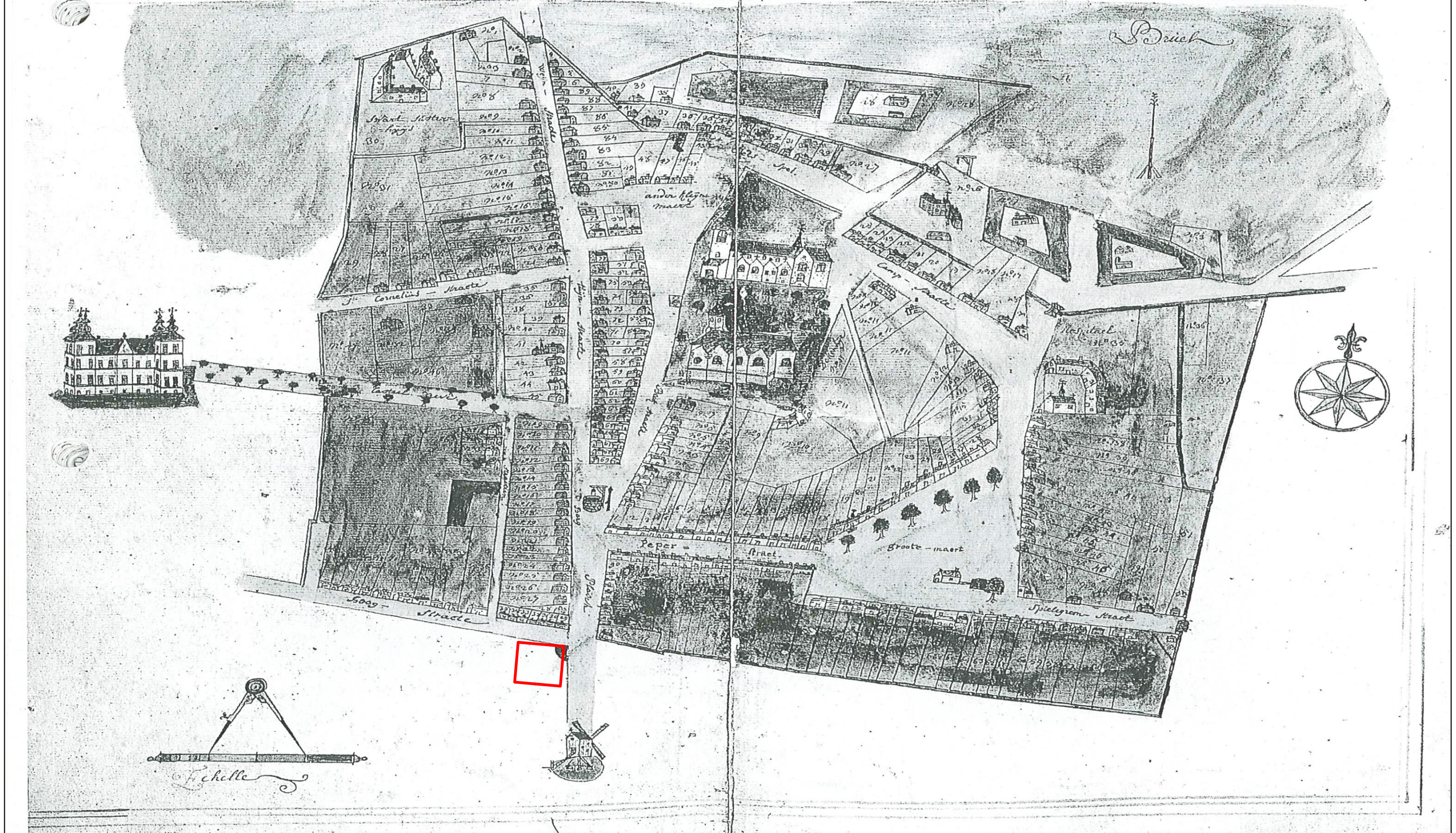
'De Vrijheid'. Het gaat hier dan om een kleine stedelijke kern met abdij in het noordoosten van de stad, rondom de huidige Sint-Hermeskerk. Deze aparte 'stad' viel onder het gezag van een kapittel van kanunniken en werd dus door de kerk bestuurd (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017a).

De handelsnederzetting ontwikkelde zich ongeveer gelijktijdig met 'De Vrijheid' tijdens de vroege middeleeuwen. Er werd voornamelijk gehandeld in wol en laken. De nederzetting viel eerst onder jurisdictie van de kerkelijke autoriteiten (het kapittel van 'De Vrijheid') maar kreeg rond 1240 een stadskeure en een schepencollege. In 1264 wist de heer van Wattripont het gebied af te kopen van de abdij. Het is binnen deze handelsnederzetting dat het studiegebied gelegen is. De kern van de nederzetting bevond zich ter hoogte van de huidige grote markt (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017a).

Het gebied rondom het grafelijk kasteel moet veel later gesitueerd worden, in het midden van de 17de eeuw. Dit kasteel werd afgebroken in de 19de eeuw, de gronden werden verkaveld (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017a). Het gebied van het voormalige kasteel bevond zich ten noordwesten van het studiegebied.

Figuur 20 geeft een kaart weer van de stad en vrijheid van Ronse met aanduiding van het studiegebied. Ten noorden van het studiegebied bevindt zich op deze kaart 'De Vrijheid' en ten westen het kasteel. Ten oosten van het studiegebied is de grote markt te zien, de kern van de handelsnederzetting. De omgeving van het studiegebied zelf is helaas blanco gelaten.

CAERTE FIGURATIEF DER STEDE ENDE VRYHEDE VAN RONSSE

Figuur 20: 'Caerte figuratief der stede ende vryhede van Ronsse' met aanduiding van het studiegebied in het rood (Stad Ronse 2018)

Eind 13de eeuw behoorde 'de stad en heerlijkheid van Ronse' toe aan de graven van Vlaanderen. De stad bleef onversterkt en was gedurende lange tijd een twistappel onder de graven van Vlaanderen en Henegouwen. Vanaf 1323 behoorde Ronse definitief toe aan de graaf van Vlaanderen onder de kasselrij van Aalst. Begin 15de eeuw werden de 'stad en heerlijkheid' verkocht aan de heren de la Hamaide. Tijdens deze periode wordt de handel in wol opgegeven ten voordele van de handel in vlas. Vanaf de 15de eeuw tot de eerste helft van de 16de eeuw kende de stad een bloeiperiode (Agentschap Onroerend erfgoed 2017).

Midden 16de eeuw ging de stad over in de handen van de heer van Cranvelle. Midden 16de eeuw werd een baronie opgericht te Ronse. Jan Van Nassau-Siegen werd baron van Ronse in 1629 en liet er het kasteel bouwen (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017a). Later werd dit verkocht aan de graven van Merode-Westerlo (vandaar grafelijk kasteel). Vanaf het einde van de 16de eeuw tot de Franse bezetting eind 18de eeuw was de stad gedompeld in een economische crisis veroorzaakt door de godsdiensttroebelen van de 16de en 17de eeuw.

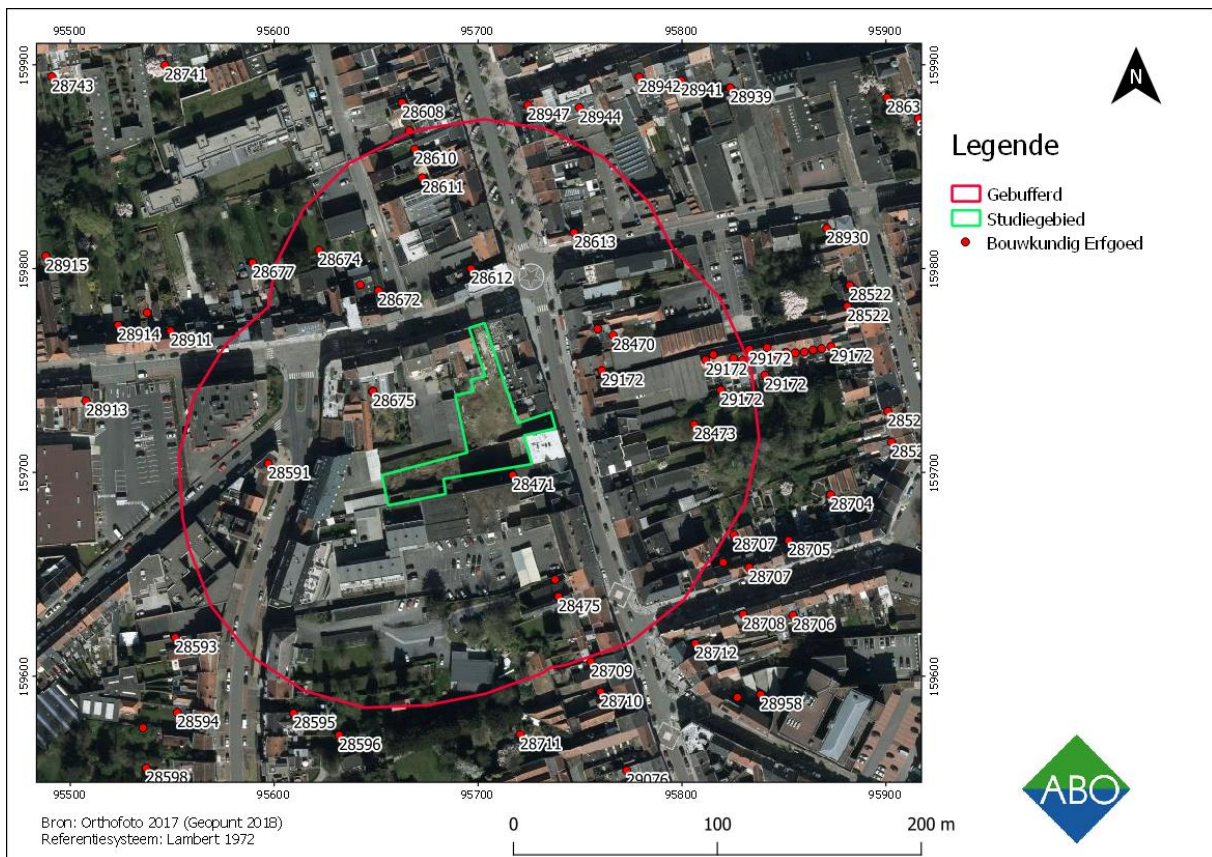
Tijdens de Franse bezetting eind 18de eeuw werden 'De Vrijheid', stad en baronie samengevoegd tot één geheel. Het kasteel werd vervolgens verkocht en de abdij werd opgeheven. Het kasteel en de voormalige abdij werden de eerste locaties voor de opkomende textielindustrie.

Ronse was lang landelijk gebleven en kreeg pas in de tweede helft van de 19de eeuw een meer stedelijk karakter. In deze periode groeide de stad ook voor het eerst buiten de oude kern met de verkaveling van de voormalige kasteelgronden. Eind 19de eeuw werd het station opgericht samen met een nieuwe burgerwijk die ingeplant werd op verkavelde gronden ten oosten van het studiegebied. Het centrum van deze nieuwe wijk werd de nieuw opgerichte Sint-Martinuskerk (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017). Deze kerk werd gebouwd ter vervanging van de oude Sint-Martinuskerk (ten zuiden van de Sint-Hermeskerk en gelegen binnen 'De Vrijheid').

Vooraf in de 20ste eeuw kende de textielnijverheid te Ronse een groot succes. De bouw van talrijke weverijen, spinnerijen, twijnderijen en textielververijen, zowel in de kleine oude stadskern als in de periferie, veranderde grondig het uitzicht van de stad, en bepalen tot op heden haar voorkomen. Ontelbare kleine ateliers van familiebedrijfjes met typische sheddaken werden opgetrokken in binnenblokbebouwing en tussen de fabrieken verrezen arbeiderssteegjes (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017).

4.2 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

4.2.1 INVENTARIS BOUWKUNDIG ERFGOED

Figuur 21: Weergave van de locaties van het bouwkundig erfgoed binnen een straal van 100m rond het studiegebied (Geoportaal 2018)

Binnen een straal van 100m rond het studiegebied bevinden zich 17 meldingen van bouwkundig erfgoed. Het gaat hier voornamelijk om meldingen uit de 19de eeuw en later. Gezien deze in het kader van de bureaustudie geen belang hebben zullen deze hier wel opgelijst worden maar niet verder besproken. Er is een melding die dateert uit de 18de eeuw (ID 28470), het gaat dan om een stadswoning met winkel op het gelijkvloers. Hoewel de woning teruggaat tot de 18de eeuw is deze intussen ingrijpend verbouwd en is het pand opgedeeld in meerdere woningen. Slechts enkele van de oorspronkelijke elementen zijn bewaard gebleven.

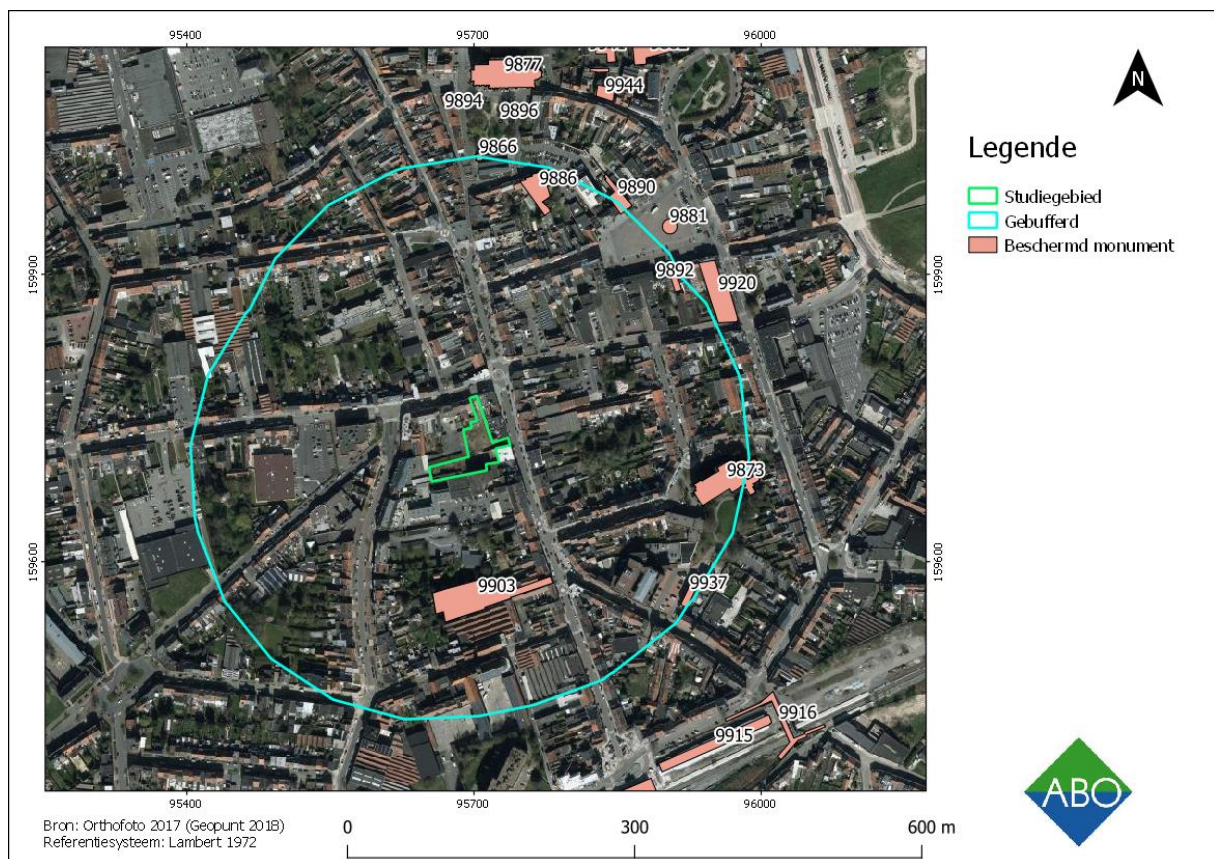
Voor de overzichtelijkheid werden de meldingen van het bouwkundig erfgoed opgelijst in onderstaande tabel.

ID	Omschrijving	Datering
28470	Stadswoning en winkel	18 ^{de} eeuw
28471	Art Nouveau winkelpand	Interbellum
28473	Bankgebouw en directeurswoning	1 ^e kwart 20 ^{ste} eeuw
28474	Directeurswoning	4 ^e kwart 19 ^{de} eeuw
28475	Stadswoning met winkelpui	4 ^e kwart 19 ^{de} eeuw
28591	Café du Boulevard	Interbellum

28610	Burgerhuis	1 ^e helft 20 ^{ste} eeuw
28611	Bankgebouw Crédit Anversoïis	Interbellum
28612	Slagerij	1 ^e kwart 20 ^{ste} eeuw
28613	Hoekpand	1 ^e helft 20 ^{ste} eeuw
28672	Burgerhuis	19 ^{de} eeuw
28673	Burgerhuis	1 ^e helft 19 ^{de} eeuw
28674	Herenhuis met winkelpui	tweede helft 19 ^{de} eeuw
28675	Winkel	19 ^{de} eeuw
28707	Drie stadswoningen	1 ^e helft 20 ^{ste} eeuw
28709	Postgebouw	4 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
29172	Steegbeluik	4 ^e kwart 19 ^{de} eeuw

Figuur 22: Tabel met de locatie van het bouwkundig erfgoed in de regio

4.2.2 BESCHERMDE MONUMENTEN

Figuur 23: Beschermd monumenten binnen een straal van 250m rond het studiegebied (Geoportaal 2018)

Er zijn binnen een straal van 250m rond het studiegebied vijf beschermde monumenten terug te vinden. Het gaat telkens om monumenten die dateren uit de 19de of 20ste eeuw. In het kader van deze archeologienota is dit niet relevant. Voor de volledigheid worden deze meldingen hieronder wel kort vermeld.

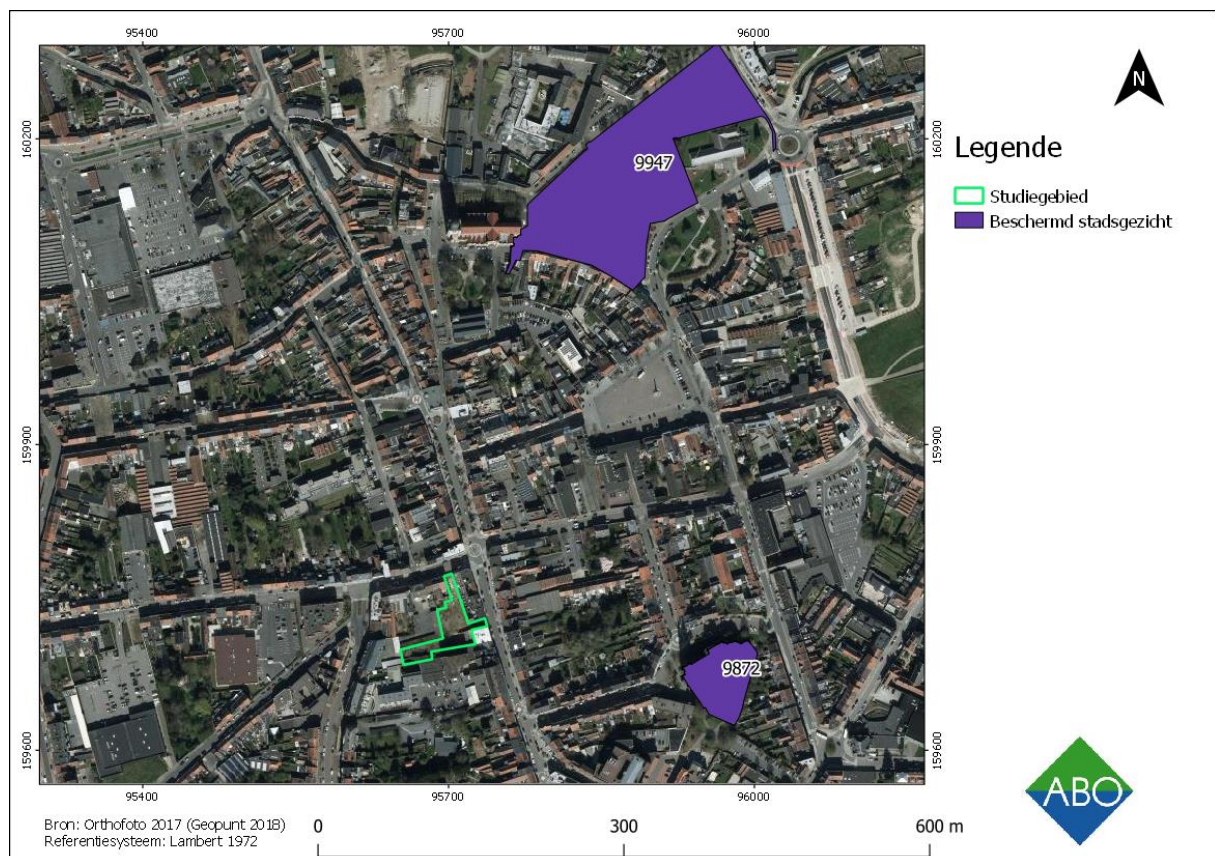
Ten zuiden van het studiegebied is een neoclassicistisch burgerhuis met tuin (ID 9903) beschermd. Bij de woning hoort ook een grote stadstuin. Het is een voorbeeld van de wooncultuur van de bourgeoisie tijdens de Belle Epoque.

Ten oosten van het studiegebied is de textielververij Theodoor Vandendaele (ID 9937) beschermd als monument. Het gaat hier om een goed bewaard voorbeeld van een 19de-eeuwse textiel fabriek. Eveneens ten oosten van het studiegebied werd de 19de-eeuwse Sint-Martinuskerk (ID 9873) beschermd (cf. hst. 4.1). Het 19de-eeuwse aanzicht en interieur is tot op heden bewaard gebleven.

Ten noordoosten van het studiegebied is het Café Local Unique (ID 9892) beschermd als voorbeeld van de cafécultuur uit het begin van de 20ste eeuw.

Ten noorden van het studiegebied werd het Café Harmonie (ID 9890) beschermd als monument. Het gaat hier om een goed bewaard voorbeeld van een liberaal huis, waar begin 20ste eeuw alle liberale verenigingen te Ronse onderdak vonden. Ook ten noorden van het studiegebied werd de pastoriewoning (ID 9886) van de voormalige Sint-Martinuspastorie (ten zuiden van de Sint-Hermeskerk) beschermd als monument. Het gaat hier om een herbouw uit de 19de eeuw.

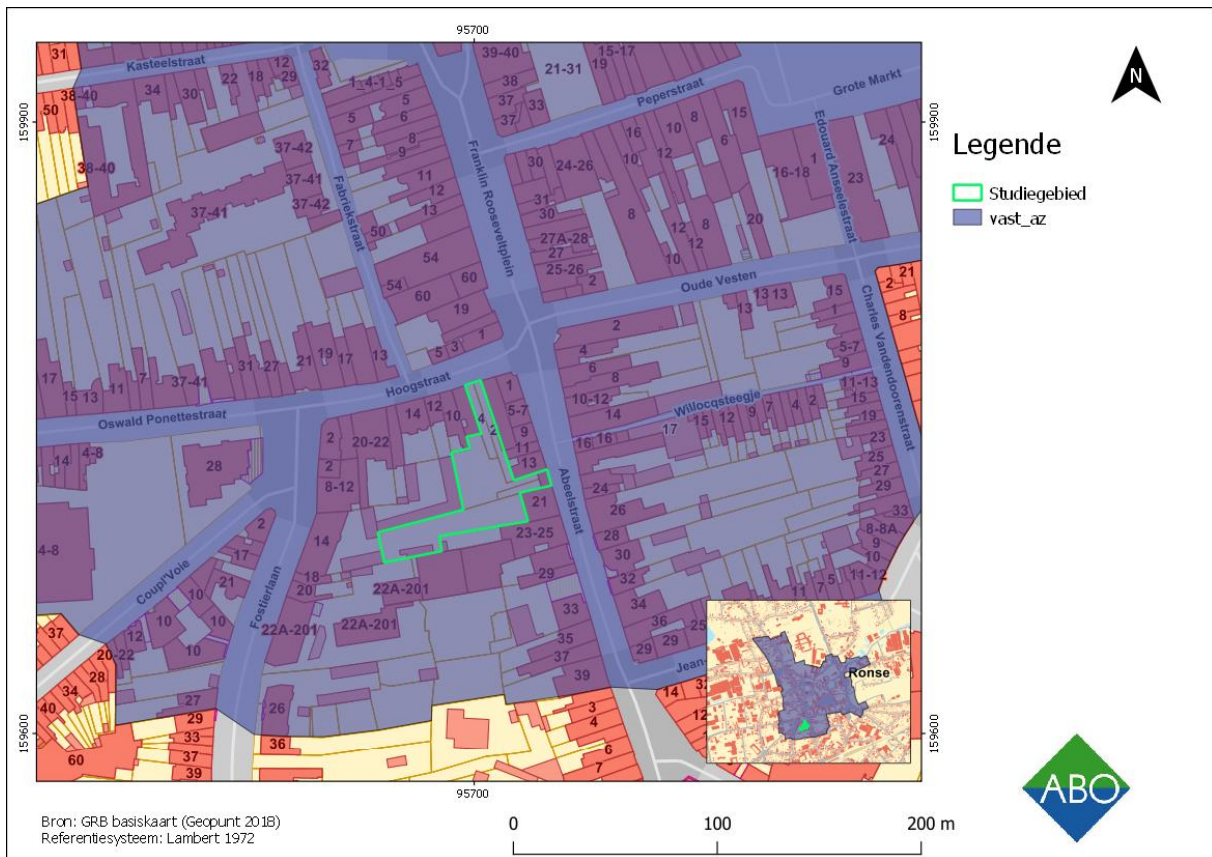
4.2.3 BESCHERMDE STADS- OF DORPSGEZICHTEN

Figuur 24: Beschermd stadsgezichten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)

In de omgeving van het studiegebied bevinden zich twee beschermde stadsgezichten. Het gaat hier dan om de 19de-eeuwse Sint-Martinuskerk en omgeving (ID 9872) en het Bruulpark en omgeving (ID 9947). Deze laatste maakte vroeger deel uit van 'De Vrijheid' van Ronse en gaat terug op een middeleeuwse kern. Het werd beschermd omwille van het middeleeuwse gebogen straattracé en de historisch waardevolle bebouwing.

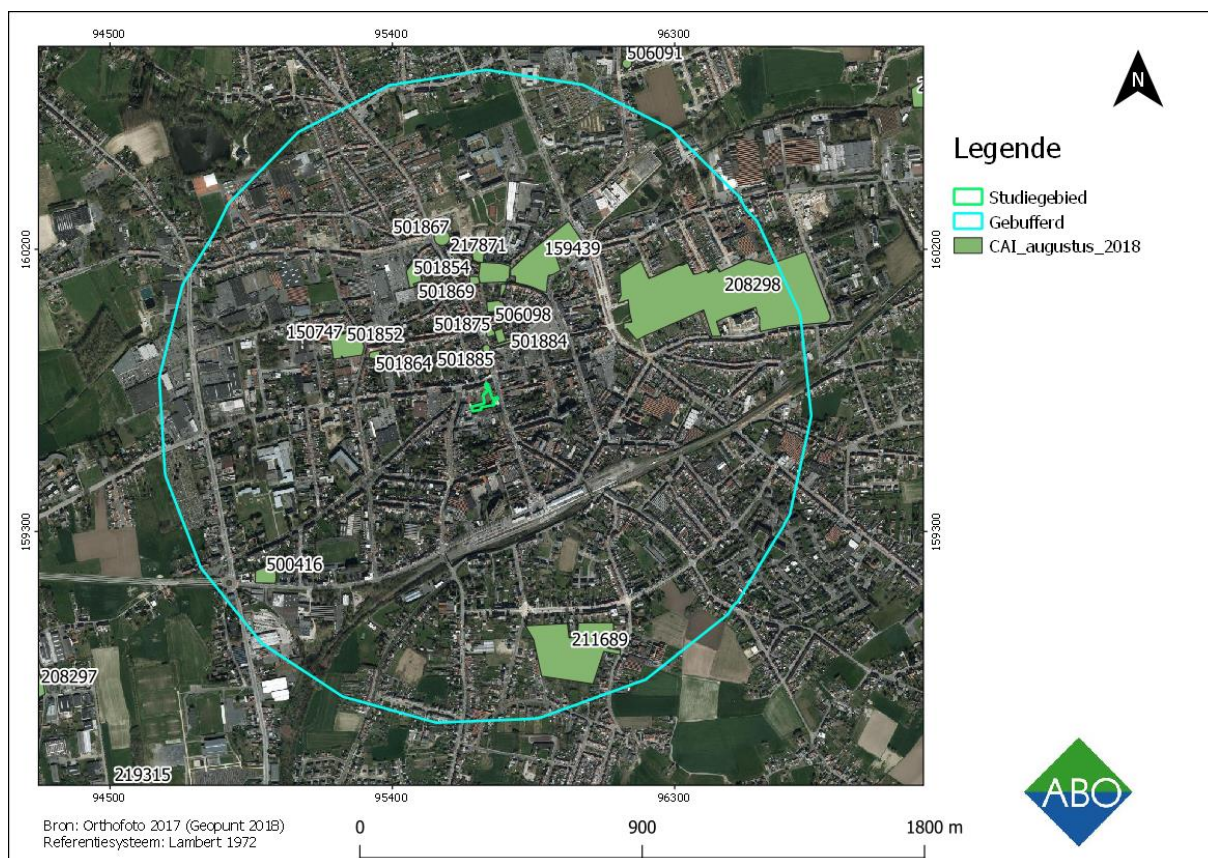
4.2.4 INVENTARIS HISTORISCHE STADSKERN

Figuur 25: Het studiegebied binnen de vastgestelde archeologische zone van Ronse (Geopunt 2018)

Figuur 25 toont duidelijk dat het studiegebied gelegen is binnen de vastgestelde archeologische zone van Ronse. Deze zone omvat de historische stadskern van Ronse zoals die kan herkend worden op basis van historische kaarten en het gereduceerd kadaster van 1851. Voor Ronse was die afbakening iets moeilijker omdat de stad pas heel laat en kortstondig van stadsmuren werd voorzien. Daarom is voor de afbakening van de archeologische zone afgegaan op de bewoning van het stadscentrum en de dichte bewoning langsheen de grote verkeersassen. Het studiegebied bevindt zich langsheen de zuidelijke invalsweg naar de stad.

4.2.5 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Figuur 26: Alle CAI-meldingen binnen een straal van 1km

Binnen een straal van 1km werden er twaalf CAI-meldingen aangetroffen. Figuur 25 geeft een visuele weergave van de locatie van deze meldingen. De meldingen werden voor de overzichtelijkheid ook opgelijst in onderstaande tabel.

ID	Omschrijving	Datering	Afstand tot studiegebied
211689	Archeologisch vooronderzoek	Metaaltijden	745m
208298	Archeologische opgraving	Metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd	480m
501182	Archeologische opgraving	Romeinse tijd, vroeg middeleeuwen, volle middeleeuwen, nieuwe tijd	380m
500416	Archeologische opgraving	Middeleeuwen	890m
501869	Werfbegeleiding	Middeleeuwen	380m
501864	Enkele toevalsvondsten	Middeleeuwen, nieuwe tijd	400m

159439	Werfbegeleiding	Late middeleeuwen	360m
501867	Cartografische studie/toevalsvondst	Late middeleeuwen	525m
501854	Toevalsvondst	Late middeleeuwen, nieuwe tijd	450m
501852	Cartografische studie	Nieuwe tijd	450m
150747	Toevalsvondst	Nieuwe tijd	590m
501875	Toevalsvondst	Voor 1685	200m

Figuur 27: overzichtstabel CAI

ID 211689

Bij een vooronderzoek tussen de Rode Broeckstraat en de Gebroeders Van Eyckstraat werd een houtskoolrijke kuil aangetroffen en een tweede kuil met handgevormd aardewerk uit de metaaltijden (Smeets, Vander Ginst, Fockedeey, 2015).

ID 208298

Deze melding betreft het archeologisch onderzoek van Ronse-De Stadstuin. Er werden diverse sporen uit meerdere periodes aangetroffen. Uit de metaaltijden werden een aantal kringgreppels aangetroffen. Uit de Romeinse periodes werden nederzettingssporen en zestien brandrestengraven aangetroffen. Uit de middeleeuwen (vermoedelijk de overgang van de vroege naar de volle middeleeuwen) werd een enclosure aangetroffen met sporen van bewoning en nutsvoorzieningen. Uit de nieuwe tijd dateren perceelafbakeningen (Pede et al., 2015).

ID 501182

Deze melding geeft de locatie van de Sint-Hermeskerk en de Sint-Pieterskerk weer, het centrum van 'De Vrijheid' van Ronse. Beide kerken en de directe omgeving errond zijn al diverse keren archeologisch onderzocht. Samenvattend zijn er sporen aangetroffen uit de Romeinse tijd in de vorm van aardewerk, een grenspaal en een fragment van een reliëf. Uit de vroege middeleeuwen dateert een voor-Romaans kerkje met een vloer in visgraatverband. Resten van deze vloer werden onder de huidige cryptevloer aangetroffen. Er werden ook paalgaten aangetroffen van wat mogelijk een houten, pre-Romaans klooster zou kunnen zijn. Uit deze periode dateren ook resten van de kerkhofmuur.

Uit de volle middeleeuwen dateren resten van de vroegere crypte en een 25-al graven. De graven werden aangetroffen in en rond de Sint-Pieterskerk. Er werden ook resten van een klokoven aangetroffen in de omgeving van deze kerk. Bij de Sint-Hermeskerk werden graven gevonden die dateren vanaf de 13de tot de 18de eeuw. Uit de nieuwe tijd dateren de resten van het kapittelhuis en tinnen voorwerpen die werden gevonden in de crypte. Het gaat om vijf borden en een schenkan (Deconinck 1997).

ID 500416

Bij een noodopgraving werden op deze locatie bewoningssporen aangetroffen uit de volle middeleeuwen (De Mulder et al., 2002)

ID 501869

Bij een werfbegeleiding naar aanleiding van rioleringswerken werden restanten uit de middeleeuwen aangetroffen. Het gaat hier dan o.a. om een kelderstructuur met bakstenen gewelf, mogelijk het gebouw van de 'Vierschaar'. Verder werden ook resten van de voormalige kerkhofmuur in ijzerzandsteen en arduinsteen aangetroffen. Onder de Sint-Martensstraat werden loopniveaus van een oudere weg aangetroffen, het is onduidelijk uit welke periode(s) deze loopniveaus dateren (Deconinck 1997).

ID 501864

Door particulieren werden enkele toevalsvondsten gemeld ter hoogte van de Hoge Mote (ten noorden van de Sint-Hermeskirk). Het gaat om kleine metalen voorwerpen, zoals o.a. een Sint-Jacobsschelp, enkele penningen, een heiligenbeeldje e.d (Deconinck 1970).

ID 159439

Bij een werfbegeleiding naar aanleiding van werken voor een parkeergarage langsheen de loop van de Molenbeek werden sporen gevonden uit de late middeleeuwen. Het gaat hier dan om een oeverbeschoeiing met houten palen en sporen van de latere bakstenen overwelling. In de beekvulling werd voornamelijk grijs aardewerk, steengoed en hoogversierd aardewerk uit de late middeleeuwen aangetroffen. Ook kwamen er twee munten uit dezelfde periode boven water.

ID 501867

Deze melding betreft de 'kerkhofwatermolen'. Het ging om een watermolen die behoorde aan het kapittel. De molen dateert uit de late middeleeuwen en werd ca. 1520 door een brand vernield en terug opgebouwd. Eind 19de eeuw werd de molen afgebroken (Deconinck 1985).

ID 501854

Op deze locatie bevond zich van de 15de eeuw tot midden 20ste eeuw het Sint-Annaklooster. Sedert de 19de eeuw werd het klooster niet meer in die functie gebruikt. Bij wegenwerken trof men op de plaats van de vroegere kloosterkapel kleine grafstenen op Doornikse tegels aan (Cambier 1979).

ID 501852

Op deze locatie bevond zich het kasteel van Nassau, gebouwd in 1630 en gesloopt in 1823. Van het kasteel zijn enkel nog de funderingen en een gedeelte van de kelders bewaard (Bockstal 1994).

ID 150747

Bij de sloop van twee woningen werden funderingsresten van het kasteel van Nassau gevonden. De bakstenen muur was noordoost-zuidwest georiënteerd (CAI 2018).

ID 501875

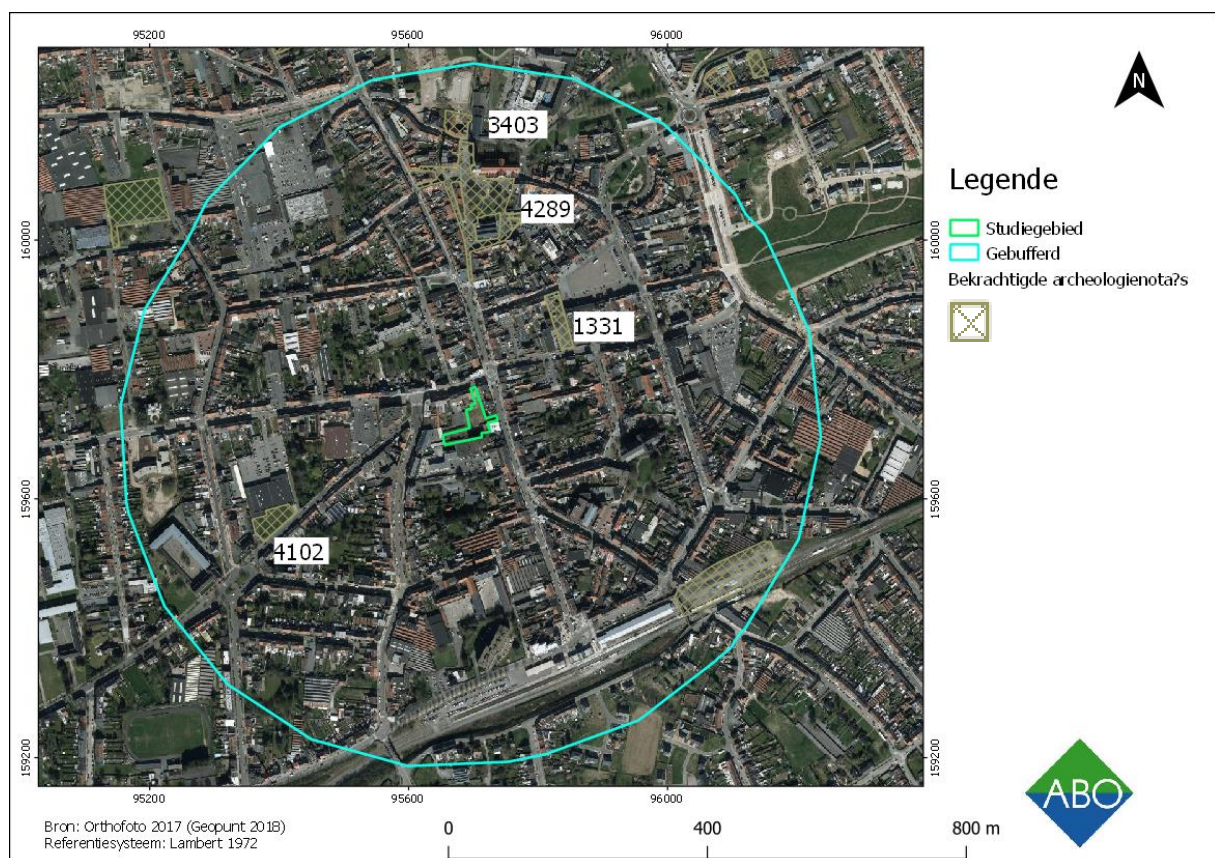
Bij werken werd op deze locatie een oude gracht ontdekt. Deze loopt waarschijnlijk parallel met de Sint-Martensstraat. Het is onduidelijk uit welke periode de gracht dateert maar gezien deze niet meer voorkomt op het stadsplan van 1685 is er een datering ante quem (Deconinck 1998).

Samenvattend bevat de CAI sporen uit de metaaltijden, Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. De sporen uit de metaaltijden bevinden zich uitsluitend op iets hoger gelegen gebied ten zuiden

en oosten van het studiegebied. Sporen uit de Romeinse tijd werden aangetroffen op twee plaatsen, op hoger gelegen grond ten oosten van het studiegebied, maar ook binnen de oudste stadskern (Vrijheid van Ronse). Mogelijk duiden deze sporen erop dat Ronse teruggaat op een Romeinse nederzetting. De meeste sporen dateren uit de middeleeuwen. Gezien het studiegebied zich in het centrum van de stad Ronse bevindt ligt dit geheel in de lijn der verwachtingen. Er zijn ook sporen aangetroffen uit de nieuwe tijd. Deze sporen hebben voornamelijk te maken met funderingsresten van het kasteel van Nassau (cf. hst. 4.1) dat zich ten noordwesten van het studiegebied bevindt.

Gezien de ligging van het studiegebied binnen de stadskern van Ronse worden er voornamelijk sporen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd verwacht. Sporen uit de Romeinse periode zijn mogelijk, maar minder waarschijnlijk gezien deze zich op basis van de CAI eerder lijken te concentreren binnen wat later 'De Vrijheid' zou worden. Sporen uit de metaaltijden zijn eveneens onwaarschijnlijk, deze concentreren zich voornamelijk op hoger gelegen gebieden, zoals ook hier blijkt uit de CAI. Ten noorden van de stadskern -in het heuvelgebied- zijn diverse sporen uit de prehistorie gemeld. Binnen het studiegebied worden deze niet verwacht, gezien het terrein niet hoog gelegen is en op enige afstand van de Molenbeek. Op een hoger gelegen terrein of nabij water waren namelijk aantrekkelijke plaatsen voor prehistorische bewoning. De opeenvolgende bewoningslagen van verschillende eeuwen binnen een stedelijke context zorgen er meestal ook voor dat de prehistorische sporen niet bewaard gebleven zijn.

4.2.6 REEDS BEKRACHTIGDE ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

Figuur 28: Bekrachtigde archeologienota's en nota's in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)

Binnen een straal van 500m rond het studiegebied zijn er vier bekrachtigde archeologienota's terug te vinden.

Naar aanleiding van de bouw van een meergezinswoning met parking werd een bureaustudie (ID 4102) uitgevoerd. Dit onderzoeksgebied, gelegen ten westen van het huidige studiegebied, kent een hoog archeologisch potentieel maar werd in het verleden reeds verstoord door bouwwerken. De oppervlakte van het terrein is ook niet groot (1.961m²) waardoor het potentieel tot kennisvermeerdering gering zou zijn. Op basis van de bovenstaande argumenten werd vrijgave geadviseerd.

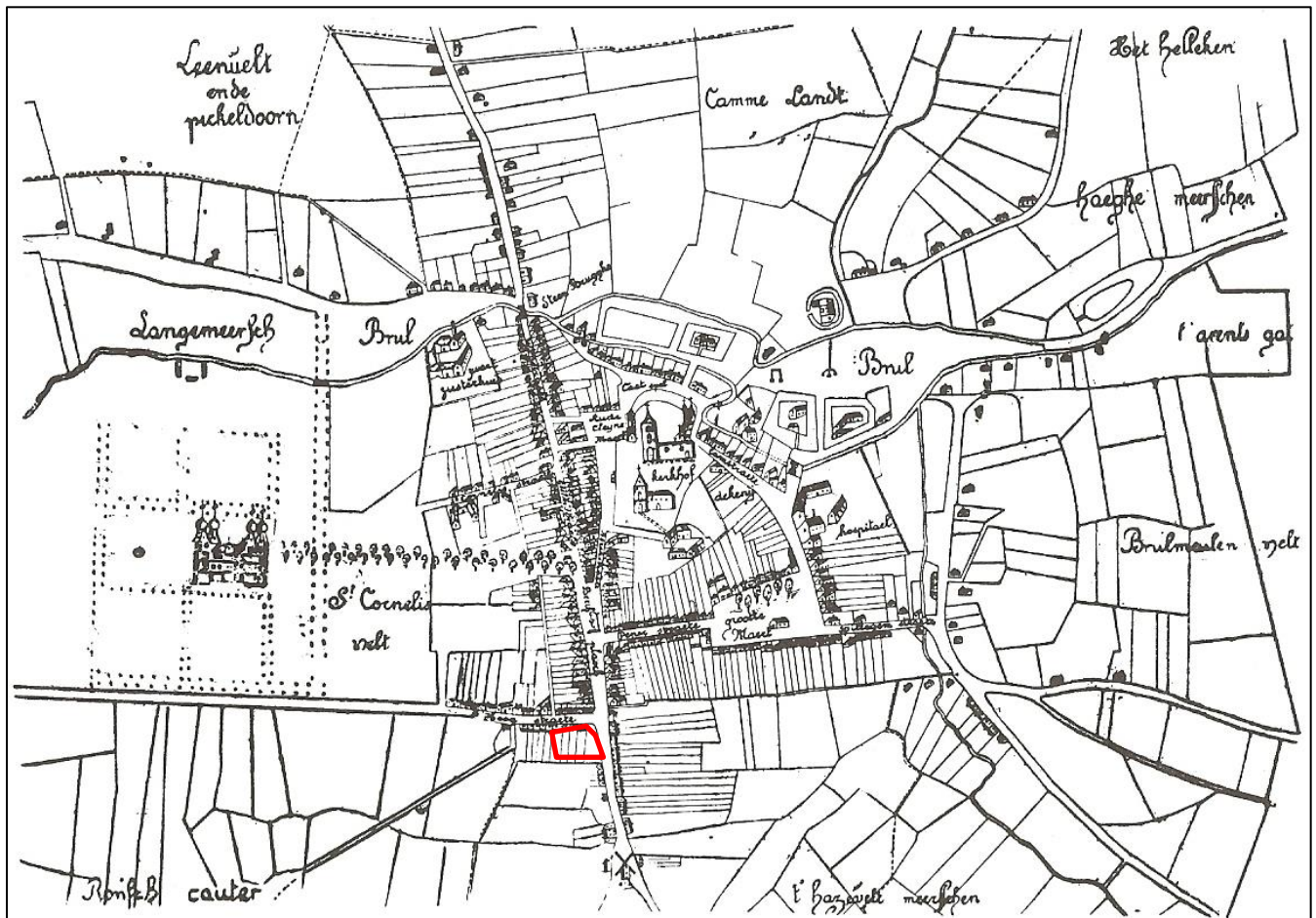
Ten noordoosten van het studiegebied bevinden zich drie bekrachtigde archeologienota's. De archeologienota met ID 1331 werd opgemaakt naar aanleiding van de bouw van een meergezinswoning met ondergrondse parkeergarage. Het gebied kent een hoog archeologisch potentieel en is- met uitzondering van een kelder in een hoek van het terrein- nog onverstoord. Om die reden werd een vooronderzoek d.m.v. proefsleuven geadviseerd.

De archeologienota met ID 4289 werd opgesteld naar aanleiding van de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel binnen 'De Vrijheid' van Ronse met daaraan gekoppeld de herinrichting van deze zone. Binnen het kader van de archeologienota werd ook reeds een proefputtenonderzoek uitgevoerd. Het gebied werd opgedeeld in diverse zones waarvoor een apart advies werd opgesteld in de vorm van ofwel een werfbegeleiding ofwel een opgraving.

Tot slot is er nog een archeologienota opgesteld met ID 3403 naar aanleiding van de bouw van een appartementencomplex. Binnen het kader van de bureaustudie werd ook een proefputtenonderzoek uitgevoerd. Gezien het terrein reeds een hoge mate van verstoring kent en dit ook bevestigd werd door het proefputtenonderzoek werd besloten tot vrijgave.

4.3 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

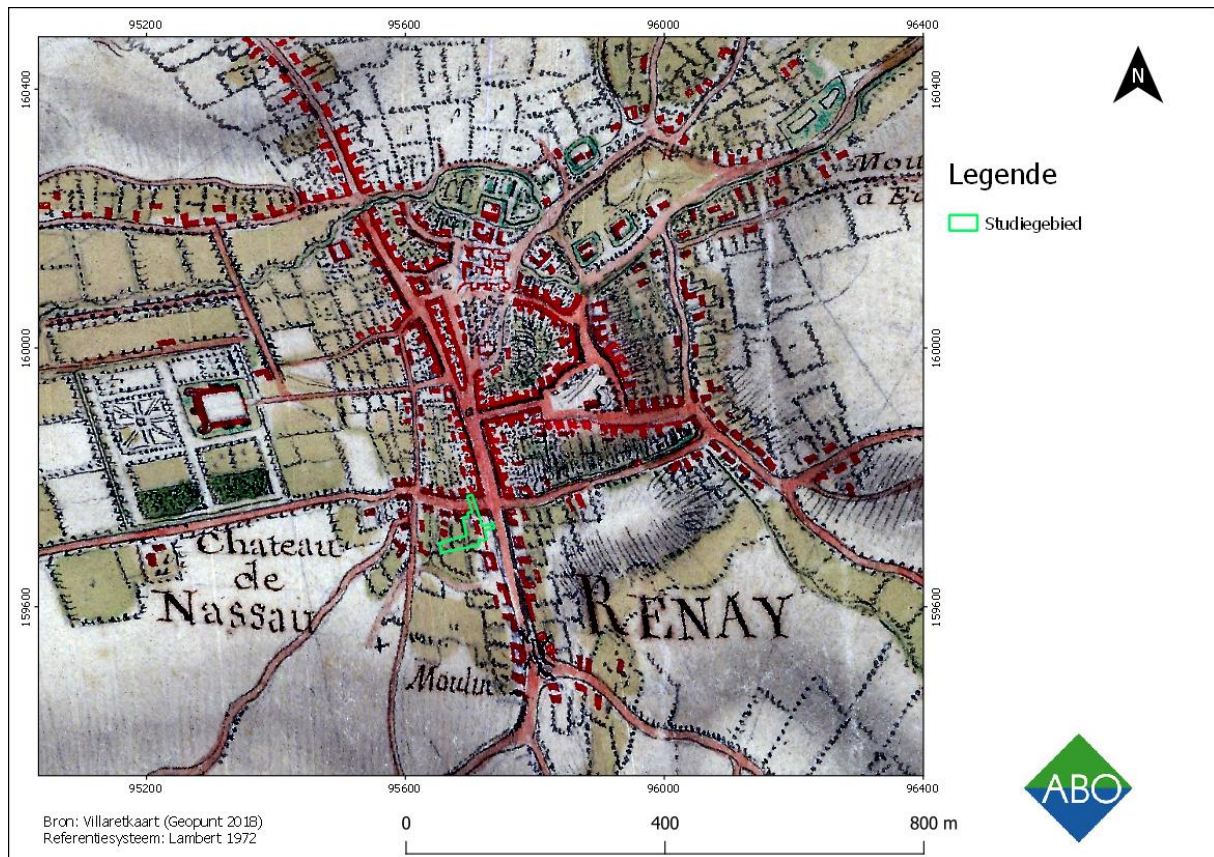
4.3.1 FIGURATIEVE KAART VAN RONSE (1684)

Figuur 29: Indicatieve aanduiding van het studiegebied (rood) op de figuratieve kaart van Ronse uit 1684 (Wikimedia Commons 2018)

Op deze kaart van Ronse uit 1684 (datum van de originele kaart, de kaart in figuur 29 betreft een latere kopie) zien we dat zich reeds lintbebouwing langsheen de huidige Hoogstraat bevindt. Ten noordwesten van het studiegebied bevindt zich het kasteel (cf. hst. 4.1), ten oosten van het studiegebied zien we de grote markt, het centrum van de handelsnederzetting. Ten zuiden van het grote markt zien we de 'Haezeveldsche Meersschen' aangeduid. Ten noorden van het studiegebied zien we ten slotte 'De Vrijheid' van Ronse met de beide kerken.

4.3.2 VILLARETKAART (1745-1748)

Figuur 30: Het studiegebied aangeduid op de Villaretk kaart (Geopunt 2018)

Op deze kaart is te zien dat het studiegebied zich bevindt langsheen de noord-zuid georiënteerde invalsweg van de stad. Ter hoogte van het studiegebied bevindt zich lintbebouwing met erven/tuintjes achter de huizen. Meer naar het zuiden toe wordt de bewoning schaarser.

Ten oosten van het studiegebied zijn woningen weergegeven met tuintjes. Het middengedeelte is echter onbebouwd en ook niet aangelegd met tuintjes. Het is deze zone waar in de 19de eeuw de nieuwe woonwijk met de Sint-Hermeskerk zal komen. Voor deze opwaardering in de 19de eeuw was het een drassig gebied, het Haeseveld genaamd. De waterzieke bodem verklaart de afwezigheid van bebouwing op deze kaart.

Ten noorden van het studiegebied is 'De Vrijheid' van Ronse te zien, met de twee kerken in het centrum als kern. Ten noordoosten is de grote markt te zien, de kern van de handelsnederzetting.

Ten westen van het studiegebied staat het kasteel, hier aangeduid als het 'chateau de Nassau' naar de eerste bewoner.

Figuur 31: Detail van het studiegebied op de Villaretkaart (Geopunt 2018)

Op dit detail van de Villaretkaart (figuur 29) is te zien dat het studiegebied lichtjes verschoven is richting het noorden. In feite moet het noordelijke gedeelte van het studiegebied mooi aansluiten bij de straat in het noorden (huidige Hoogstraat). Deze verschuiving komt omdat historische kaarten niet altijd correct te georefereren zijn.

Rekening houdend met deze verschuiving is te zien dat zich binnen het studiegebied een woning bevindt. Achter deze woning bevindt zich een bijgebouw dat ook nog binnen het studiegebied valt. In de uiterst westelijke helft van het studiegebied staat ook nog een bijgebouw (dit van het derde huis te tellen vanaf de hoek van de kruising huidige Abeelstraat-Hoogstraat).

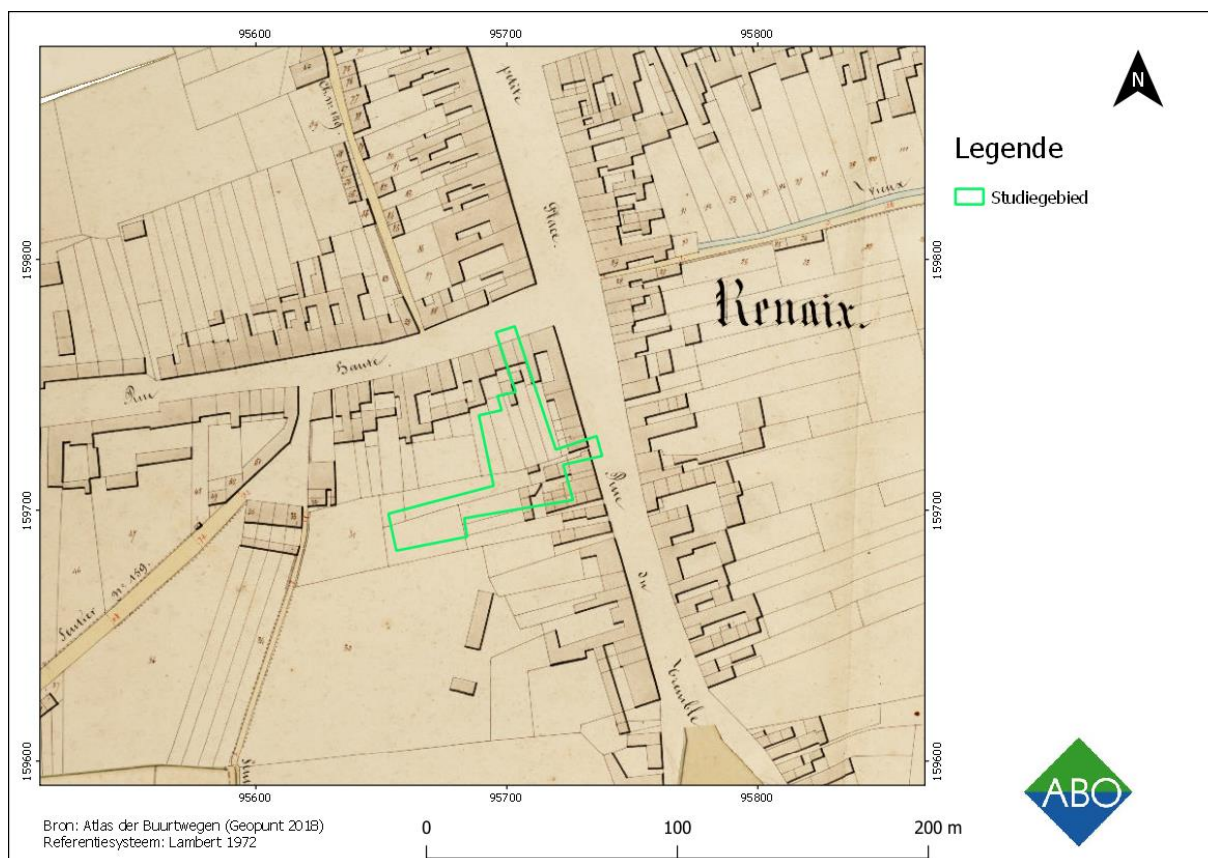
4.3.3 FERRARISKAART (CA. 1771- 1778)

Figuur 32: Ferrariskaart met aanduiding van onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

Op de Ferrariskaart zien we dat de bebouwing is toegenomen ten opzichte van de Villaretkaart (cf. hst. 4.3.1). Het gaat nog steeds om lintbebouwing met achtererven. Ten westen van het studiegebied zien we twee veldwegen lopen vanaf de huidige Hoogstraat richting de akkers in het zuiden. Deze wegtracés zijn nog steeds zichtbaar in het huidige stratenpatroon. Ten oosten van het studiegebied lijkt het land nu drooggelegd. Er is bebouwing met naar het zuiden toe akkerland.

4.3.4 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

Figuur 33: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

Op de Atlas der Buurtwegen zien we dat het studiegebied uit verschillende kleinere percelen bestaat. Het gaat nog steeds om lintbebouwing langsheen de huidige Hoogstraat en Abeelstraat. Het middengedeelte van het studiegebied is dus nog steeds onbebouwd. De twee veldwegen ten westen van het studiegebied (te zien op de Ferrariskaart, cf. hst. 4.3.2) zijn ook op deze kaart goed te zien.

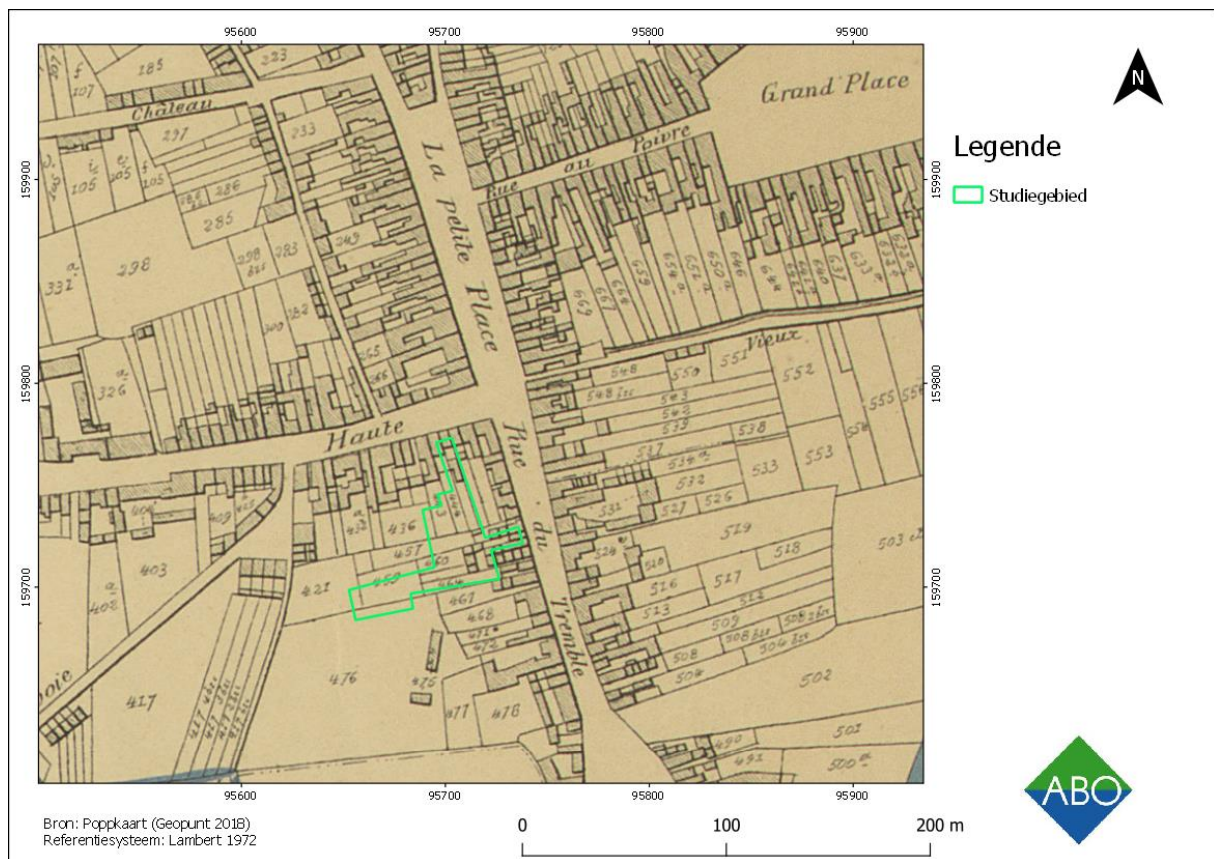
4.3.5 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

Figuur 34: Vandermaelenkaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Op de Vandermaelenkaart zien we dat de bebouwing ten opzichte van de Atlas der Buurtwegen (cf. 4.3.3) nagenoeg hetzelfde gebleven is. Ter hoogte van het studiegebied (maar ook elders in Ronse) is er sprake van lintbebouwing met achtererven. Het middengedeelte van het studiegebied is nog steeds onbebouwd.

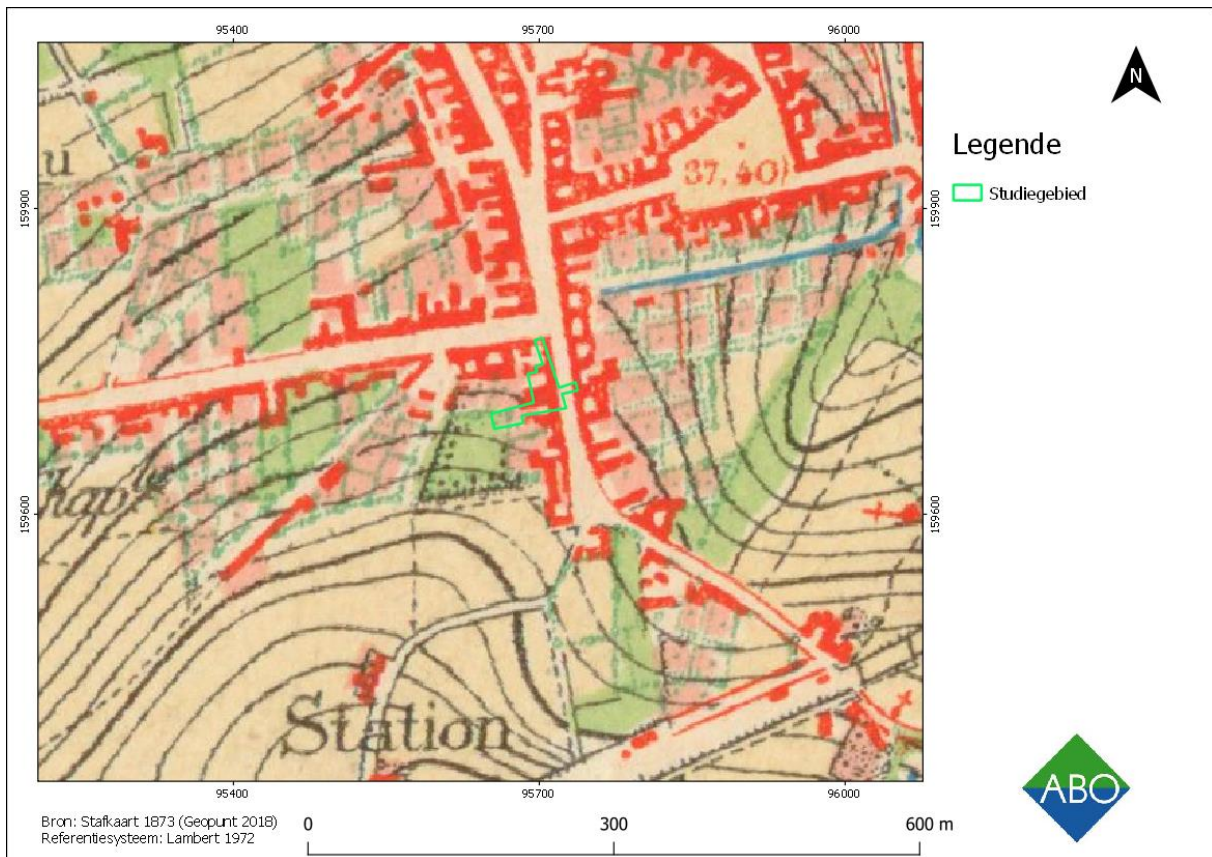
4.3.6 POPPKAART (CA. 1842-1879)

Figuur 35: Het studiegebied aangeduid op de Popkaart (Geopunt 2018)

Op de Popkaart is de percelering ter hoogte van het studiegebied goed te zien. Het studiegebied bestaat nog steeds uit lintbebouwing met onbebouwde achtererven/tuintjes. De Hoogstraat is aangeduid als de 'Rue Haute' en de Abeelstraat als de 'Rue du Temple'. In de rechterbovenhoek

4.3.7 STAFKAART VAN BELGIË (1873)

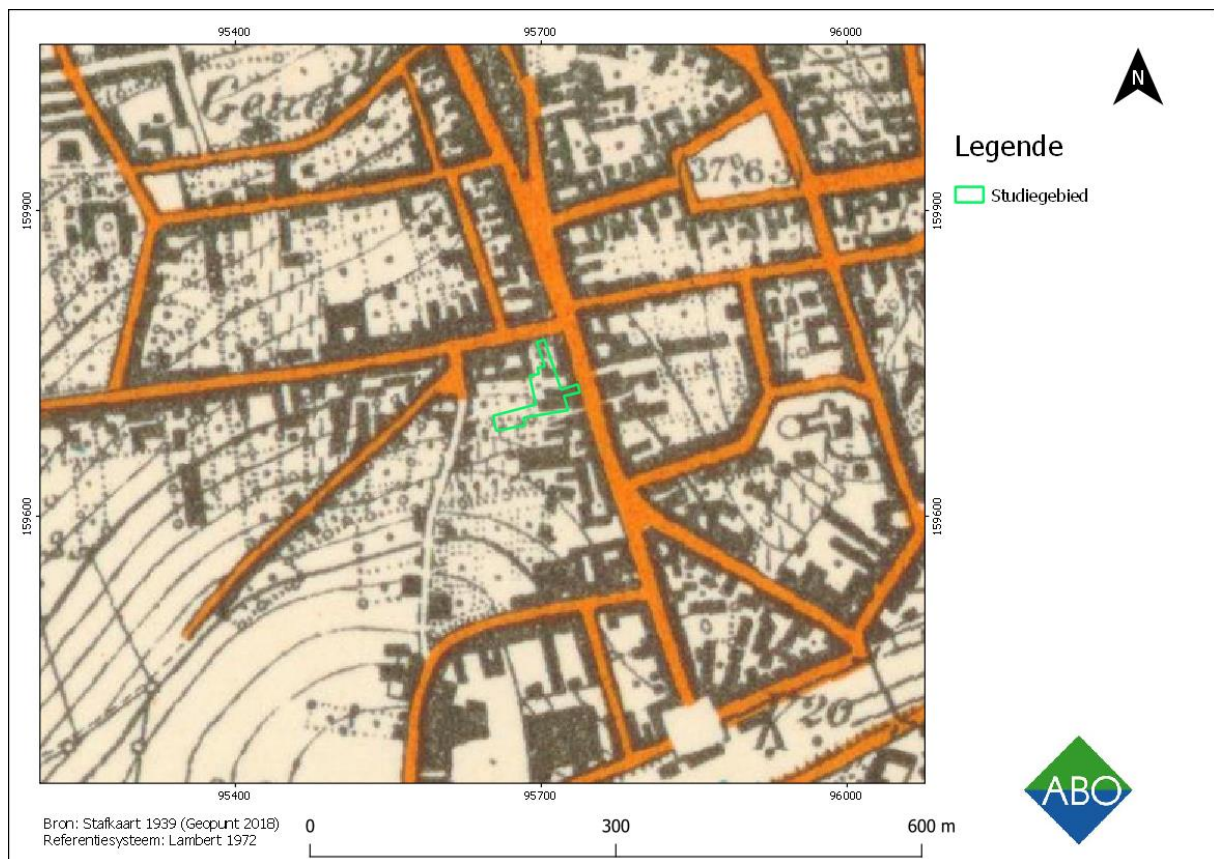

Figuur 36: Het studiegebied op de stafkaart van België uit 1873 (Cartesius 2018)

Op de stafkaart uit 1873 is het studiegebied iets te veel naar het oosten verschoven. De oostelijke zijde moet eigenlijk mooi aansluiten aan de Abeelstraat. Deze verschuiving komt omdat historische kaarten niet altijd correct te georefereren zijn. We zien hier dat de bebouwing binnen het studiegebied nog steeds bestaat uit lintbebouwing met een open achtererf. We zien we dat de bebouwing vanaf de Abeelstraat nu verder doorloopt naar achteren (richting het westen). Eind 19de eeuw was de textielindustrie booming business in Ronse. De kans bestaat dus dat het hier gaat om de aanbouw van een hangar doeleinden te maken met de textielindustrie.

Ten zuiden van het studiegebied valt nu voor de eerste maal het station waar te nemen. Het werd in gebruik genomen in 1861. Ten noordwesten van het studiegebied is te zien dat op de plaats waar vroeger het kasteel stond (afgebroken in 1823) nu een woonwijk is opgetrokken.

4.3.8 STAFKAART VAN BELGIË (1939)

Figuur 37: Het studiegebied op de stafkaart van België (1939) (Cartesius 2018)

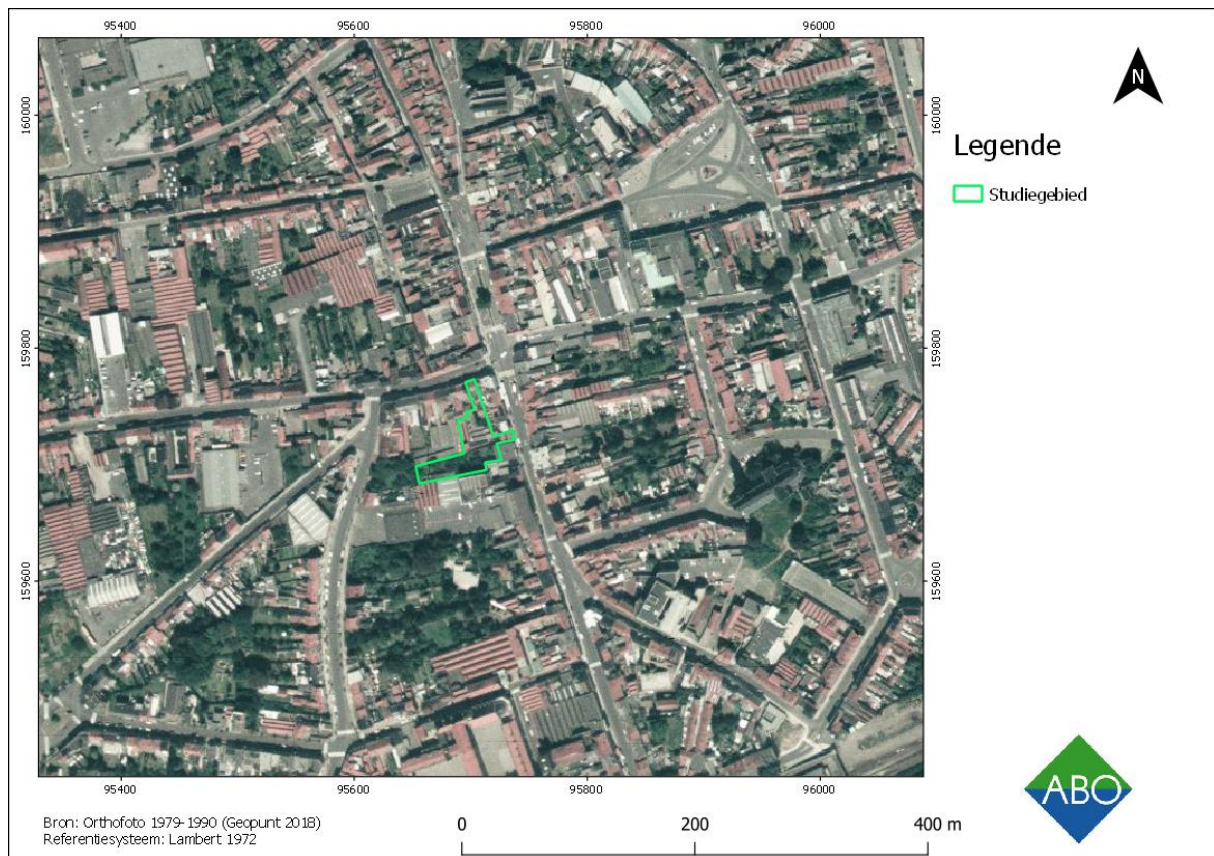
Op de stafkaart uit 1939 valt in feite hetzelfde beeld te zien als op de stafkaart uit 1873. De bebouwing binnen het studiegebied lijkt hetzelfde gebleven. Ook het stratenpatroon in de omgeving van het studiegebied is niet veranderd.

4.4 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

Figuur 38: Orthofotomozaïek (grootschalige zomeropnamen, zwart-wit 1971) met aanduiding studiegebied (Geopunt 2018)

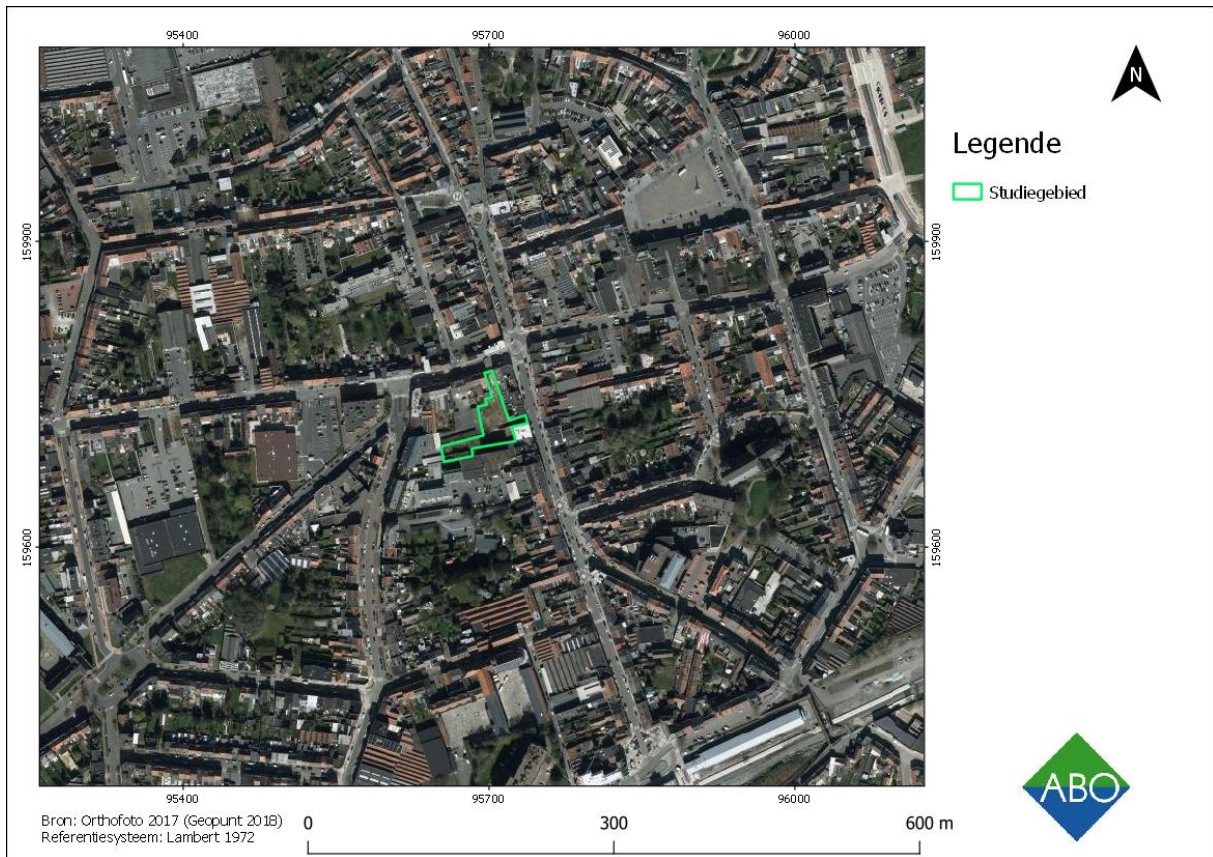
Op deze luchtfoto uit 1971 is te zien dat de bebouwing binnen het studiegebied is uitgebreid. Het middengedeelte van het studiegebied is nu bebouwd met fabrieksgebouwen. Uit de historische situering (cf. hst. 4.1) is gekend dat het neerpoten van fabrieksgebouwen voor de textielindustrie in het binnengedeelte van een woonblok vaak voorkwam in de 19de en 20ste eeuw. De typische sheddaken waarmee de meeste fabrieksgebouwen bekleed werden zijn overigens overal verspreid te zien op deze luchtfoto, met een concentratie van grotere fabrieken ten westen van het studiegebied.

Figuur 39: Orthofotomozaïek (grootschalige zomeropnamen, kleur, 1979-1990) met aanduiding studiegebied (Geopunt 2018)

Op deze luchtfoto uit 1990 zijn de typische sheddaken van de textielindustrie nog steeds overal waar te nemen. De bebouwing binnen het studiegebied lijkt onveranderd. In de omgeving van het studiegebied lijkt de bebouwing ook grotendeels hetzelfde gebleven.

Uit mondelinge informatie verstrekt door Johan Salomon (landmeter voor het project) blijkt dat de fabriek binnen het studiegebied een textiel fabriek was. Na de recessie in de textielindustrie in het midden van de 20ste eeuw werd het fabrieksgebouw gebruikt als locatie voor een glashandel/spiegelfabriek D'Haene. Deze nering bleef bestaan tot het begin van de 21ste eeuw.

Figuur 4o: Orthofotomozaïek (grootschalige zomeropnamen, kleur, meest recent) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Op deze luchtfoto uit 2017 is te zien dat veel van de sheddaken verdwenen zijn. De bebouwing op het studiegebied is volledig gesloopt. Volgens mondelinge informatie van Johan Salomon (landmeter) zou deze bebouwing gesloopt zijn ca. 2010.

5 BESLUIT BUREAUSTUDIE

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens (hst. 3 en 4) kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Het studiegebied bevindt zich binnen de historische kern van Ronse, een stad gelegen aan de zuidelijke grens van de Vlaamse Ardennen. Het gaat om een gedeelte van een woonblok gelegen langsheen de Hoogstraat en Abeelstraat. Het studiegebied bevindt zich langsheen de zuidelijke verkeersas van Ronse.

Op de bodemkaart valt te zien dat het studiegebied -samen met de hele stad Ronse- geklasseerd staat als een type **OB**, een door menselijke ingrepen gewijzigde bodem. Gezien de stedelijke context is dit heel normaal. Op de hoogtekaart is te zien dat de stad Ronse zich in een lagergelegen gebied bevindt. Ten noorden van Ronse bevindt zich een heuvellandschap terwijl ten zuiden en oosten van de stad een aantal lichte ophogingen in het landschap merkbaar zijn. Het studiegebied bevindt zich aan de voet van een dergelijke lichte ophoging. De lage ligging van Ronse komt door de inplanting van de stad binnen de alluviale vlakte van de Molenbeek.

De CAI geeft binnen de stad voornamelijk meldingen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd weer. Ook dit is normaal voor een stedelijke context. Nabij de Sint-Hermeskerk (gelegen binnen 'De Vrijheid' van Ronse) werden ook Romeinse sporen aangetroffen die er mogelijk op duiden dat Ronse teruggaat op een Romeinse nederzetting. De CAI gaf ook twee meldingen van sporen uit de metaaltijden. Deze bevinden zich echter exclusief op de hoger gelegen gronden ten zuiden en oosten van de stad.

Uit cartografische bronnen vanaf de 18de eeuw tot 1939 blijkt dat het studiegebied zich steeds binnen een woonblok met lintbebouwing langsheen de straat en achtererven aan de binnenzijde bevond. Op deze achtererven bevonden zich kleinere bijgebouwen. Tussen 1939 en 1971 (cf. hst. 4.3.7 en 4.4) werd er een textiel fabriek in het middengedeelte van het studiegebied opgetrokken. De reeds gekende lintbebouwing langsheen de straatzijden bleef gewoon bestaan. Vermoedelijk ging het bij deze huizen om een herbouw uit de 19de of 20ste eeuw. De fabriek werd later -het is onduidelijk wanneer- in gebruik genomen als glashandel. Deze fabriek en de woningen aan de straatzijde waren de meest recente bebouwing binnen het studiegebied. Rond 2010 werd alle bebouwing binnen het studiegebied gesloopt.

Samenvattend worden binnen het studiegebied voornamelijk sporen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd verwacht. De kans op het terugvinden van oudere sporen kan niet geheel worden uitgesloten maar lijkt minder waarschijnlijk.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Het studiegebied zal na de verkaveling verdeeld worden in 4 zones die apart verkocht zullen worden. Gezien de toekomstige invulling van deze zones niet gekend is zal hier worden uitgegaan van een maximale verstoring van de bodem.

De voorgaande bebouwing op het terrein en de sloop van deze bebouwing heeft mogelijk al een aanzienlijke verstoring in de bodem veroorzaakt. Gezien de funderingsdiepte voor de vroegere

bebouwing binnen het studiegebied niet gekend is kunnen hier geen afdoende uitspraken over worden gedaan.

Het potentieel tot kennisvermeerdering wordt ingeschat als **hoog**. De ligging binnen de historische kern van Ronse, de grote kans op sporen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd en de redelijk grote oppervlakte van het terrein liggen aan de basis van deze stelling. Er moet echter rekening meer worden gehouden dat dit potentieel mogelijk reeds verdwenen is door de bouw- en afbraakwerken die in het verleden op het terrein hebben plaatsgevonden.

Op basis hiervan wordt er een prospectie met ingreep in de bodem voorgesteld (melding 549). De resultaten hiervan worden toegelicht in hoofdstuk 6.

6 DEEL 2: RESULTATEN PROEFSLEUVEN

6.1 ONDERZOEKSOPDRACHT EN ONDERZOEKSVRAGEN

Het doel van de prospectie is de bereikt wanneer de onderstaande onderzoeksvragen kunnen beantwoord worden.

Hoofdvraag	Antwoord	Bijvra(a)g(en)
1. Zijn er grondsporen aanwezig?	Ja	a. Wat is hun aard? b. Wat is hun bewaringstoestand? c. Wat is hun verspreiding? d. Wat is de densiteit? e. Hoe verloopt de ruimtelijke horizontale spreiding? f. Hoe verloopt de ruimtelijke verticale spreiding? g. Zijn er verschillende niveaus van sporen aanwezig? h. Behoren de resten tot één of meerdere periodes? i. Gaat het om losse sporen zonder ruimtelijke samenhang of maken ze deel uit van één of meerdere archeologische structuren of concentraties? Geef een interpretatie en voorzie argumentatie. j. Wat is de datering van de sporen op basis van het vondstmateriaal, de versnijdingen en/of opvulling van de sporen en de daarmee gepaarde fasering?
	Nee	a. Wat kan de afwezigheid ervan verklaren? b. Is deze anomalie natuurlijk of antropogeen? c. Wat is de omvang van deze anomalie?
2. Zijn er artefacten aanwezig?	Ja	a. Wat is hun aard? b. Wat is hun bewaringstoestand? c. Wat is hun verspreiding? d. Wat is de densiteit? e. Hoe verloopt de ruimtelijke horizontale spreiding? f. Hoe verloopt de ruimtelijke verticale spreiding? g. Behoren de resten tot één of meerdere periodes? h. Gaat het om losse artefacten of komen ze voor in verband met één of meerdere sporen of maken ze deel uit van één of meerdere archeologische structuren? Geef een interpretatie en voorzie argumentatie. i. Zijn er verschillende niveaus van sporensites aanwezig?
	Nee	a. Wat kan de afwezigheid van archeologische resten verklaren? b. Is deze anomalie natuurlijk of antropogeen? c. Wat is de omvang van deze anomalie?
3. Kan een ruimtelijke afbakening gemaakt worden van de zones met archeologische sporen of artefacten?		
4. Kunnen archeologische vindplaatsen op basis van het sporen/artefactenbestand in tijd, ruimte en functie afgebakend worden? Waarom?		

Hoofdvraag	Antwoord	Bijvra(a)g(en)
5.	Kan het vindplaatstype (bewoning, economisch, funerair, religieus, militair) worden bepaald op basis van de aard van de contexten en/of het vondstmateriaal? Waarom?	
6.	Wat zegt de landschappelijke ligging (reliëf, bodemtype, geologische eenheid en hydrologie) van de archeologische erfgoedwaarden over het vroegere landgebruik volgens een synchroon en diachroon perspectief?	
7.	Wat is de impact van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?	
8.	Is er mogelijkheid tot behoud <i>in situ</i> en zijn er eventueel maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?	
9.	Indien behoud <i>in situ</i> van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?	
	a. Welke site-specifieke vragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek door middel van een opgraving, beantwoord worden?	
	b. Is voor het beantwoorden van deze vragen aanvullend natuurwetenschappelijk onderzoek nodig? Zo ja, welk? En welk type staalnamen, inclusief hoeveelheid, is hiervoor noodzakelijk?	
	c. Waarop moet specifiek gelet worden tijdens het vervolgonderzoek, zowel op methodologisch als strategisch vlak?	
	d. Kan er een inschatting gemaakt worden over budget, tijdsduur, personeelsbezetting, personeelskwalificaties en gespecialiseerde begeleiding bij een vervolgonderzoek?	
10.	Zijn er structuren/sporen die bijzondere aandacht verdienen bij evt. vervolgonderzoek?	
11.	Welk kennispotentieel heeft de archeologische site op regionaal niveau en in breder perspectief?	

6.2 BESCHRIJVING METHODEN EN TECHNIEKEN

Op 15 november 2018 werd door erkend archeoloog Pedro Pype (OE/ERK/Archeoloog/2015/00054), assistent-archeoloog Irene Jansen en Tine Van den Haute van ABO nv, een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd ter hoogte van een bouwblok gelegen ter hoogte van de Hoogstraat nr. 2-4 en de Abeelstraat nr. 17 te Ronse. Het onderzoeksgebied werd overeenkomstig de melding ID 549 geëvalueerd door middel van vier langse proefsleuven (Werkput 1 - 4).

De melding hiervoor werd aanvaard door het Agentschap Onroerend Erfgoed op 25/10/2018 (ID 549).

Een eerste assessment van het onderzoeksgebied is gebeurd in het bureauonderzoek met projectnummer 2018H298 met ID2726 (Van den haute 2018). Een samenvatting van de resultaten is te vinden onder hoofdstuk 3.

In deel 2 van het rapport wordt ingegaan op de bodemkundige en archeologische bevindingen van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek ter hoogte van het bedreigde deel van het onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied werd gewaardeerd overeenkomstig de melding ID 549 door middel van vier proefsleuven (werkput 1 - 4). Ter hoogte van de Abeelstraat werd een korte proefsleuf voorzien (Werkput 1). Het zuidoostelijke deel van het terrein werd verkend door middel van één sleuf (Werkput 2) en het centrale gedeelte door middel van twee parallelle sleuven (Werkput 3 en 4)). In functie van het bekomen van inzicht in de stratigrafische en bodemkundige opbouw binnen het onderzoeksgebied werden in totaal vijf bodemkundige profielen geregistreerd (Prof. 1.1 in werkput 1, profiel 2.1 en 2.2 in werkput 2, profiel 3.1 in Werkput 3 en profiel 4.1 in Werkput 4).

Ter hoogte van Werkput 2 werd in functie van de verdere evaluatie van de aangetroffen veldovensresten een kijkvenster aangelegd.

Werkput 1 heeft een totaal oppervlak van 29,29m², Werkput 2 137,01m², Werkput 3 34,88m² en Werkput 4 tenslotte 72,99m².

Figuur 41: Inplantingsplan met aanduiding van de geplande proefsleuven (ABO nv 2018)

Figuur 42: Algemeen sleuvenplan op GRB met aanduiding van Werkput 1 tot 4 en de bodemkundige profielen (ABO nv 2018)

6.3 OBSERVATIES EN REGISTRATIE VAN VONDSTEN

Er werden slechts zeer weinig aardewerkvondsten (7 fragmenten) aangetroffen en kwamen aan het licht bij de registratie van enkele profielen. Op basis van de technotypologische kenmerken dateren de vondsten uit de late – en postmiddeleeuwen.

Inventaris nr.	WP	Spoor	Vlak	Profiel	Laag	Datum	Materiaal-soort	Verzamelmethode (AAVL, Cp, Afw, Pnt, Bemo, Residu)	Aantal	Datering	Opmerking (vormspecificaties, bewaarskwaliteit, stalen, tekeningnummer, natuurlijk/antropogeen, primair/ secundair, ..)
1	1	*	*	1.1	3	15-11	AW	Profiel	1	Post-ME	1 wandfragment lokaal/regionaal roodgebakken, loodglazuur
2	4	*	*	4.1	5	15-11	AW	Profiel	1	Laat-ME	1 wandfragment lokaal/regionaal grijsgebakken
3	4	*	*	4.1	4	15-11	AW	Profiel	3	Laat-ME	1 randfragment grape lokaal/regionaal grijsgebakken, bandvormige rand, aanzet oor, 1 randfragment braadpan lokaal/regionaal roodgebakken, blokvormige rand, loodglazuur, 1 wandfragment bord lokaal/regionaal roodgebakken, loodglazuur en slijbijnpatroon
4	1	*	*	1.1	4	15-11	AW	Profiel	2	Post-ME	2 fragmenten van antropomorfe voorstelling, witbakken pijpaarde

6.4 OBSERVATIES EN REGISTRATIE VAN STALEN

Uit één van de aangetroffen veldbrandovens werden er twee bakstenen gerecupereerd als monster. Tevens werd, ter vergelijking van het bakstentype, van de meest zuidelijke nog in opstand bewaarde muur een baksteen ingezameld.

WP	SP / Prof	Vlak	Sector /vak/ Kwad	Datum	Soort staal	Coupe/ Kwad nr.	Info verzamelwijze (AAVL, Cp, Afw, ...) aantal lagen, aanbevolen behandeling /doel analyse, maaswijdte, X Y Z coördinaten bij 3D	Foto nr.	Aantal /volume	Staal naam volledig	Staal nr.
2	2.2	1	*	15/11/2018	Baksteen	*	Spoor 2.2	*			

6.5 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Er werden geen specifieke vondsten aangetroffen die conservatie-maatregelen vereisen.

6.6 WERKPUT 1

Werkput 1 werd aangelegd in het oostelijke gedeelte van het onderzoeksgebied, haaks gericht op de Abeelstraat (Figuur 43 en 45).

Figuur 45: Algemeen zicht op Werkput 1 gezien vanaf de Abeelstraat (ABO nv 2018)

6.6.1 STRATIGRAFIE

In werkput 1 werd in het westelijke gedeelte ter hoogte van de noordelijke wand een bodemprofiel geregistreerd (profiel 1.1, figuur 43).

- Profiel 1.1:

De stratigrafie in werkput 1 wordt bepaald door de aanwezigheid van een ophogingspakket vermengd met recent bouwpuin onder het maaiveld met een dikte van gemiddeld 1,10m (figuur 46 en 47). Het maaiveld situeert zich op 40,61m TAW (laag 1).

Onder deze bevinden zich een viertal pakketten tot stand gekomen als gevolg van waterwerking binnen de alluviale vallei van de Molenbeek die rusten op (laag 2 - 5). De aanwezigheid van organische resten van takken kan wijzen in de richting van mogelijke resten van oeverbegroeiing.

Het bovenste pakket (laag 2) wordt gekenmerkt door een heterogeen beige licht kleiig pakket met dunne zandige spoeling-lensjes en sporadisch nog aanwezigheid van afbraakpuin als gevolg van erosie. Het pakket heeft een gemiddelde dikte van ca. 0,90m. In het pakket werd ook nog een wandfragment in lokaal/regionaal roodgebakken aardewerk aangetroffen en kan in de postmiddeleeuwen gedateerd worden (vondstenlijst inventarisnummer 1).

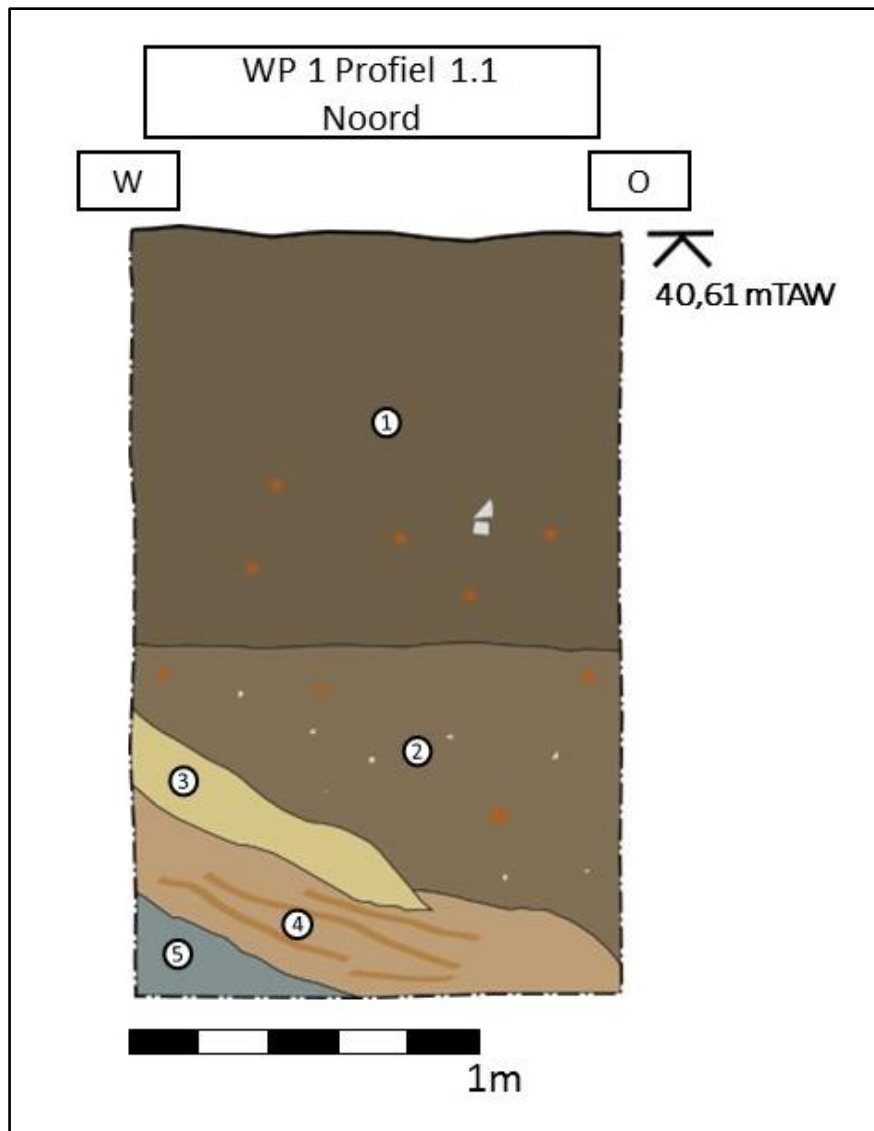
Onder deze is er nog de aanwezigheid van een duidelijke gelamineerd zandig pakket met een dikte van ca. 0,20m dikte.

Onder deze is er de aanwezigheid van gereduceerd siltig materiaal. In dit pakket kwamen tevens een tweetal fragmenten van een kleibeeldje vervaardigd in witbakken pijpaaarde aan het licht en kunnen in de 16de of 17de eeuw gedateerd worden (vondstenlijst inventarisnummer 4).

De pakketten worden gekenmerkt door een duidelijk helling-afwaarts verloop in oostelijke richting. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het onderzoeksgebied gesitueerd is op de westelijke oever ter hoogte van de overgang van de natuurlijke zandleembodem in het westen en de aanzet tot de alluviale stroomvlakte in oostelijke richting.

Figuur 4.6: Profiel 1.1 in Werkput 1 (ABO nv 2018)

Figuur 47: Tekening van Profiel 1.1 in Werkput 1 (ABO nv 2018)

6.6.2 ARCHEOLOGISCHE SPOREN

In werkput 1 werden er geen archeologische sporen aangetroffen.

6.7 WERKPUT 2

Werkput 2 werd aangelegd in het zuidwestelijke deel van het onderzoeksgebied (figuur 48 en 49).

Figuur 48: Algemeen grondplan van Werkput 2 met aanduiding van de profielen en aangetroffen sporen (ABO nv 2018)

Figuur 49: Algemeen zicht op Werkput 2 gezien vanuit het westen (ABO nv 2018)

6.7.1 STRATIGRAFIE:

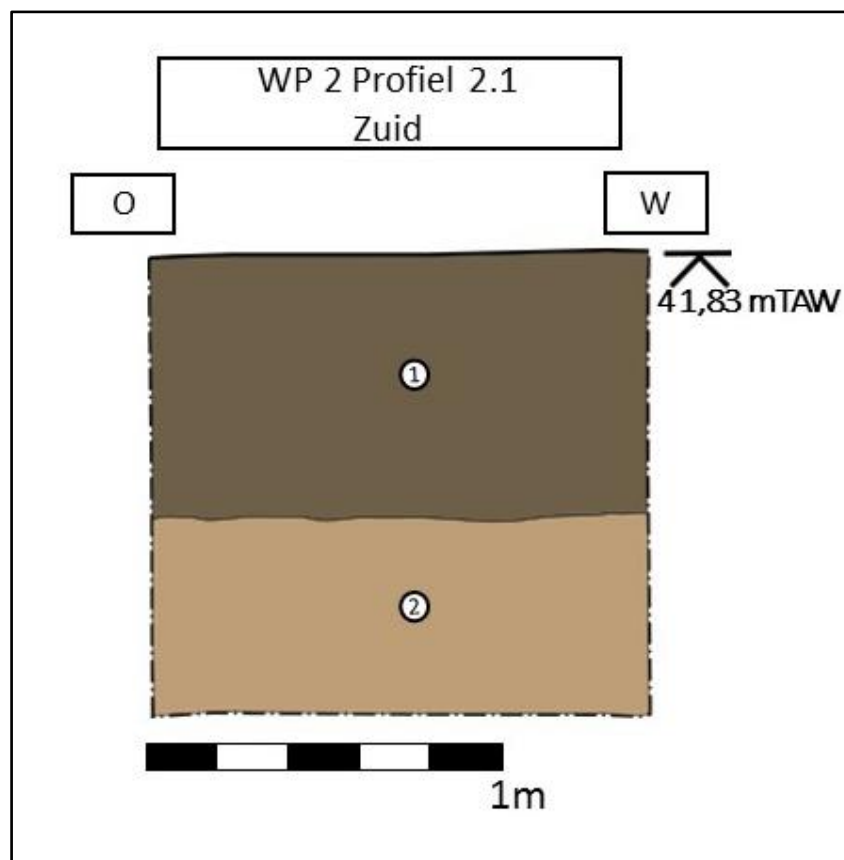
In werkput 2 werden in het westelijke gedeelte van de werkput 2 bodemprofielen geregistreerd (Profiel 2.1 en 2.2).

- Profiel 2.1:

Profiel 2.1 wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een ca. 0,80m dikke puinlaag die zich onmiddellijk bevindt op de onderliggende lemige C-horizont. Restanten van een B-horizont werden niet waargenomen (figuur 50 en 51). Het maaiveld situeert zich op 41,83m TAW.

Figuur 50: Profiel 2.1 in Werkput 2 (ABO nv 2018)

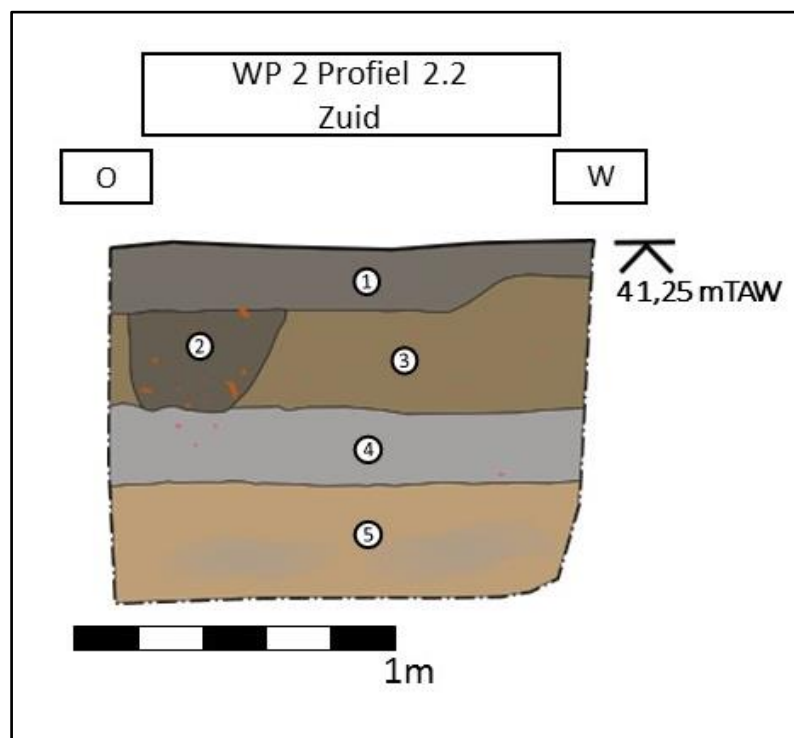
Figuur 51: Tekening van Profiel 2.1 in Werkput 2 (ABO nv 2018)

- Profiel 2.2:

Profiel 2.2 vertoont een ca. 0,35m dikke puinlaag op een ca. 0,40m dikke heterogeen ophogingslaag bestaande uit vermengd lemig bodemmateriaal met duidelijke aanwezigheid van gleyverschijnselen aangelegd op de lemige C-horizont (figuur 52 en 53). Het maaiveld situeert zich op 41,25m TAW.

Figuur 52: Profiel 2.2 in Werkput 2 (ABO nv 2018)

Figuur 53: Tekening van Profiel 2.2 in Werkput 2 (ABO nv 2018)

6.7.2 VELDOVENS (SPOOR 2.1-2.4)

In het oostelijke deel van Werkput 2 kwamen de restanten aan het licht van een viertal naast elkaar gelegen veldovens voor het bakken van bakstenen volgens het “veldbrand”-principe, periodieke steenbakkerijen (zie lager) (spoor 1.1 tot en met 1.4). De aanwezigheid van een smalle strook ongeroerde natuurlijke bodem toont aan dat er tussen de afzonderlijke ovens een smalle tussenruimte voorzien was (figuur 54 – 59).

Veldovens zijn primitieve ovens waarin bakstenen werden gebakken (Haslinghuis-Janse 2005, p. 498). Veldovens werden ingericht op plaatsen waar uiteraard de goede klei aanwezig was. De te bakken stenen werden gevormd, gedroogd en in veldovens gebakken.

Gezien het onderzoeksgebied gesitueerd wordt binnen de vallei van de Molenbeek was er onmiddellijke beschikbaarheid van alluviale klei in de ondergrond (cfr. Profiel 1.1 in Werkput 1).

Van de ovens bleven enkel de “vloer” ervan bewaard en kenmerkt zich algemeen door een rechthoekig tot vierkante zone bestaande uit verbrande natuurlijke bodem afgewisseld met langse stroken met één laag in situ bewaarde bakstenen en stroken verbrande leem.

De stroken waar één laag bakstenen bewaard bleven hebben een breedte van gemiddeld drie baksteenlengtes. Tussen de bakstenen in is er de duidelijke aanwezigheid van asresten en gruis afkomstig van steenkool. Aan de hand van het patroon van de in situ bewaarde asresten kunnen tevens duidelijke negatieven van verdwenen bakstenen afgeleid worden.

De te bakken stenen werden zodanig gestapeld dat de horizontale en verticale openingen tussen de stenen fungeerden als stookkanalen.

Er is dus geen sprake van ingegraven U-vormige stookkanalen met bijhorende stookkuilen van waaruit de ovens werden gestookt wat het geval was bij oudere baksteenovens gestookt met hout (Koen De Grootte, Jan Moens, Wim De Clercq, Koen Deforce, Jan Bastiaens & Jeroen De Reu 2017, p. 18).

Het in de oven plaatsen van bakstenen op de strek is een stapelwijze die reeds bekend is bij laatmiddeleeuwse veldovens en kenmerkend voor de pre-industriële baksteenovens (Debonne 2012, p. 118).

Figuur 54: Algemeen zicht op ovenstructuur spoor 2.1 in werkput 2 (ABO nv 2018)

Figuur 55: Algemeen zicht op ovenstructuur spoor 2.2 in Werkput 2 (ABO nv 2018)

Figuur 56: Doorsnede van de "vloer" van ovenstructuur spoor 2.2 (ABO nv 2018)

Ovenstructuur spoor 3 en 4 bleken reeds deels verstoord als gevolg van latere bodemingrepen (figuur 57 en 58).

Opvallend was ook de vaststelling bij oven spoor 3 dat de laag in situ bewaarde bakstenen schuin op hun kant gepositioneerd waren en kan mogelijk in verband gebracht worden met een tijdens de bakking omgevallen stapel.

Figuur 57: Ovenstructuur spoor 2.3 doorsneden door recente kelderstructuur (ABO nv 2018)

Figuur 58: Ovenstructuur spoor 2.4 doorsneden door recente funderingsmuren (ABO nv 2018)

In elk van de vier ovenstructuren werd het zelfde type baksteen vastgesteld. Het betreft steeds een handvormsteen vervaardigd in een houten mal met een formaat van 22,5-23x11,5x5cm.

Aan de noordzijde werd bijkomend een kijkvenster aangelegd in functie van de verdere evaluatie van oven 2.2, waarvan de zuidelijke begrenzing werd vastgesteld. Ondanks het kijkvenster kon de noordelijke begrenzing niet bepaald worden (figuur 59).

Een 20ste -eeuwse funderingsmuur met machinaal gevormde bakstenen doorsneed de structuur in noord-zuid richting.

Aanwijzingen voor eventuele stookmonden en/of stookkuilen aan de rand van de eigenlijke stapel werden niet waargenomen.

Figuur 59: Kijkvenster ter hoogte van oven spoor 2.2 (ABO nv 2018)

Het zijn duidelijk tijdelijke constructies, opgericht voor een specifieke bouw in de nabije omgeving. De vondst van meerdere ovens naast elkaar wijzen op een beperkte, tijdelijke industrie waarbij een groot aantal bakstenen op korte tijd dienden geproduceerd worden.

De in situ bewaarde stenen zijn duidelijk alle onderbakken en dus bijgevolg heel broos en onbruikbaar als bouw materiaal en werden bijgevolg niet gerecupereerd (figuur 59).

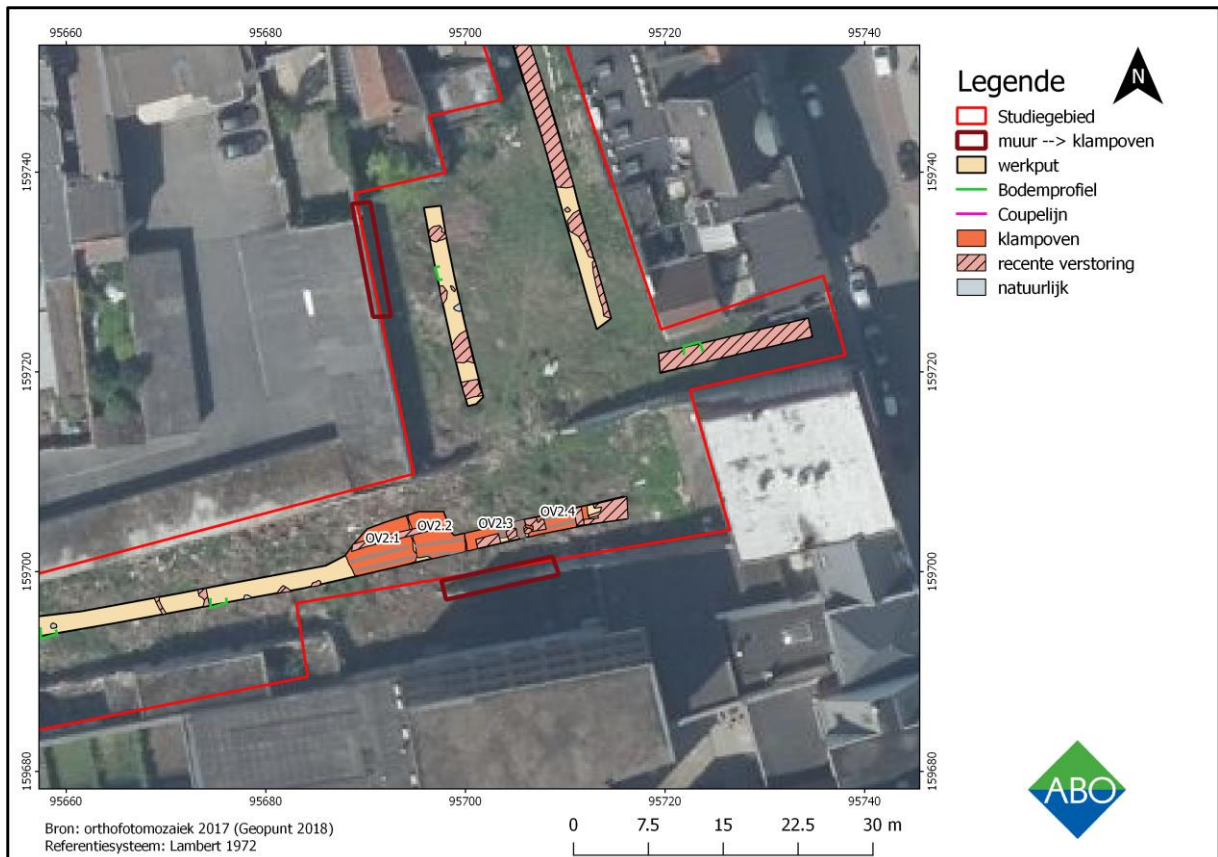

Figuur 60: Onderbakken bakstenen uit oven spoor 2.2 (rechts) en "staal" baksteen uit aanwezige muurpartij in het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied (links) (ABO nv 2018)

Op de aanwezigheid van baksteenresten, assen en steenkool werden geen vondsten aangetroffen in de ovens.

Zoals lager wordt aangetoond werden langs de Abeelstraat in 1846 en 1869 een verzoek ingediend voor de inrichting van baksteenovens, waardoor de resten zonder twijfel in verband te brengen zijn met 19de -eeuwse veldovens.

Onmiddellijk ten zuiden en ten noordwesten van de vastgestelde ovens bleven nog een tweetal muurpartijen bewaard waarin hetzelfde type baksteen zoals aangetroffen in de veldovens werd vastgesteld. In het muurwerk werd een brede waaier van zachtgebakken tot zeer hard en soms overbakken (verglazing) bakstenen vastgesteld.

Figuur 61: Algemeen sleuvenplan met aanduiding van de bewaarde muurpartijen (rood kader) met baksteentype aangetroffen uit veldoven spoor 1-4 in Werkput 2 (ABO nv 2018)

Beide muurgedeelten werden geïntegreerd in de huidige perceelscheiding en vertoont diverse jongere aanpassingen. Beide muurpartijen zijn duidelijk verlaagd en zijn op regelmatige afstand voorzien van een in verband gewerkte steunbeer aan de buitenzijde. Beide muurpartijen vertonen langs de buitenzijde ook een ingewerkte driehoekige nis, wellicht voor het plaatsen van een heiligenbeeld (patroonheilige?). Bij het zuidelijke muurgedeelte werd aan de binnenzijde diverse lagen kalkwitseel vastgesteld.

Mogelijk kunnen de muurgedeelten in verband gebracht worden met één of meerdere industrieel panden (textiel fabriek?) opgetrokken in de 19de eeuw voorzien van de typerende sheddaken.

Figuur 62: Muurpartij in het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied (ABO nv 2018)

Het muurgedeelte ter hoogte van de noordwestelijke grens vertoonde duidelijk balkgaten die wijzen op de aanwezigheid van een balkenzoldering.

Figuur 63: Muurpartij in het noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied (ABO nv 2018)

6.7.3 STEENBAKKERIJEN IN DE 19DE EEUW

Naast permanente steenbakkerijen waren er in de 19de eeuw ook tijdelijke vestigingen of veldsteenbakkerijen voor welbepaalde op te richten constructies, ook wel “veldbrand” of de “veldoven” genoemd.

Hierbij werden bakstenen in openlucht gevormd, gedroogd en gebakken en was dan ook een seizoensgebonden industrie dat plaatsgreep tussen Pasen en eind september (Decrits 1997, p. 8).

De voornaamste fasen van het productieproces waren het kleisteken, mengen, vormen, drogen en bakken. Voor de winter traden de kleistekers in actie en kon de afgestoken kleimassa onder invloed van regen en vorst verpulveren.

De eigenlijke werkzaamheden startten pas in het voorjaar wanneer de mixers in actie traden. Door middel van het bijvoegen van zand en water werd het geheel tot een homogene massa gemengd. Deze massa werd op de vormtafel in houten rechthoekige vormramen gedrukt tot zogenaamde "vormelingen". Op de droogvelden werden de vormelingen uit de vormramen gehaald om te drogen, waarbij het belangrijk was om deze geregeld om te keren. Na enkele dagen werden deze in lange rijen op hun smalle kant en kruisgewijs op elkaar gestapeld zodanig dat tussen de rijen er een goede ventilatie was. Omdat de veldsteenbakkerijen werkten zonder droogloodsen werden de stapels tegen de regen beschermd door middel van zogenaamde "vlagen", matten vervaardigd uit stro of riet.

De laatste fase was het bakken zelf. Voor het oprichten van de ovens zocht men een vlakke, droge plaats die werd bedekt met een laag reeds gebakken stenen, de zogenaamde "vloer". Per kruiwagen werden de gedroogde stenen aangevoerd en de eigenlijke opbouw van de oven begonnen. De gedroogde vormelingen werden op hun smalle kant opgestapeld. Tussen de rijen werden op regelmatige afstand smalle gangen uitgespaard die met steenkool werden gevuld. De boven- en zijkanten werden met reeds gebakken stenen afgedekt en besmeerd met klei, met uitzondering van enkele trekaten. Vervolgens werd de oven aangestoken en regelmatig van de nodige brandstof voorzien. Eénmaal de oven op temperatuur werden ook de stookkanalen afgedicht. Het bakproces had een duur van ca. 8 tot 9 weken.

Na het afkoelen van de ovens werden deze opengebroken en kon pas ingeschat worden in hoeverre de lading succesvol was of niet. De vrees bestond er steeds in dat het vuur na enige tijd zou uitdoven wat betekende dat het volledige proces opnieuw diende herhaald te worden. Na het openen van de ovens werden de stenen gesorteerd naargelang de kwaliteit (hardheid, kleur en vorm).

Omdat bij veldbrand de verhitting niet gelijkmatig kon plaatsvinden, kwamen er zeer zachte tot sterk gesinterde en vervormde exemplaren voor. De stenen vlakbij de vuurhaarden werden op zeer hoge temperatuur gebakken (tot 1250°C) waardoor ze vaak gingen verglazen en dus vervormden. De stenen aan de buitenranden konden als eens te weinig gebakken zijn en dus bijgevolg broos.

Veldbrand werd toegepast vanaf de late middeleeuwen tot zelfs in de jaren 1960.

6.7.4 STEENBAKKERIJEN TE RONSE

Op basis van archiefdocumenten waren er in de 19de eeuw talrijke steenbakkerijen gelegen in en rond Ronse, doch door het ontbreken van materiële getuigen werd dit niet nader toegelicht (Inventaris Onroerend Erfgoed, Kanton Ronse ID: 126634).

De bouwactiviteit binnen de plaatselijke textielnijverheid bereikte in die eeuw zijn hoogtepunt, wat een bijkomende stimulans betekende voor de bouwnijverheid.

Zo had bijvoorbeeld Victor Lagache-Dumont tussen de late 19de en eerste helft van de 20ste eeuw minstens drie steenbakkerijen gelegen aan de Kruisstraat (*briqueterie de la Cruche* of ook wel *briqueterie du Prinskauter*), de Jan van Nassaustraat (*briqueterie de la Perche*) en langs de Steenweg op Ninove (*De Linde*) (<https://ronse-door-de-eeuwen.webnode.be/steenbakkerijen-van-lagache-dumont-1899-1901/>).

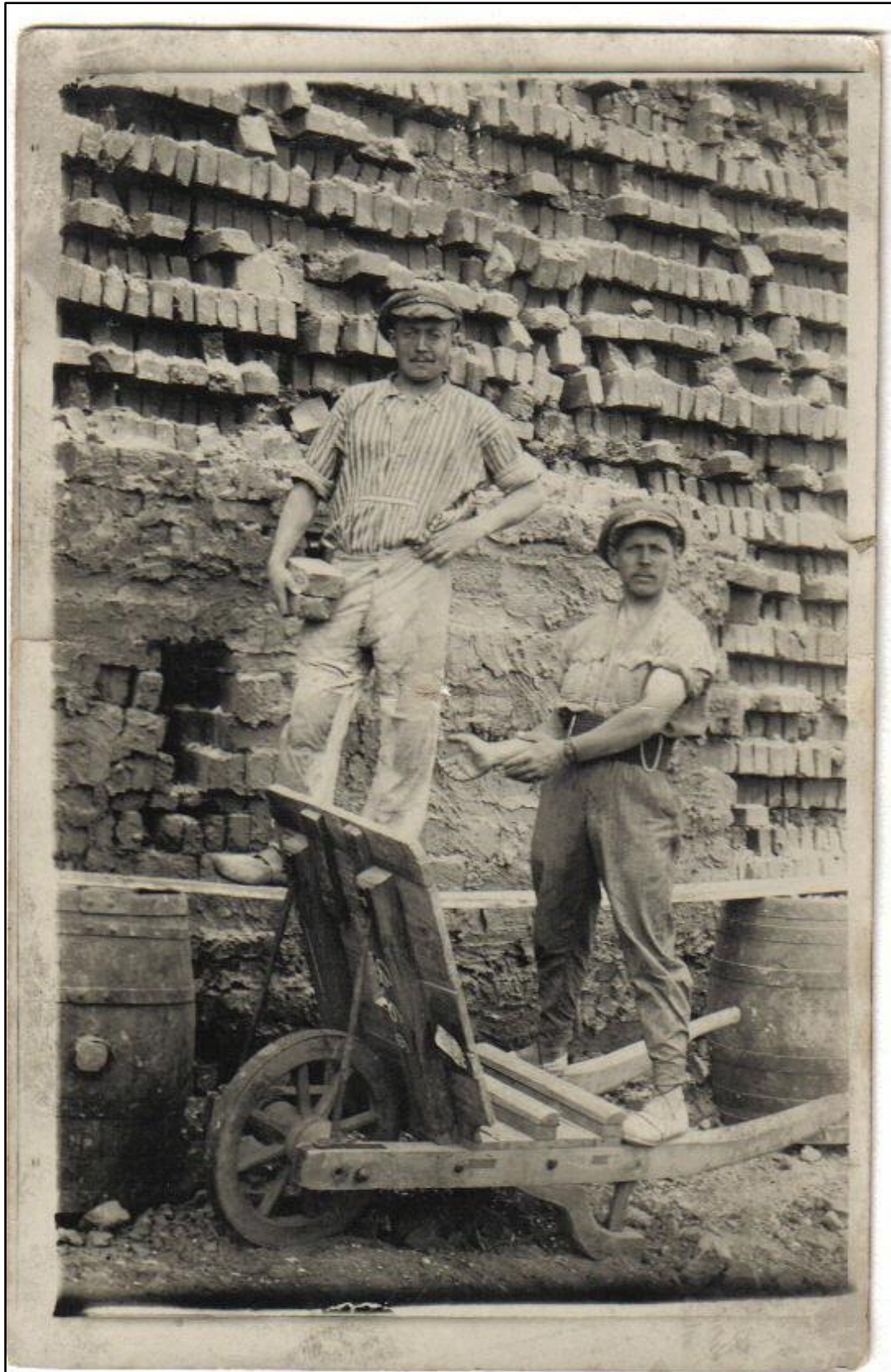
M. Decrits publiceerde in 1997 een lijst met verzoeken tot het inrichten van veldbrandovens in Ronse tussen 1846 en 1890 (Decrits 1997, 14-19).

Op basis van deze gegevens hebben twee verzoeken, nl. een verzoek door Lodewijk Roos in 1847 en door Karel Rosier-Allard in 1869, betrekking tot het inrichten van veldbrandovens ten westen van de Abeelstraat en kunnen dan ook mogelijk met de aangetroffen resten in verband gebracht worden.

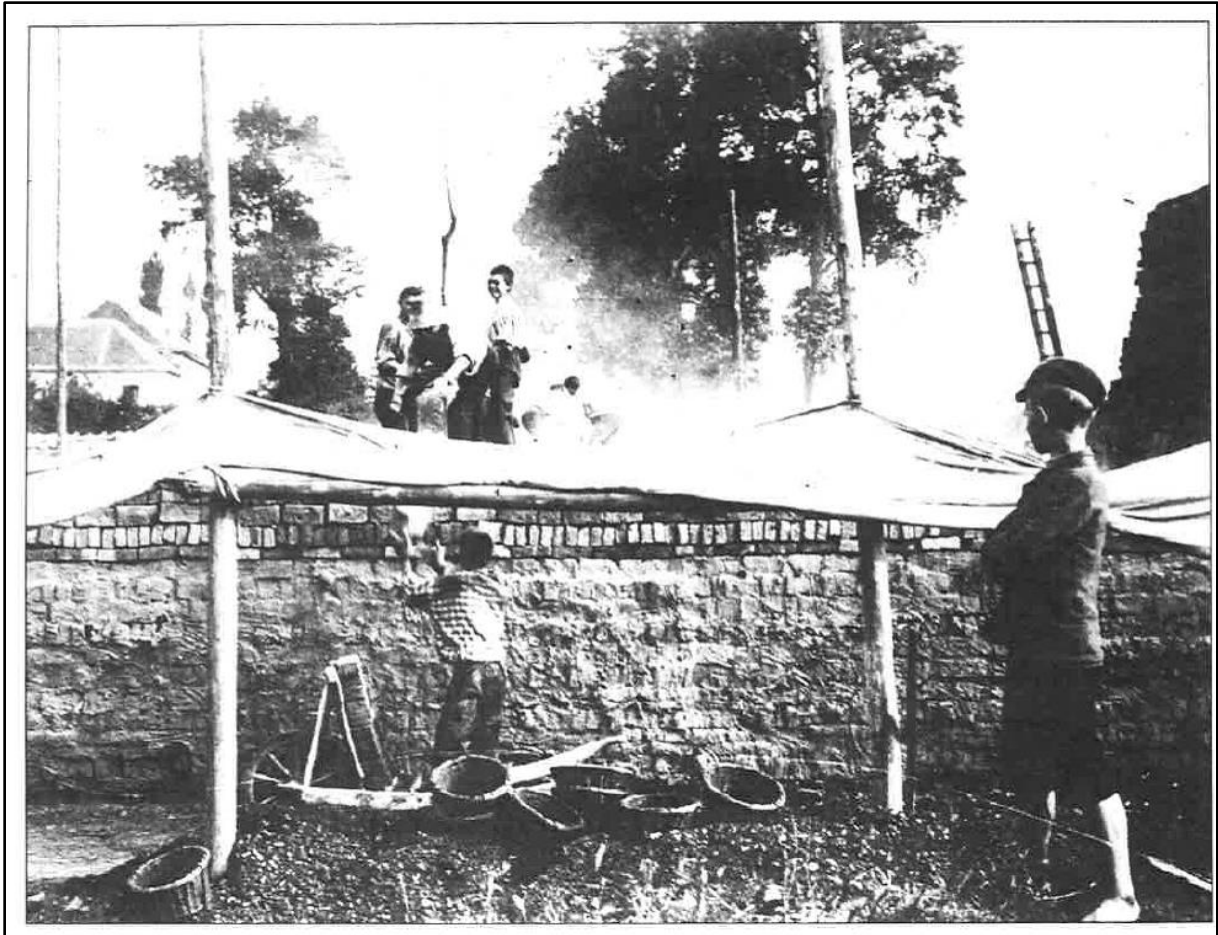
Figuur 64: Briqueterie de la Cruche (Bron: <https://ronse-door-de-eeuwen.webnode.be/steenbakkerijen-van-lagache-dumont-1899-1901/>)

Onderstaande foto toont duidelijk aan dat veldbrandovens tot in de 20ste eeuw werden toegepast. De foto dateert van rond 1925. Aan de hand van de foto wordt trouwens zeer goed geïnformeerd van hoe de te bakken stenen werden gestapeld (op hun kant) en hoe de buitenzijde van de stapel werd beleemd met klei waarbij enkele smalle stookopeningen werden opengehouden om de “trek” te bevorderen.

Figuur 65: Een van de steenbakkerijen van Lagache rond 1925 (Bron: <https://ronse-door-de-eeuwen.webnode.be/steenbakkerijen-van-lagache-dumont-1899-1901/>)

Een tweede foto van een veldoven in Ronse of omgeving toont duidelijk het opstapelen van een veldoven en intussen werd de buitenzijde van de reeds opgestapelde lagen voorzien van leem. Aan weerszijden van de stapel zijn houten stammen geplaatst voorzien van een soort zeil om de oven en de leemberg tegen de regen te beschermen.

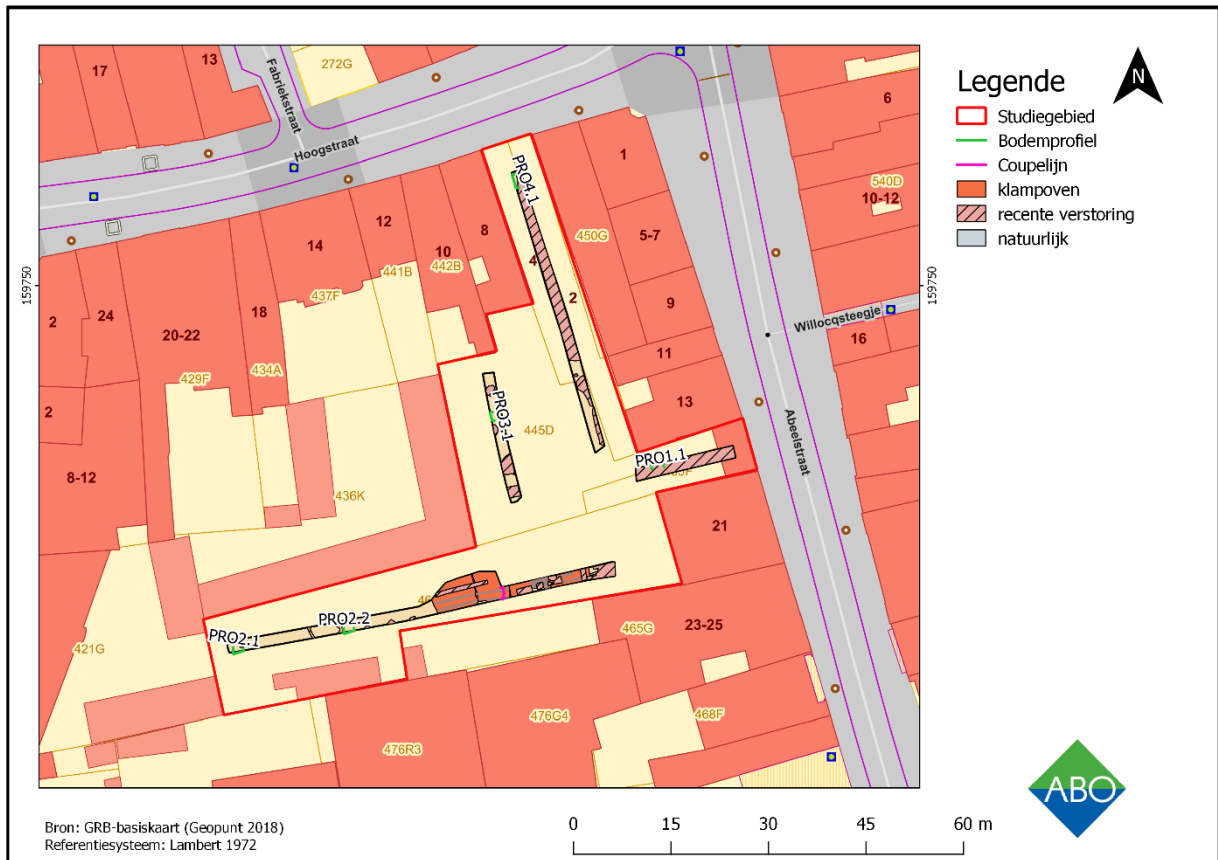

Figuur 66: "Belemen" van een veldoven in Ronse of omgeving (Bron: Decrits 1997, p. 9)

Tijdens recent archeologisch onderzoek door BAAC Vlaanderen in november 2018 ter hoogte van de hoek van de Peperstraat met de Grote Markt kon tevens een veldoven voor baksteen onderzocht worden (mondelijke mededeling Olivier van Remoorter, BAAC, 2018). De aangetroffen mat ca. 6,5 op 4,5m en bleef nog één steenlaag in situ bewaard. Tussenin de bakstenen was eveneens assen en steenkool aanwezig. De oven zelf had vier stookmonden of trekgangen met een stookkuil in het zuiden. De vastgestelde baksteenformaten zijn 24x12x5,5cm. Mogelijk betreft het dan ook een iets oudere baksteenoven.

6.8 WERKPUT 3

Werkput 3 werd voorzien in het westelijke deel van de centrale zone (figuur 65 en 66).

Figuur 67: Algemeen sleuvenplan met aanduiding van werkput 1-4 (ABO nv 2018)

Figuur 68: Algemeen zicht op Werkput 3 gezien vanuit het zuiden (ABO nv 2018)

6.8.1 STRATIGRAFIE

In werkput 3 werd centraal een bodemprofiel geregistreerd (profiel 3.1).

- Profiel 3.1:

Profiel 3.1 wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een ca. 0,30m dikke heterogene puinlaag met onder deze onmiddellijk de natuurlijke lemige C-horizont (AC-profiel). Er werden geen aanwijzingen aangetroffen van een B-horizont (figuur 67 en 68). Het maaiveld situeert zich op 41,23m TAW.

Figuur 69: Profiel 3.1 in Werkput 3 (ABO nv 2018)

6.8.2 ARCHEOLOGISCHE SPOREN

In werkput 3 werden er geen archeologische sporen aangetroffen. Slechts enkele dieper in de C-horizont reikende recente verstoringen in de vorm van uitbraaksporen werden geregistreerd.

6.9 WERKPUT 4

Werkput 4 werd aangelegd ten westen van Werkput 3 (figuur 68).

Figuur 70: Algemeen zicht op Werkput 4 gezien vanuit het zuiden (ABO nv 2018)

6.9.1 STRATIGRAFIE

In Werkput 4 werd in het noordelijke deel een bodemkundig profiel geregistreerd (Profiel 4.1).

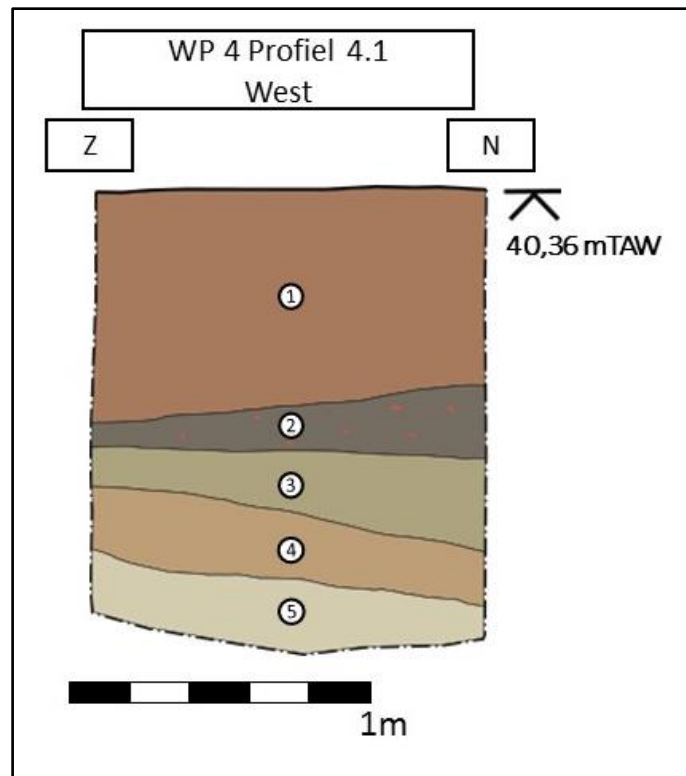
- Profiel 4.1:

De bodemopbouw in werkput 4 wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een ca. 0,90m dikke puinlaag onmiddellijk bovenop de C-horizont die gekenmerkt wordt door alluviale klei (figuur 69 en 70). Het maaiveld bevindt zich op 40,36m TAW.

In het alluviale pakket werden een viertal aardewerkfragmenten aangetroffen die op basis van de technotypologische kenmerken in de late middeleeuwen kunnen gedateerd worden (vondstenlijst inventarisnummer 2 en 3).

Figuur 71: Profiel 4.1 in werkput 4 (ABO nv 2018)

Figuur 72: Tekening van Profiel 4.1 in werkput 4 (ABO nv 2018)

6.9.2 ARCHEOLOGISCHE SPOREN

In Werkput 4 werden er geen archeologische sporen aangetroffen.

6.10 ASSESSMENT VAN SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN

Binnen het onderzoeksgebied kwamen enkel in het oostelijke deel van Werkput 2 archeologische sporen aan het licht die in verband te brengen zijn met de productie van baksteen volgens het principe van veldbrand (spoor 1.1 tot 1.4).

Het betreffen een viertal naast elkaar aangelegde resten van veldbrandovens die gekenmerkt worden door de aanwezigheid van verbrande leem, stroken in situ bewaarde bakstenen en tussenliggende dunne lenzen met steenkoolgruis. De ovenrestanten hebben een gemiddelde lengte van ca. 6m, de breedte kon niet bepaald worden.

Het betreffen periodieke ovens wellicht aangelegd in functie van de bouw van industriële panden in de 19de eeuw. Aan de hand de lijst met verzoeken tot het inrichten van veldbrandovens hebben twee verzoeken uit 1846 en 1869 betrekking op het inrichten van ovens langs de westzijde van de Abeelstraat en kunnen dan ook vrijwel zeker met de aangetroffen archeologische resten in verband gebracht worden.

6.11 KENNISVERMEERDERING EN WAARDERING

Aan de hand van de uitgevoerde bodemprofielen kan aangetoond worden dat het onderzoeksgebied gesitueerd is op de overgang van de hoger gelegen zandleemgronden in het westen en de aanzet tot een oostelijke gesitueerde alluviale vallei.

Het uitgevoerde vooronderzoek toonde duidelijk aan dat het centrale en oostelijke deel van het onderzoeksgebied grotendeels en lokaal diepgaand verstoord werd door de aanwezigheid van het oprichten van industriegebouwen in de 19de eeuw in functie van de textielnijverheid en later een glasfabriek.

Zoals ook reeds uit de uitgevoerde bureaustudie is gebleken werden de terrein wellicht pas laat, in de 18de/19de eeuw, in gebruik genomen en vooral in functie van de industriële ontwikkeling van Ronse. De aangetroffen baksteenovens kunnen zonder twijfel in verband gebracht worden met baksteenproductie voor een welbepaalde opdracht waarbij een grote hoeveelheid bakstenen noodzakelijk waren. De aanwezigheid van nog enkele bewaarde muurpartijen binnen het onderzoeksgebied met hetzelfde type baksteen wijst in de richting van de bouw industriële panden in de 19de eeuw.

Gezien de situering van Ronse binnen de brede alluviale vallei van de Molenbeek was de inplanting van periodieke of permanente veldovens in de 19de en 20ste eeuw dan ook niet verwonderlijk, net in een periode waarin Ronse economisch fungeerde als belangrijk textielcentrum en er dus heel wat bouwmaterialen nodig waren voor de bouw van fabrieken, arbeiderswoningen endm.

Aan de hand van archiefbronnen blijkt dat in de omgeving Ronse meerdere steenbakkerijen aanwezig maar blijven tot op heden onderbelicht als gevolg van het ontbreken van materiele aanwijzingen hiervoor. Zo hebben onder meer twee verzoeken tot het inrichten van tijdelijke steenbakkerijen in 1846 en 1869 onmiddellijk betrekking op het westelijke areaal van de Abeelstraat. Het lijkt dan ook geen twijfel de aangetroffen resten in verband te brengen met het inrichten van periodieke veldovens in 1846 en 1869.

Het aantreffen van aanwijzingen voor vier in serie aangelegde veldbrandovens vormt dan ook een waardevolle aanvulling tot de kennis van de baksteenindustrie in Ronse in de 19de/20ste eeuw.

7 INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

De aangetroffen structuren wijzen in de richting van baksteenproductie door middel van zogenaamde “veldbrandovens”, periodieke veldovens voor de productie van een bepaalde hoeveelheid bakstenen voor de bouw van welbepaalde bakstenen constructies. Op basis van de vergelijking van de baksteenresten uit de ovens en de bakstenen in de bewaarde muurpartijen kunnen de veldovens in verband gebracht worden met baksteenproductie tussen de 19de en eerste helft van de 20ste eeuw.

Gezien de grote hoeveelheden bakstenen die blijkbaar nodig waren kunnen de ovens mogelijk gediend hebben voor de bouw van fabriekspanden ter hoogte van het onderzoeksgebied.

7.1 ASSESSMENT VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

Op basis van de bodemkundige gegevens is het onderzoeksgebied gesitueerd op de overgang van de zandleemoever naar de brede vallei van de Molenbeek, gekenmerkt door de aanwezigheid van alluviale klei. Op basis van de bureaustudie kon aangetoond worden dat het onderzoeksgebied pas in de 18de/19de eeuw werd ingenomen in functie van de industriële ontwikkeling van Ronse.

Met uitzondering van de resten van vier periodieke veldbrandovens voor de productie van bakstenen werden er geen archeologische sporen aangetroffen.

Omwille van de aanwezige glasfabriek die zich op het terrein bevond en recent werd afgebroken bleek een groot gedeelte van het onderzoeksgebied volledig verstoord.

7.2 DATERING EN INTERPRETATIE

De aangetroffen veldovenrestanten kunnen op basis van het aangetroffen baksteentype, de gebruikte brandstof (steenkool), de vergelijking met de bakstenen in beide nog bewaarde muurpartijen én de historische bronnen gedateerd worden in de volle 19de eeuw.

7.3 BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN

- Zijn er grondsporen aanwezig?

Er werden binnen het onderzoeksgebied een viertal archeologisch relevante grondsporen aangetroffen.

- Wat is hun aard?

De aangetroffen grondsporen kunnen in verband gebracht worden met de aanwezigheid van een viertal veldbrandovens voor de productie van baksteen in de 19de eeuw. De sporen kenmerken zich door een min of meer vierkante of rechthoekige zone in het vlak met verbrande leem en al dan niet nog in situ bewaarde stroken bakstenen georiënteerd in lengterichting (oost-west). Tussenin de bakstenen werd er duidelijk fijne as en steenkoolgruis waargenomen.

- Wat is hun bewaringstoestand?

Van de ovenresten bleven slechts één baksteenlaag met slecht gebakken bakstenen bewaard binnen een zone met verbrande leem als gevolg van het bakken.

- Wat is hun verspreiding?

De aangetroffen ovenrestanten werden geconcentreerd aangelegd onmiddellijk naast elkaar.

- Wat is de densiteit?

In totaal werden er vier aparte veldovenrestanten aangetroffen en geregistreerd. De afzonderlijke ovens hebben alle een lengte van om en bij de 6m. De breedte bedroeg minstens 4m.

- Zijn er verschillende niveaus van sporen aanwezig?

Er werden geen meerdere niveaus van sporen vastgesteld.

- Gaat het om losse sporen zonder ruimtelijke samenhang of maken ze deel uit van één of meerdere archeologische structuren of concentraties?

De aangetroffen ovenstructuren maken duidelijk deel uit van één geheel, nl. de bedoeling een bepaald aantal bakstenen te vervaardigen noodzakelijk voor de bouw van een welbepaalde constructie.

- Wat is de datering van de sporen op basis van het vondstenmateriaal, de versnijdingen en/of opvulling van de sporen en de daarmee gepaard gaande fasering?

Op basis van het aangetroffen baksteentype, de aanwezigheid van steenkool als brandstof, de vergelijking met nog aanwezig muurwerk binnen het onderzoeksgebied én de historische bronnen, kunnen de veldovens gedateerd worden in de 19de eeuw.

- Zijn er artefacten aanwezig?

Er werden geen artefacten aangetroffen.

- Kan een ruimtelijke afbakening gemaakt worden van de zones met archeologische sporen of artefacten?

De aangetroffen sporen laten toe een ruimtelijke afbakening te maken van een zone met archeologische sporen.

- Kunnen archeologische vindplaatsen op basis van het sporen/artefactenbestand in tijd, ruimte en functie afgebakend worden? Waarom?

De aangetroffen structuren kunnen zonder twijfel in verband gebracht worden met 19de -eeuwse baksteenproductie (tijd, functie) die duidelijk in serie naast elkaar werden aangelegd (ruimte). Aan de hand van de historische bronnen is er sprake in dit areaal aan de westzijde van de Abeelstraat van een verzoek tot inrichting van veldbrandovens in 1846 en 1869.

- Kan het vindplaatstype (bewoning, economisch, funerair, religieus, militair) worden bepaald op basis van de aard van de contexten en/of het vondstmateriaal? Waarom?

Op basis van de aangetroffen structuren kunnen deze zonder twijfel in verband gebracht worden met economie, nl. de productie van bakstenen voor de bouw van (industriële) panden.

- Wat zegt de landschappelijke ligging (reliëf, bodemtype, geologische eenheid en hydrologie) van de archeologische erfgoedwaarden over het vroegere landgebruik volgens een synchroon en diachroon perspectief?

De geologische aanwezigheid van alluviale klei op amper 1m onder het maaiveld zal wellicht medebepalend zijn geweest voor de inplanting van de baksteenovens.

- Wat is de impact van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?

Omwille van het feit dat de terreinen verkaveld zullen worden doch de exacte impact nog niet gekend is werd er uitgegaan van een volledige versterking van het terrein tijdens de geplande nieuwbouw en infrastructuurwerken.

- Is er mogelijkheid tot behoud in situ en zijn er eventueel maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?

Als gevolg van het uitgangspunt van een volledige versterking én de oppervlakkige bewaringstoestand van de aangetroffen sporen is er hier geen sprake van een eventueel behoud in situ.

- Indien behoud in situ van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?

- Welke site-specifieke vragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek door middel van een opgraving, beantwoord worden?

Gezien de aard van de aangetroffen structuren (19de -eeuwse veldovens), de bekomen informatie tijdens het vooronderzoek, de aangeleverde historische data én de verder totale afwezigheid van relevante archeologische sporen én de grotendeels verstoorte aard van het terrein wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd.

- Is voor het beantwoorden van deze vragen aanvullend natuurwetenschappelijk onderzoek nodig? Zo ja, welk? En welk type staalnamen, inclusief hoeveelheid, is hiervoor noodzakelijk?

Niet van toepassing

- Waarop moet specifiek gelet worden tijdens het vervolgonderzoek, zowel op methodologisch als strategisch vlak?

Niet van toepassing

- Kan er een inschatting gemaakt worden over budget, tijdsduur, personeelsbezetting, personeelskwalificaties en gespecialiseerde begeleiding bij een vervolgonderzoek?

Niet van toepassing

- Zijn er structuren/sporen die bijzondere aandacht verdienen bij evt. vervolgonderzoek?

Niet van toepassing

- Welk kennispotentieel heeft de archeologische site op regionaal niveau en in breder perspectief?

Aan de hand van archiefbronnen blijkt dat in de omgeving Ronse meerdere steenbakkerijen aanwezig maar bleven tot op heden onderbelicht als gevolg van het ontbreken van materiele aanwijzingen hiervoor.

Het aantreffen van de restanten van vier in serie aangelegde veldbrandovens en de onmiddellijke link met historische aanwijzingen voor de inrichting van veldovens langs de Abeelstraat vormt dan ook een waardevolle aanvulling tot de kennis van de baksteenindustrie in Ronse in de 19de eeuw.

8 BESLUIT

Tot besluit kan gesteld worden dat het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek voldoende gegevens heeft opgeleverd om het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied correct te kunnen inschatten. Het terrein bleek als gevolg van de inplanting en de recente afbraak van de voormalige industriële gebouwen grotendeels verstoord.

Enkel het zuidwestelijke deel van het terrein bleek de bodemverstoring minder diep te reiken en werden archeologische sporen geregistreerd. Deze kunnen in verband gebracht worden met periodieke veldovens voor de productie van baksteen in de 19de eeuw, wellicht in functie van de bouw van fabrieksgebouwen. Aan de hand van verzoeken tot het inrichten van periodieke veldovens zijn er twee verzoeken, meer bepaald uit 1846 en 1869, die betrekking hebben op het inrichten van ovens langs de westzijde van de Abeelstraat en kunnen dan ook zonder twijfel in verband gebracht worden met de aangetroffen resten.

De in situ bewaarde bakstenen zijn in verband te brengen met onderbakken bakstenen. In één geval (oven spoor 2.3) kan op basis van de positie van de stenen mogelijk verondersteld worden dat de te bakken lading is omgevallen tijdens het bakproces.

Het aantreffen van de veldbrandovens vormt dan ook een waardevolle aanvulling tot de kennis van de baksteenindustrie en het industriële verleden van Ronse in de 19de eeuw.

Gezien het feit dat een eventueel vervolgonderzoek geen extra meerwaarde zal opleveren adviseren wij **geen verder vervolgonderzoek** binnen het onderzoeksgebied.

9 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	General Director		7 december 2018
Toon Moeskops	Business Unit Manager		7 december 2018
Jan Coenaerts	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		7 december 2018

10 BIBLIOGRAFIE

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Historische stadskern van Ronse [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300596> (geraadpleegd op 4 september 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017a: Ronse [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121273> (geraadpleegd op 7 september 2018).

Bockstal H., 1994. Het landt van Ende Caertboek van Ronse (1684), *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, deel 43, pp, 107-156.

Cambier A., 1979. Een paar geredde elementen van het klooster der Zwarte zusters op den Brul bij de Steenbrug te Ronse, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse*, deel 28, pp, 185-190.

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2018.

Debonne, V. 2012: Natuurwetenschappelijk onderzoek in de parochiekerk van Belsele (Sint-Niklaas) (Oost-Vlaanderen). In: *Archaeologia Mediaevalis* 35, p. 117-119.

Deconinck J., 1970. Note sur un instrument en silex trouvé à Renaix, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, deel 19, pp, 17-19.

Deconinck J., 1985: Een onbekende kaart van de Vrijheid van Ronse uit 1623, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, deel 34, pp, 81-100.

Deconinck J., 1997. Sporen uit het verleden binnen de kapittel-vrijheid, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, deel 46, pp, 289-308.

Deconinck J., 1998. Vondst van een oude gracht op de Plas te Ronse, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, deel 47, pp. 165-172.

Decrits, M. 1997: Steenbakkerijen te Ronse, 1846-1890. IN: *Annalen van de Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, XLVI, p. 7-19.

De Groote, K., Moens, J., De Clercq, W., Deforce, K., Bastiaens, J. & De Reu, J. 2017: Resten van baksteenproductie op het Maldegemveld te Kleit (Maldegem, prov. Oost-Vlaanderen). *Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed* nr. 84.

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2018: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 5 juli 2018).

De Mulder G., Deschieter J. & De Clercq W., 2002. Sporen van landgebruik te Ronse/Paillaertstraat - van de Middeleeuwen tot heden. In: VOBOV-Info, nr. 56, december 2002, pp. 28-32.

Geopunt Vlaanderen 2018: Basiskaarten (Luchtfoto 2017, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 3 september 2018).

Geopunt Vlaanderen 2018: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 4 september 2018).

Janssen, G. B. 1993: 14. Baksteen. In: Lintsen, H.W. 1993: (red.), Geschiedenis van de techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving 1800-1890. Deel III. Textiel. Gas, licht en elektriciteit. Bouw. Walburg Pers, Zutphen, p. 251-271.

Matthijs, J., 1999: Kaartblad 29. Toelichtingen bij de geologische kaart van België - Vlaams gewest. Belgische Geologische Dienst en Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

Moor, de, G., S. Vermeire, R. Adams, 1999: Toelichtingen bij de Quartairgeologische kaart van België – Vlaams gewest. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online], www.ngi.be (geraadpleegd op 3 september 2018).

Pede R., Clement C., De Cleer S., Guillaume V., Cherreté B. 2015: Ronse De Stadstuin. Archeologisch onderzoek, Solva archeologie rapport 20, Erpe-Mere.

Smeets M., Vander Ginst V., Fockedeij L. 2015: Het archeologisch vooronderzoek aan de Rode Broeckstraat te Ronse, Archeo-rapport 304, Kessel-Lo.

Van Ranst E & Sys C., 2000, Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000), Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent, Gent.

11 BIJLAGEN

11.1 **SPORENLIJST**

11.2 **FOTOLIJST**

11.3 **VONDSTENLIJST**

11.4 **MONSTERLIJST**